

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

Dispvtatio Vigesima Sexta. De persona Filij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

ctione positiva secundariò & materialiter importatā. Ceterū ad distinctam notiōnem sufficit eadem personalis proprietas, vt manifestatiua nouæ dignitatis, qualis est in Patre notio ingeniti, quæ per negationem essendi ab alio manifestat peculiarem dignitatem Patris, quam habet essendi à se, cùm primitate hypostaticè terminandi naturam Diuinam adquatè in ratione primæ hypostasis. Ad confirmationem, falsa est maior: nam filatio & nascibilitas important solam rationem positivam, ipsam nimirum positivam relationem Filij ad Patrem, ac Nati ad Genitorem. *Ingenitum* verò & *Innascibile*, cùm sint priuatiua, de formalī important oppositam negationem Geniti ac Nati.

Augustin. explicatur. 69. Augustinus autem apertè eo loco fatetur, *Ingenitum* nihil positivum de formalī importantare, sed solum negare relationē Geniti ad Genitorem. Vnde idem prorsus significare ait *Ingenitum*, quòd non genitus, ac non Filius: *Relatiuè autem*, inquit, *negamus dicendo, non Filius; relatiuè igitur negamus, dicendo non genitus.* *Ingenitus* porrò quid est, nisi non genitus? Cùm autem concludit. *Non ergo receditur à relatiuo prædicamento, cù Ingenitus dicitur:* Non vult affirmare, *Ingenitum* importantare positivā rationem prædicamenti relationis, sed solum vult docere, nullum aliud prædicamentū per se importantare, sed tantum negare illud ipsum, quod genitus affirmat: & quia genitus relationē, non substantiam affirmat; *Ingenitus* quoq; relationē, nō substantiam negat. *Negativa* porrò, inquit, *ist a particula, non id efficit, ut quod sine illa relatiuè dicitur, eadem proposita substantiāliter dicatur, sed id tantum negatur, quod si ne illa aiebatur: velut cùm dicimus, homo est, substantiam designamus.* Qui ergo dicit, non ho-

mo est, non aliud genus prædicamenti enunciatur, sed tantum illud negatur. Ex quibus aperte colligitur mentem Augustini fuisse, *Ingenitum* solam negationem geniti importantare.

70. Ad secundūm Aureoli negatur consequentia. Nam esse in se important positivū modum, quo substantia in se ipsa existit: esse verò à se, licet fundetur in aliqua ratione positiva, formaliter tamen & primařiò important solam negationem essendi ab alio. Ad tertium nego, esse à se de formalī & principaliter importantare positivam sufficientiam essendi à se, licet illam importet de materiali, & secundario. Ad quartum nego minorem: est enim eadem ratio de his nominibus, ac de reliquis priuatiuis. Ad fundamentum secundā sententia patet ex dictis.

Aureolus.

71. Ad fundamentum verò Aureoli proteria sententia adductum negandum est, nomina substantiua per se primò importantare suppositum, sed formam, quam explicitè & directè significant, siue illa positiva sit, siue negativa, alioqui, si per se primò importarent suppositum, eo tantum multiplicato, multiplicaretur denominatio ipsa nominis: quia multiplicato principaliter significato, multiplicatur ipsa nominis denomi-natio. Vnde dici possent tres Dij; siquidem supposita, quæ per se primò in sententia Aureoli importat nomen Deus, multiplicatur, esto nō multiplicetur forma ipsa Deitatis, quæ in sententia eiusdem minus principaliter importatur. Quare dicendum est, *Ingenitum* & *Innascibile* substantiū accepta per se primò importantare tantum negationē, secundariò verò & de materiali suppositum. Ex his etiam patet ad primam & secundam rationem dubitandi adductas pro opposita sententia secundā assertionis.

Ad fundamen-tū Au-reoli.

DISPUTATIO XXVI.

De Persona Filij.

SECTIO PRIMA.

An Filius sit propriè Verbum, eique tantum proprium?

Alogiani.

1. **F**IT antiquus error Alogiano- rum siue Alogorum, qui omne Verbum in Deo negabant: quorum meminit Aug. lib. de Hæresibus, hæresi 30. qui propterea Alogiani siue Alogi, id est sine Verbo dicti sunt, eò quòd Dei Verbum credere noluerunt. Qua de causa, vt testatur ibidem August. Ioannis Euangeliū, eiusque Apocalypsin,

in quibus Dei Verbum expressè habetur, vt libros canonicos agnoscere noluerunt. Sed hi apertè conuincuntur alijs Scripturæ testimonijs, quibus expressè Dei Verbum reuelatum est: Sapientia 18. Omnipotens sermo tuus de celo è regalibus sedibus profiliuit &c. Ecclesiastici 1. Fons Sapientia Verbum Dei in excelsis: Psal. 44. Eructauit, vt de æterno Parente omnes Patres interpretantur, cor meum

Augustin.

Sapient. 18.

Eccles. 1.

Psal. 44.

Patres.

cōr meum Verbum bonum. Fuerunt & alij, qui Dei Verbum negarunt, quos ex professo referre & confutare, non est nostri instituti, qui, vt in procēmio de Deo Trino testati sumis, eas tantūm contouerias examinandas suscepimus, quā solūm inter Catholicos agitari solent. Quare omīssis Hæreticorum erroribus, ad Catholicorum sententias accedamus, qui concedentes proprium Verbum in Deo, solūm dubitant, an illud dicatur essentialiter, an personaliter, an utroque modo.

Durandus.

2. PRIMA sententia est Durandi in 1. distinc. 27. quæst. 3. Affirmantis: Verbum in Diuinis dici tantūm essentialiter, non autem personaliter, nisi per appropriationem, sicut Sapientia: appropriatur Filio, Amor Spiritui sancto. Fundamentum ipsius est duplex, alterum quod tradiderat distinc. 6. quæst. 2. quia nimis Filius non producitur per actum intellectus; sicut nec Spiritus sanctus per actum voluntatis; sed uterque per actum naturæ, præcedentem actum intellectus & voluntatis. Sed Verbum quiditatim includit actum intellectus: igitur non potest propriè dici de Filio, aut Spiritu sancto. Alterum fundamentum ipsius est, quod tradit hic. Quoniam Verbum vi nominis importat tantum actum intelligendi, qui essentialis est, licet ex vniuersali consuetudine loquentium & scribentium approprietur soli Filio: sicut ex eadem consuetudine soli Spiritui sancto appropriatur *Charitas*. Maiorem probat primo ex Anselmo in Monologio cap. 60. vbi, *Nihil aliud est, inquit, summum Spiritui dicere, quam quasi cogitando intueri. Quod idem docuerat cap. 30. &c 34.*

3. Secundū de ratione Verbi est, esse expressuum & manifestatum obiecti: hoc autem competit Deo ratione solius actus essentialis: ergo. Maior supponit ut certa. Minor probatur, quia actus notionalis supraessentialis non addit nisi solam relationem producat, aut produceat; atqui sola relatio producit, aut producentis non habet vim exprimendi aut manifestandi obiectum, vt per se patet: alioqui aliqua obiecti representatio esset in una persona, quæ non esset in alia, sicut aliqua relatio est in una persona, quæ non est in alia.

4. Tertiū. Præcisa omni productione intra Deum, æquè perfectè se ipsum diceret, & reliqua omnia Deus, atque nunc. Sed implicat esse Dicere absque Verbo: ergo Verbum non importat aliquid personale, sed essentialie. Maior probatur, quia Verbum non ponitur in Deo propter indigentiam, vt per illud simpliciter intelligat, vel vt melius intelligat, quod sine illo vel simpliciter, vel non æquè bene intelligerer.

5. Quartū, *Dicere non est actus personalis: ergo nec Verbum est terminus personalis. Consequens pater, nam dicere se haber ad Verbum, sicut productio ad terminum productum: sed productio & termi-*

nus productus sibi mutuo proportionantur: ergo si dicere non est actus personalis, nec Verbum eius terminus erit personale. Antecedens probatur: nullus actus personalis conuenit omnibus personis, cedit supra creaturas, aut reflectitur supra personam ipsam dicentem. Atqui dicere conuenit omnibus personis; cedit supra creaturas, & reflectitur supra ipsam personam dicentem: ergo non est personalis. Maior constat, nam omnis actus personalis est productivus aliquius personæ Diuinæ: ergo si conueniret omnibus personis omnes personæ producrent: si caderet supra creaturas, vel reflecteretur supra personam ipsam dicentem, produceret creaturas, & personam ipsam dicentem: quod implicat. Minor probatur, nam quilibet persona Diuina se ipsam dicit, & creaturas omnes. Pater enim dicit se ipsum & creaturas: pariter Filius se ipsum dicit & omnia; eodem modo Spiritus sanctus. Ergo dicere conuenit omnibus personis, cedit supra creaturas, & reflectitur supra personam dicentem.

6. Quintū. Nullus vocaliter dicit, verbo ab alio, sed à se vocaliter prolatu. Ergo nullus dicit verbo mentali ab alio, sed à se mentaliter prolatu. Si autem solus Filius in Diuinis esset Verbum, solus Pater se ipsum Verbo diceret, quia solus Pater tale Verbum profert. Constat autem, quod quævis persona se ipsam dicit & reliqua omnia: ergo Verbo essentiali, non personali.

7. Sextū. Verbum est actus vitalis immanens, quo intelligens constituitur vitaliter immanenter intelligens. Sed omnes personæ Diuinæ sunt vitaliter immanenter intelligentes: ergo per Verbum essentialie: nam solūm Verbum essentialie, est vitaliter immanens in omnibus. Personale enim solūm manet in persona, cuius est, atque adeò nequit esse in omnibus immanens.

8. Septimū. Omne intelligens intelligendo concipit Verbum: omnes personæ Diuinæ sunt intelligentes: ergo omnes concipiunt Verbum non personale, ergo essentialie. Maior probatur, nam ideo ponitur Verbum, vt sit intelligenti ratio intelligendi.

9. Octauū. Si Deus una tantum esset persona, adhuc haberet Verbum, quo intelligerer; non productum, cùm nulla rūc in Deo esset productio. Nam omnis productio intra Deum terminatur ad aliquam personam, quæ tunc nulla esset in Deo producta; ergo identificatum cum propria essentialia: Igitur Verbum non est personale, sed essentialie.

10. Nonū. Verbum creatum non consistit formaliter in relatione producti, sed in qualitate ipsa absolute exprimente & representante obiectum: ergo & Verbum ipsum increatum. Consequentia constat, quoniam ex Verbo creato nos deuenimus in cognitionem Verbi increati. Antecedens probatur, nam præcisâ omni relatione, ma-

nente

nente sola qualitate absoluta exprimente & repräsentante obiectum, manet integrá essentia Verbi creati. Confirmatur, nam Verbum formaliter consistit in ipsa manifestazione obiecti, que non in relatione, sed in aliqua ratione absoluta saluat.

11. SECUNDA sententia affirmat, Verbum tam essentialiter quam personaliter verè & propriè de Deo dici. Est S. Thomæ in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. & q. 4. de verit. art. 2. Capreoli in 1. distinct. 27. art. 1. concl. 4. Ferrar. 4. contra gentes c. 13. §. Considerandum secundo. Fundamentum S. Thomæ est, quoniam Verbum vi nominis non importat relationem tantum, nec rem absolutam tantum, sed rem absolutam simul cum respectu ad dicentes; significat enim quandam emanationem, sive existentem intellectus in manifestationem sui: Atqui ad quidditatem Verbi non requiritur, ut iste respectus ad dicentes importans sit realis, sed sufficit si sit rationis: Ergo Verbum in Diuinis non solum dicitur personaliter, sed etiam essentialiter. Consequentia constat, nam tota ratio, cur Verbum in Diuinis non datur essentialiter est, quia Verbum quiditatibus includit respectum realem ad dicentes; ergo, si hic ad essentiam Verbi non requiritur, non est cur de Deo essentialiter dici non possit, cum solus respectus rationis non pugnet cum essentialibus. Minor probatur, nam Verbum in nobis, à quo translatum est ad Deum, est similitudo rei intellectus, prout concepta in intellectu, & ordinata ad manifestationem sibi, vel alteri: sed talis species in Diuinis sumi potest dupliciter, vel ut realiter distincta ab eo, cuius similitudinem gerit, & sic conuenit Deo personaliter, vel ut ratio tantum intelligendi, & sic, cum ipsa essentia Diuina sit sibi ipsa ratio intelligendi & manifestandi se ipsam, ipsa essentia ut species & similitudo sui cum respectu rationis ad se ipsam, ut dicentes, erit Verbum essentialie. Vtrobique tamen monet Angelicus Doctor, secundum sanctos, & communiter loquentes, Verbum accipi personaliter: & quia secundum Philosophum usus est maximè æmulandus in significationibus nominum, id est tandem concludit, hoc modo loquendum esse Theologis.

12. TERTIA sententia docet, Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dici. Est S. Thomæ 1. p. quæst. 34. artic. 1. vbi retractata sententia, quam sub formidine alibi tradiderat, absolute definit, Verbum non nisi personaliter, id que de solo Filio propriè dici. Eadem sententiam docet Magister in 1. distinct. 27. cum tota Schola Theologorum. Vide Sylgium 1. p. cit. loco. Quin sententiam Durandi ut erroneam, & in fide periculosa censent Torres 1. p. quæst. 27. art. 1. quæst. 3. concl. 1. Molina q. 34. art. 1. Suarez l. 9. de Trinit. c. 2. num. 6. Ruiz disp. 57. sect. 4. n. 5. Nam quamvis non neget simpliciter proprium Verbum in Diuinis, cum illud in omni proprietate concedat in actu essentiali, in quo differt ab errore Alogiorum;

S.Thomæ.
Capreol.
Ferrariensis.

S.Thomæ.

Philosophus

S.Thomæ.

Magister.
Sylmus.
Durand.
Torres.
Molina.
Ruiz.

Alogi.

qui simpliciter negabunt omne Verbum in Deo, negat tamen proprium Verbum de Filio, quod tamen non negat secunda sententia; sed solum affirmat, illud æquè propriè, dici de actu essentiali, quæ propterea nullam meretur censuram, praesertim si declareret, hanc acceptationem non esse propriam: alioqui absolute illam affirmando, nulla adhibita declaratione, temeritatis notam non effugiet, cum sit contra communem modum loquendi Patrum & Scholasticorum in re grauissima. Pro explicatione huius sententie,

Modus lo-
quendi Pa-
trum &
scholasti-
corum.

Exod. 9.

13. Præmittenda est Verbi notio, quæ duplex est, propria, & impropria. Impropria adhuc duplex, altera pro qualibet re Verbo manifestabili, quæ extenditur etiam ad nutus & Scripturas; atque hæc frequentissima est in scriptis literis, ut Exodi 9. Cras faciet Dominus Verbum istud in terra. Est autem hæc impropria Verbi notio, quia Verbum ex primaria sua institutione impositum est ad significantium non res ipsas immediate, sed signa rerum notificativa: notio autem propria nominis dicitur illa, quam ex primæua sua institutione nomen fortitur. Vnde contradicit sibi ipse Durandus, dum fatetur, Verbum ab omnibus sumi personaliter, & tamen vi nominis importare aliquid essentialie: nam propria nominis notio est illa, ad quam significantiam nomen imponitur. Cum enim nomina non significant ex natura sua, sed ad placitum, illam rem propriè significabunt, ad quam ex plácito Sapientum significantiam imponentur. Quare contradictione est, dicere Verbum ab omnibus personaliter usurpari, & tamen vi sua aliiquid essentialie significare; cum nomina non aliud modum significandi habeant, quæ ex impositione Sapientum, quam impositionem usus ipse & consuetudo confirmat. Altera impropria Verbi notio est, pro actu ipso imaginationis, cum quo externam vocem proterimus. Est etiam hæc impropria Verbi notio, quia Verbum propriè est terminus locutionis; est enim impositum ad significantium medium, quo natura intellectuales vel secum ipsæ, vel cum alijs loquuntur. Vnde in sola potentia locutiva propriè reperitur, hæc autem sola est potentia intellectiva, & vocis externæ prolativa, quatenus instrumentum est intellectus. Propria autem Verbi notio est tum externa ipsa vocis prolatio ad significantium alteri formata; tum interna mentis conceptio ad manifestandum sibi, vel alteri obiectum, quod in specie intelligibili latebat, expressa.

14. Conveniunt autem Verbum vocale & mentale primò, quia utrumque est signum ad manifestandum aliiquid ordinatum. Secundò, quia utrumque est aliiquid à dicente productum. Differunt vero primò, quia vocale rem dictam manifestat non ex natura sua, sed ex alterius ordinatione. Mentale vero ex natura sua, cum sit naturalis imago rei, quam repräsentando significat. Secundò, vocale non est actus immanens, sed transiens à principio proferente in extrinsecum am-

biens, in quo formatur sonus rei manifestandæ significatiuus, quæ vox dicitur. Mentale verò manet in ipso principio dicente, in quo recipitur ad manifestandam rem dictam. Tertiò , Vocale non manifestat rem dictam formaliter, sed efficienter emittendo speciem sui in organum auditus, qua excitatus auditor format sibi phantasma vocis significatiuæ: ex quo phantasma per intellectum agentem eruit sibi speciem intelligibilem, quâ determinatus intellectus possibilis elicit conceptum rei dictæ ac significatæ per vocem. Mentale verò rem, quam repræsentando significat, manifestat formaliter, se ipso intellectum informando. Quartò , mentale essentialiter ordinatur ad manifestandum formaliter soli intellectui, à quo gignitur, tanquam actus vitalis essentialiter addictus proprio subiecto. Dixi formaliter, nam obiectuè potest etiam ordinari ad manifestandum alijs, vt cùm Angelus obiectuè manifestat suum Verbum alteri Angelo. Vocale autem, quia non manifestat rem, quam significat, formaliter, sed efficienter, potest idem numero significare pluribus.

15. Ex his patet, quod etiam si hoc nomen impositum sit à principio ad significandum Verbum vocale, vt pote nobis magis notum, propter conuenientiam tamen, quam vocale habet in primaria significatione cum mentali, extunc censemur significasse virtutemque. Nam qui nomina imponit principaliter intendit ad primariam rationem rerum, in qua si multa conueniunt, omnia censerentur eodem nomine, tanquam sigillo obsignata. Constat in hoc nomine, Scientia, quod licet à principio impositum sit ad significandam scientiam creatam, vt nobis magis notam, quia tamen in primaria ratione, quæ est certum reddere intellectum de rebus, conuenit scientia creata cum increata; & quia tale nomen imposuit principaliter attendit ad primariam rationem scientiæ, iam extunc censemur sub hoc nomine comprehensam fuisse scientiam increatam. Propter eandem conuenientiam in principali significato Verbi vocalis & mentalis, tam creati, quam increati, omnia hæc tria Verba censemur uno eodemque nomine per se primò ab institutore virtualiter saltem comprehensa: ac proinde tam per se hoc nomine importari significatum Verbi vocalis, quam mentalis, tam creati, quam increati. Ita ut nullum fuerit tempus, quo tantum de vocali diceretur propriè, de reliquis verò impropriè, donec ad illa significanda per nouam impositionem extenderetur, cùm in ipso principio impositionis statim illud extensum fuerit ad omnia hæc tria Verba significanda. Quod non obscurè significare videtur August. 15. de Trinit. c. 11. vbi: *Verbum, inquit, quod foris sonat, signum est Verbi, quod intus latet, cui magis Verbi competit nomen.* Nam illud quod profertur carnis ore, vox verbis est, verbius & ipsum dicitur propter illud, à quo ut foris apparet, assumptum est. Quibus verbis colligi-

tur, hoc nomen, Verbum, principalius à principio significasse Verbum internum.

16. Ex dictis hanc possumus Verbi in communis definitionem elicere: *Verbum est signum ad aliquid manifestandum à dicente expressum.* Quatenus signum, duplum importat respectum, alterius ad rem significatam, alterum ad eum, cui res significata manifestatur: omne quippe signum ad aliquid alicui manifestandum ordinatur. Quatenus à dicente expressum, importat respectum productum ad producens. Quare Verbum his tribus respectibus essentialiter constituitur, signi ad significatum, ad percipiētum significatum, & productum ad producens. Primi duo respectus non necessariò sunt reales, vt patet tum in Verbo vocali creato, tum in Verbo mentali in creato, in quibus uterque respectus ad rem significatam, & ad eum, cui res significata manifestatur, sunt rationis: in in creato propter summam identitatem ipsius cum re significata, & cum eo, cui res significata manifestatur: in vocali autem creato deservit intrinsecæ ordinationem ad rem significatam, quam ad eum, cui res significata manifestatur. Tertius verò respectus in omni Verbo est realis, ut pote fundatus in passua origine productum ad producens. Quamuis in Verbo mentali creato omnes isti tres respectus sint reales, ut pote omnes fundati in causalitate reali. Ex quo colligitur, Verbum ut sic quidditatius constituitur tribus hisce respectibus, sed uno duntaxat reali dicti à dicente, reliquis verò duobus abstractentibus à reali & rationis: tum quia hinc tantum reperitur realis in omni Verbo: tum quia absque isto respectu reali non salvatur ratio manifestatiū, quæ essentialiter constituit rationem Verbi ut sic, ut infra constabit. His de natura Verbi præmissis,

17. DICO. Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dicitur, id que tantum de Filio. Assertio constat auctoritate Scripturae, quæ teste S. Thoma quæst. 4. de veritat. artic. 3. aut vix, aut nunquam Verbum, vel immaginem ponit nisi pro Filio. Qnod signum est, de solo Filio propriè dici: nam quod de una persona dicitur appropriatè, interdum etiam prædicatur de reliquis: ut sapientia non solum prædicatur de Filio, cui tantum appropriatur, sed etiam de Patre & Spiritu Sancto. Et potentia non solum dicitur de Patre, cui solum conuenit per appropriationem, sed etiam de Filio & Spiritu Sancto. Similiter & charitas, quæ appropriatur Spiritui Sancto, sæpè etiam prædicatur de Patre & Filio, quod notavit August. 15. de Trinit. cap. 7. Sola autem illa, quæ sunt propria vniuersitatis personæ, nunquam solent de omnibus prædicari. Igitur si Verbum nunquam de Patre & Spiritu Sancto, sed de solo Filio scriptura prædicat, signum est, illud esse personale solius Filii proprium. Quod autem hoc nomen Verbum scriptura semper usurpet ut proprium Filii, colligitur primo ex Ioan. 1. vbi Euangelista in eadem significatione usurpat Verbum & Unigenitum, illudque soli Filio tribuit, ut con-

Scriptura
auctoritas.
S. Thom.

Augustin.

Ioan. 1.

distinctæ personæ à cæteris: *Et Verbum, inquit, caro factum est, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Pare.* Vbi cundem, quem appellauerat *Verbum*, appellat *unigenitum* Patris: cumque sub nomine *Verbi* docet, hominem factum esse: est autem *unigenitus* Patri homo factus ut persona distincta à cæteris. Secundò primæ *Ioan. 5.* *Tres sunt, inquit Apostolus, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus.* Quæ tria nomina designat Trinitatem personarum, vt inuicem distinctas, & respondere videntur tribus illis nominibus, quibus eadem personarum distinctio designatur *Matthæi ultimo: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Tertiò, *Apolcalypses 19.* Tanquam proprium Filii nōmē assignatur *Verbum: Habens, inquit, nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & vestitus erat veste asperga sanguine, & vocatur nōmē eius Verbum Dei.*

*Ioan. 5.**Matt. 28.
Apoc. 19.**Durand.*

18. At instat Durandus, idem Filius Dei ibidem vocatur fidelis & verax, quæ nomina non sunt propria, sed appropriata: ergo idem cœlendum de nomine *Verbi*. Sed contrà, nam ex peculiari modo, quo hoc nōmē præ cæteris Filio Dei assignatur, aperte colligitur, hoc esse proprium, cætera verò appropriata. Nam dum de appropriatis loquitur: *Et vocabatur, inquit, fidelis & verax: quasi per sensibiles effectus, ita vocabatur ab hominibus.* Dum verò loquitur de nomine *Verbi: habens, ait, nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse, & vocatur nōmē eius, Verbum Dei.* Etenim sicut illud est proprium nōmē vniuersus, quod ab initio suæ nativitatis media parentum institutione accepit: ita proprium nōmē Filii Dei est illud, quod ab origine suæ nativitatis media æterni Patris dictione, indelebili charactere accepit. Et hoc nōmē solus ipse Filius Dei nouit, tum ad distinctionem aliorum nōminum, quæ eidem Filius Dei ab hominibus imposita sunt: nam alia etiam homines ipsi nouerunt, quippe quæ defumpta sunt ab effectibus ipsis hominibus notis: hoc verò, cùm significet propriam Filii hypostasim, solus ipse Filius nouit, sic ut solus ipse suam hypostasim nouit. Tum ad distinctionem reliquarum personarum Diuinarum, inter quas solus Filius vi suæ formalis originis nascendo proprium nōmē cognoscit. Quia solus Filius vi originis procedit vt *Verbum* subsistens, ac proinde vt se ipsum, suamque hypostasim formaliter cognoscens. Demum, cùm non quo nomine aliquem cæteri vocent, sed quodnam sit ipsius nōmē, queritur, non commune, sed proprium assignari solet. Priora nomina de Filio Dei assignantur, tanquam ea, quibus illum homines vocabant. Posteriori tanquam proprium ipsius à cæteris communibus distinctum assignatur.

19. Eidem veritati ferè omnes subscribunt Patres tam Græci, quam Latini, Ignatius epist. ad Magnesianos: *Per Iesum Christum, inquit, Filium suum, qui est Verbum ipsius, non pronunciatum, sed substantiale.* Clemens Romanus epist. 1. ad Iacobum Fratrem

*Ignatius.**Clemens.**Tom. I. De Deo.*

Domini, columna 7. circa finem: *Deus ergo Pater secreti Sacramenti vocabulum est, cuius verè Filius est Verbum.* Alexander Alexandrinus epist. 2. ante primum Concilium Nicænum columna 6. æternum parentem, *Patrem Verbi* appellat. Porro Pater relativè dicitur ad eum, cuius est pater. Ex professo Cyrillus 1.7. thesaure contra Eunomium probat, *Filiū Dei verè & propriè secundūm vocabuli proprietatem dici Verbum Dei;* propterea quæ fuisse hoc nōmē à Ioanne in principiis sui Euangelij usurpatum, tanquam maximè proprium & expressissimum proprietatis Filii Dei. Qua de causa negat, posse Patrem Verbum appellari. *Verum igitur, concludit cap. 1. Parris Verbum Filius est, neque est aliud verum Parris Verbum, quam Filius.* Et in fine capituli secundi. *Quis, cilicet Ioannes, appellationem hanc, nempe Verbi, tanquam maxime propriam Filio Dei posuit.* Et cap. 4. occurrunt obiectioni Eunomij, contendentis vocabulo Verbi non propriè Filiū Dei significari: *Quid, inquit, prohibebit Verbum etiam propriè Filiū Dei appellari, & hoc vocabulo in maximè ipsum esse Filii, prout homines percipere possunt significari: quamvis multa quoque alia verba sint abusiva, & ad imitationem veri Verbi appellata.* Damascenus 1. Fidei cap. 6. *Verbum appellat genitum & Filium, & à Patre secundum substantiam discreturn;* & in epistola de Trifagio pag. 2. docet, *Filiū & Verbum vnius hypostasios esse ostensiva.* Quinta Synodus generalis in confessione Fidei, quæ habetur tomo secundo Conciliorum in fragmentis eiusdem Synodi, solum Filium fatetur Verbum Dei, his Verbis: *Non aliud Deum Verbum esse, qui miracula operatus est, & aliud Christum, qui passus est, cognoscimus: sed unum cundemque Dominum nostrum Iesum Christum Dei verbum incarnatum, & hominem factum.* Quam doctrinam ibidem sacerd repetit.

20. Inter Patres verò Latinos omnium copiosissimè Augustinus lib. 5. de Trinit. cap. 13. Dicitur, inquit, relatiuè Filius, relatiuè dicitur & *Verbum & Imago, & in omnibus his vocabulis ad Patrem referuntur.* Et lib. 6. cap. 2. *Verbum quidem solus Filius accipitur, non simul Pater & Filius, tanquam ambo unum Verbum.* Et infra in eodem capite. *Sicut Verbum de Verbo dici non potest, quia non simul ambo Verbum, sed solus Filius.* Atqui si Verbum in Deo esset essentiale, dici posset Verbum de Verbo, sicut dicitur sapientia de sapientia, potentia de potentia, magnitudo de magnitudine, vt id est Augustini docet. Et lib. 7. c. 2. *Sicut Filius, ait, ad Patrem referuntur, non ad se ipsum dicitur: ita & Verbum ad eum, cuius Verbum est, referuntur.* Eo quippe Filius, quo Verbum: & eo Verbum, quo Filius. Et vt omnem omnino dubitationem excludat, non appropriatè, sed propriè Verbi nōmē se Filius tribuere, comparat illud cum nomine sapientia, quod tantum appropriatè de Filio dicitur, subditque: *Non eo Verbum, quo Sapientia, quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiuè ad eum cuius Verbum est, sicut Filius ad Patrem.* Sapientia vero eo quo essentia, & ideo

*Augustinus.**Qq 2 quia*

quia una essentia, una sapientia. Quoniam vero, & Verbum sapientia est, sed non eo Verbum, quo sapientia. Verbum enim relatum, sapientia vero essentialiter intelligitur. Eandem doctrinam sepe repetit alibi.

Basilius.

S.Thomas.

Augustin.

Ioan. 16.

S.Thomas.

Augus.

21. Solus inter Patres Basilius lib. 5. contra Eunomium cap. 11. Verbi nomen ad Spiritum Sanctum extendit: *Et Dei quidem Verbum, inquit, Filius est, Filius autem Verbum Spiritus Sanctus.* Sed explicandus est, uti Sanctus Thomas explicat prima parte quæst. 34. artic. 2. vel de figurata locutione, quod sicut Filius dicitur Verbum, quia, ut Augustinus testatur lib. de Fide & Symbolo cap. 3. à Patre procedit, ut manifestatius ipsius, & secretorum eius: ita Spiritus Sanctus dicitur Verbum Filii, quia à Filio procedit, ut manifestatius ipsius, & secretorum eius, iuxta illud Ioannis 16. *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciat verbi.* Vel, ut idem S. Thomas explicat opusc. 1. cap. 12. & quæst. 4. de verit. articulo tertio: *Dicitur Spiritus Verbum Filii effectiuè, quatenus Sanctis & Prophetis inspirat ut de Filio Dei loquantur.*

22. Ultimò propositam assertionem confirmatio. Etenim sola persona Filii participat propriam naturam Verbi: igitur sola persona Filii est propriè Verbum. Consequens patet, nam ei competit propriè nomen, cui competit notio ipsa nominis. Antecedens probo, quoniam de ratione Verbi, ut probauimus, est esse signum ad manifestandum aliiquid expressum. Quod eleganter docuit Augustinus lib. de Fide, & Symbolo supracitato his verbis: *Verbum autem Parvisideo, inquit, dictum est, quia per ipsum innoscit Pater. Sicut ergo verbis nostris id agimus, ut noster animus innoscat audienti, & quidquid secretum in corde gerimus per signa huiusmodi ad alterius cognitionem profertur: sic illa sapientia, quam Deus Pater genuit, quoniam per ipsum innoscit signis secretissimis Pater.* Verbum eius conuenienter nominatur. Atqui sola persona Filii in Diuinis est signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in intellectu Patris sunt, expressum: igitur sola persona Filii est propriè Verbum. Minor probatur, nam sola persona Filii vi suæ originis procedit ut terminus locutionis paternæ: ergo sola persona Filii vi suæ originis procedit ut substantiale signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in Patre sunt, expressum. Consequens claret; nam omnis locutio essentialiter tendit ad manifestandum loquentem; cum nil aliud sit locutio, quam ipsa loquentis manifestatio. Antecedens constat; nam sola persona Filii procedit per actum intellectus: solius autem intellectus est, loqui, & loquendo propria sensa exprimere ac significare. Hinc constat à priori, cur Spiritus Sanctus non sit Verbum, quia nimirum procedit per voluntatem, cuius non est loqui & significare; nam eius tantum potentia est loqui & significare, cuius est exprimere & manifestare: solius autem intellectus est exprimere & manifestare

per obiecti representationem: voluntatis autem tantum est, in obiectum tendere & inclinare. Et licet etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen illi non communicatur formaliter vi propriæ originis, sed concomitanter ratione essentialis inclusionis, non dicitur Verbum; quia Verbum est quod vi propriæ originis procedit ut immediatus terminus locutionis.

23. DICES. Ad rationem Verbi sufficit, ut sit manifestatiuum loquentis, absque reali processione ipsius à loquente, per solam distinctionem ac processionem rationis. Confirmatur primò, nam non quidquid est de essentia Verbi creati, est de essentia Verbi in creati: nam de essentia Verbi creati non solùm est realiter procedere à dicente, ut terminum locutionis ipsius, sed etiam ut actum intelligendi eiusdem: atqui hoc non est de essentia Verbi in creati; ergo neque illud. Confirmatur secundò. Species intelligibilis, actus intelligendi, & Verbum in nobis sibi correspondent: sed in Deo reperitur species intelligibilis, & actus intelligendi, absque reali distinctione à principio intelligenti; ergo & Verbum absque reali processione à principio dicente.

24. Respondeo negando assumptum. Ad primam confirmationem nego consequentiam: etenim ea tantum sunt extra essentiam Verbi, ut sic, quæ imperfectionem inuolunt, & sine quibus consistere potest quidditas Verbi. Realiter autem procedere per modum actus intelligendi à principio intelligenti, imperfectionem inuoluit, & sine quo consistere potest quidditas Verbi. Contrà vero realiter procedere per modum termini locutionis nullam dicit imperfectionem, & sine eo constare non potest quidditas Verbi; igitur hoc, & non illud est de essentia Verbi ut sic. Maior patet, Minor quoad priorem partem probatur, & primò, quod imperfectionem inuoluit, certum est. Secundò, quod sine eo consistere possit quidditas Verbi, patet; quoniam de ratione Verbi, ut sic, non est esse actum realiter informantem: nam Verbum vocale est proprium Verbum, & tamen non est actus realiter informativus, sed tantum prolativus.

25. Quoad posteriorem verò partem probatur, & primò, quod talis productio realis nullam dicat imperfectionem, constat; quia de facto talis productio reperitur in Deo, in quo nihil imperfectionum esse potest. Secundò, quod sine illa saluari non possit quidditas Verbi, sic ostendo. Quidditas Verbi cōsistit in signo manifestatiuo loquentis: hoc autem absque reali processione termini locutionis à loquente saluari non potest, quod sic probo. Nam dupliciter potest Verbum esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius, uno modo per transitum de habitu in actum, quo pæcto transit Verbum mentale creatum de specie intelligibili habituali in speciem expressam actualem, per quod Verbum loquimur nobis ipsum, dum

4. dum per illud nobis ipsi manifestamus, quæ in specie intelligibili & memoria latebant. Alio modo per communicationem eiusdem notitiae actualis loquentis audienti: quo patet nos loquimur alteri, communicando illi nostram notitiam aetalem, quam de rebus habemus, medio Verbo vocali. Cum igitur nequeat Verbum Diuinum esse manifestium loquentis, & secretorum ipsius, primo modo, cum illud non transeat de habitu in actu, aut de specie intelligibili & habituali in expressam & aetalem, sed sit ipse metactus secundus essentialiter, ita ut ne concipi quidem possit transire de habitu in actu, necessariò erit manifestium secundo modo per communicationem eiusdem notitiae actualis loquentis audienti, hec autem communicatio, ut patet, essentialiter requirit personalem distinctionem loquentis & audientis; cum nequeat idem suam tibi aetalem notitiam realiter communicare: igitur quidditas Verbi postulat, ut realiter procedat, ut terminus locutionis ab ipso principio loquente, tametsi ipsius quidditas non sit, ut realiter procedat, ut actus intelligendi a principio intelligenti: quia hoc saluari potest per solam identitatem actus cum principio intelligenti, non potest autem per solam identitatem locutionis cum principio loquente saluari realis locutio, quia haec non importat solam perceptionem obiecti, sed etiam manifestationem loquentis, quæ in Deo necessariò importat distinctionem personalem. Hinc constat, Verbum increatum in hoc magis assimilari Verbo creato vocali, quam mentali: si quidem vocale non transit de habitu in actu, sicut mentale, sed de actu in actu per communicationem eiusdem notitiae actualis loquentis audienti.

26. Ad Secundam Confirmationem concedo hec in nobis sibi correspondere, quoniam in nobis actus ipse intelligendi, cum transeat de specie habituali in aetalem, habet veram & propriam rationem Verbi manifestatiui eorum, quæ in specie intelligibili latebant. In Diuinis autem, cum actus intelligendi non transeat ex specie habituali in aetalem, non potest habere veram & propriam rationem Verbi, cuius essentia postulat, ut sit manifestium loquentis.

27. Instabis. Ad rationem Verbi sufficit, ut sit tantum manifestium ad extra; nam per talem aptitudinem saluari potest quidditas Verbi increati. Confirmatur, quia, ut sequenti disputatione probabimus, saluator quidditas doni increati per solam aptitudinem communicabilitatis ad extra: igitur per solam aptitudinem manifestationis ad extra, saluabitur quidditas Verbi increati. Respondeo. Nego antecedens. Ad Confirmationem nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia donum essentialiter constitut in liberali & gratuita communicatione donatoris; Verbum autem in perfecta manifestatione loquentis: nequit autem saluari liberalis & gratuita communicatio ad in-

tra, cum omnis communicatio ad intra sit summe necessaria. Contrà vero nequit saluari perfecta manifestatio loquentis ad extra, quia hec constitut in perfecta communicatione notitiae actualis loquentis audienti: nulla autem creatura capax est totalis communicationis notitiae actualis Dei loquentis, cum nulla creatura capax sit comprehensionis Dei: igitur nequit saluari perfecta ratio Verbi increati per solam manifestationem ad extra: contrà vero, nequit saluari perfecta ratio doni increati per solam communicationem ad intra.

28. Dico Secundò: Relatio Verbi est

eadem cum relatione Filii, sola ratione inadæquata diuersa. Est Damasceni suprà citati: Voix namque eiusdemque hypostaseos ostensiva sunt Filius & Verbum. Est etiam

Damascen.

Augustini: nam è Filiis, quò Verbum; & è Verbum quò Filius. Non igitur alia relatione est Filius, alia Verbum, sed una eademque ad æquatè sumpta & Filius est, & Verbum,

Augustin.

licet una magis exprimat, quod non exprimit altera: nam relatio filiationis magis exprimit identitatem naturæ, & ordinem ad genitorem; relatio autem Verbi similitudinem intentionalem, & respectum ad dicentem. Vtique tamen relatio constituit essentialiter Filium. Nam cum Filius debeat vi suæ processionis procedere ad æquatè similis principio producenti, & principiū producentis in Diuini non solum constitutatur ex natura, sed etiam ex obiecto proximo determinante principium productuum ad producendum, debet Filius, vi suæ processionis, utramque similitudinem & naturalem, & intentionalem accipere; ac proinde per utramque relationem, & quâ respicit principium communicatiū naturæ, & quâ respicit principiū communicatiū similitudinis intentionalis obiecti, constituitur in esse Filii. Rursus, quia Verbum Diuinum procedit ut subsistens in eadem natura cum principio dicente, procedit essentialiter ut Filius: quia non solum procedit ut simile intentionaliter obiecto intelligibili, quod habet ut Verbum, sed etiam ut simile in natura principio producenti, quod habet ut Diuinum, atque ad eum ad æquatè simile principio intelligenti, quod est de ratione Filii ut sic. Vnde si non esset Verbum, non esset Filius, quia non haberet similitudinem intelligibilem; atque ad eum non esset ad æquatè simile principio producenti. Neque si Filius non esset, Verbum Diuinum esse posset, quia Verbum Diuinum essentialiter postulat consubstantialitatem cum principio dicente: & consequenter cum similitudine intentionaliter essentialiter postulat similitudinem in natura: quæ duplex similitudo constituit Filium intellectualem. Hinc patet, correlatum Verbi increati, quæ Verbum increatum est, esse Patrem, quæ pater est, quod aperte docuit Augustinus suprà citatus: ubi Relatinè, inquit, dicitur Filius, relatinè diciuntur & Verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad Patrem referuntur.

Augustin.

S.Thomas.
Sylvius.
Augustin.

S.Thomas.
Augustin.

Augustin.

S.Thom.
Ferrarien.

29. Dico Tertio: Verbum Diuinum non connotatiuè, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem realem ad dicentem. Est S. Thomæ, i. p. quæst. 34. art. 1. 3. Sylviij ibid. idq[ue] expressè docuit Augustinus illis verbis: *Eo Filius, quo Verbum, & cō Verbum, quo Filius.* Atqui Filius non connotatiuè, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem Filij ad Patrem: ergo & Verbum ad dicentem. Ratio verò est, quoniam Verbum increatum importat relationem integrantem & completem relationem Filij intellectualis. Atqui Filius formaliter & in recto importat relationem ad genitorem: ergo & Verbum ad dicentem.

30. Dico quartò: Verbum non tantum de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Est S. Thomæ q. 4. de verit. art. 5. & colligitur ex Augustino 7. de Trinit. c. 2, vbi docet, in conceptu Verbi includi sapientiam; nec aliud esse Verbum, quam natam sapientiam. Sapientia autem non de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Fundamentum verò est, quoniam Verbum est intellectualis imago omnium obiectorum, ex quorum vel habituali notitia, vt in nobis, vel ex actuali, vt in Deo procedit. Atqui intellectualis imago non materialiter & in obliquo, sed formaliter & in recto expressionem obiecti, cuius est imago, importat: ergo. Maior est Augustini loco præcitat, & probatur; nam Verbum est quædam intellectualis manifestatio: omnis autem intellectualis manifestatio fit per expressionem obiecti, cuius est manifestatio; cum nequeat intellectus aliter se ipsum manifestare, quam per vitalem expressionem sui.

31. Dubitari autem vltiū potest, quid principalius ex his duobus importet Verbum, relationemne ad dicentem, an expressionem obiecti? dubitandi ratio est, quoniam expressio obiecti est quid absolutum, Verbum autem principalius significare videtur respectum ad dicentem. Hoc tamen non obstante, dicendum est cum S. Thoma loco præcitat, & Ferrariensi 4. contra Gentes cap. 13. §. Ad secundum dub. Verbum principalius importat reexpressionem obiecti. Ratio, quā mouet, est: quia sicut verbum vocale ex hominum placito; ita mentale creatum ex natura sua principaliter ordinatur ad significandam manifestationem loquentis; minus verò principaliter relationem ipsius ad dicentem: ita & Verbum increatum, ad quod per analogiam ad creatum translatum est hoc nomen Verbum, principalius institutum videtur ad denotandam manifestationem Patris loquentis, minus verò principaliter relationem ipsius ad dicentem. Cæterum expressio obiecti, quæ in Verbo increato principaliter importatur, non est expressio obiecti creati, sed increati; creati verò expressio non nisi secundariò & materialiter. Etenim sicut æternus Pater æternō suo Verbo primariò intendit manifestare seipsum, & omnia, quæ ipsum essentialiter

constituunt, secundariò verò & consequenter creature, tanquam terminos extrinsecos suæ potentiae: ita expressio obiecti, quæ principaliiter importatur in Verbo increato, non est expressio obiecti creati, sed increati.

32. DICES. Verbum importat proprietatem personalem; sed hæc principaliter dicit respectuum, non absolutum: ergo. Confirm. 1. Verbum importat respectum formaliter completem relationem Filij intellectualis: sed relatio Filij intellectualis principalius importat respectum ad dicentem. Confir. 2. Eo modo Verbum includit respectum ad dicentem, quo Filius ad generantem: sed Filius principalius importat relationem ad generatorem, minus principaliter naturam: ergo & Verbum principalius importabit relationem ad dicentem, minus verò principaliter expressionem obiecti. Confir. 3. Verbum est nomen personæ: sed persona principalius in Diuinis significat relationem, minus verò principaliter naturam; quia illam formaliter, hanc verò materialiter importat.

33. Respondeo. Concedo Verbum importare proprietatem personalem, sed non èquè primò, ac proprietatem absolutam. Eodem modo respondetur ad primam confirmationem, Verbum importare quidem respectum completem filiationem intellectualis, non tamen èquè principaliter, atque ipsam representationem obiecti. Ad secundam neganda est maior: nam aliquid explicitè dicit Verbum, quod explicitè non dicit Filius. Verbum enim explicitè dicit manifestationem obiecti, quæ explicitè non dicit Filius. Et quia ista nomina ex humanis translatâ sunt ad Diuinâ: sicut in humanis Verbum principalius importat manifestationem obiecti; nam ad hanc est principalius impositum, ita translatum ad Diuinâ principalius significabit eandem obiecti manifestationem. Ad tertiam concedenda est minor de persona significata sub explicito nomine personæ; neganda verò de persona non significata sub explicito nomine persone, sed Verbi manifestatiu loquentis.

34. Dico quintò: Solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Est contra Ruiz disput. 60. sect. 6. opinantem, omnes personas in Diuinis loqui tum sibi iphis, tum inter se mutuò. Fundamentum nostræ assertiōnis est hoc. Propriè loqui est se ipsum manifestare: atqui solus Pater soli Filio se ipsum propriè manifestat: igitur solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Maior constat, quia nil aliud est loqui, quam se ipsum sibi, vel alteri manifestare. Minorē ostendo: & primò quod solus Pater se ipsum propriè manifestet, constat: nam se ipsum manifestare, est notitiam sui alteri communicare, quâ fiat alteri notus. Solus autem Pater sui notitiam communicat, quâ fiat alteri notus: nam Spiritus Sanctus nullam sui notitiam alteri persone communicat, cum nulla possit esse communicatio in Diuinis, nisi per realē productionem: atqui Spiritus Sanctus nihil

Ruiz.

in illo ad intra producit; igitur nequit se ipsum alijs personis manifestare. Eadem ratio probat de Filio respectu Patris, cui sicut nihil Filius communicat; ita se ipsum illi manifestare non potest.

35. Sola difficultas est de Filio respectu Spiritus Sancti, cui simul cum voluntate communicat inā cum Patre notitiam & sui & Patris. Verum quia talem notitiam Pater & Filius non communicat Spiritui Sancto per actum intellectus, sed voluntatis, non dicuntur Pater & Filius ad Spiritum Sanctum propriè loqui: quia locutio formaliter est actus intellectus, quo loquens se ipsum manifestat audienti.

36. Secundò, quod soli Filio aeternus Pater propriè loquatur, sic probo: Nam si cui alteri propriè loqueretur, vel loqueretur Spiritui Sancto, vel sibi ipso: (loquimur enim de locutione ad intra) atqui ex dictis constat, Patrem ad Spiritum Sanctum propriè non loqui, cum illi sui notitiam non communicet per actum intellectus, cuius tantum est loqui.

37. Quod autem neque ad se ipsum loquatur, patet: quia Pater non producit Verbum, vt in eo se ipsum cognoscat, & quasi se ipsum sibi manifestet; sed potius, vt se ipsum manifestet alteri, nempe Filio. Igitur solus Pater soli Filio propriè loquitur. Loquitur autem Pater Filio, communicando illi perfectam notitiam sui. Est enim locutio ipsa notionalis intellectio Patris, vt actu se ipsum communicans & manifestans Filio; est verò auditio ipsa passiva intellectio notionalis Filii, aut actu communicata Filio, iuxta illud Ioan. 15. *Omnia, quae audiui à Pare meo, nota feci vobis.* Persona vero loquens est ipse Pater, sicut audiens est ipse Filius.

38. Ex his constat primò: Non modò realiter distingui personam loquentem ab audiēte, sed ipsum locutionem ab auditione. Nam locutio est ipsa notitia Patris, terminata relatione dicentis: auditio verò est eadem notitia communicata Filio, terminata relatione Verbi dicti.

39. Constat secundò: Patrem proferre Verbum, vt manifestatum non sibi, sed Filio; quia non profert illud ex notitia habituali, vt in eo actu ipse cognoscat, quod tantum habitu sciebat, sed ex notitia actuali, vt in eo Filius cognoscat, quidquid Pater ipse cognoscet, quidquid in oppositum doceat Vaquez disp. 144. c. 2.

40. Dices. Pater non solùm dicit Verbum, sed se ipsum, Spiritum Sanctum & totam Trinitatem, vt docet S. Thomas 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. & cum eo ferè omnes Theologi: ergo non solùm loquitur ad Filium, sed etiam ad se ipsum, ad Spiritum Sanctum, & ad totam Trinitatem. Consequentia probatur, nam loqui & dicere sunt idem. Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam dicere præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum ad res Verbo dictas: loqui vero præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum manifestantis ad eum, cui fit ma-

nifestatio. Vnde Pater producendo Verbum, non solùm dicit se ipsum & totam Trinitatē, sed etiam creaturas omnes possibiles, ad quas tamen non loquitur, quia ijs non se manifestat, cùm nihil sint.

41. Confirmatur, nam ita se habet dicere & loqui Diuinum ad intra, sicut dicere & loqui Diuinum ad extra: sed dicere Diuinum ad extra præter productionem rerum, terminatur ad res ipsas externo Verbo dictas: contrà verò, loqui Diuinum ad extra præter productionem Verbi exteri, terminatur ad eos, quibus per locutionem se ipsum manifestat. Minor constat Ps. 148. *Ipsi dixit, & facta sunt: & Hebreor. 1. Multifariam multisq; modis olim Deus loquens Patribus, &c. Vbi vides, dicere terminari ad res dictas; Loqui vero ad personas, ad quas dirigitur locutio. Propter hoc ergo discrimen potest Pater producendo Verbum se ipsum & reliquias personas, immo & creaturas omnes dicere, non potest autem loqui ad personas omnes; quia dicere importat respectum repræsentantis, quem Verbum prolatum habet ad obiecta repræsentata; qui respectus, cui fit tantum cognoscentis ad cognitionem, potest esse in ordine ad omnia cognita. Loqui vero, cum præter respectum ad Verbum prolatum, importat respectum manifestantis ad eum, cui fit manifestatio, & non quæquis persona Diuina cuilibet persona Diuinæ se ipsum manifestet, cùm hoc requirat communicationem notitiae personæ loquentis audienti, non quæquis persona cuilibet personæ loqui potest, sed tantum illa, qua se per actualem notitiam communicat; & illi soli, cui actualis notitia vi propriez originis communicatur: hæc autem est filius Pater, & solus Filius.*

*Psalm. 148.
Hebr. 1.*

42. Pro maiore explicatione distinguenda sunt hæc quatuor in Diuinis: *Intelligere, Dicere, Logi, Producere.* *Intelligere* importat solùm respectum intelligentis ad intellectum, qui in Diuinis est tantum rationis: nam in Diuinis intelligens, ratio intelligendi, & intellectum sunt idem: vnde competit omnibus personis respectu quorumcunque obiectorum.

43. *Producere* importat solum respectum producentis ad productum, qui realis est, & non competit, nisi certæ personæ in ordine ad certum terminum ab ipso producente distinetum.

44. *Dicere* cum ipso respectu reali ad Verbum productum, importat respectum rationis ad obiecta ipsa Verbo dicta & significata. Vnde eti soli Patri propriè competit, quia solus Pater dicit Verbum, eo quæ mediante se ipsum, & res omnes Verbo significatas & expressas, propter huiusmodi tamē respectum ad obiecta Verbo significata, tribui potest cuilibet persona: quia sicut quælibet persona ratione cognitionis essentialis dicit respectum rationis ad obiecta Verbo repræsentata: ita quælibet persona in aliquo sensu Verbo se ipsum dicit, & omnia Verbo expressa. Vnde & Pater se ipsum & omnia Verbo dicit: & Filius se ipso, tanquam Verbo se ipsum & omnia dicit: & Spiritus Sanctus pariter se ipsum

Ioan. 15.

Vaquez.

S. Thomas.
Omnes ferè
Theologi.

Ruiz.

ipsum Verbo, & reliqua omnia dicit. Est tamen notandum discrimen inter intelligere & dicere sumptum essentialiter, quod etiam notauit Ruiz disp. 59. sect. 4.n.8. & disp. 60. sect. 6.n.8. quod intelligere vi nominis solum importat respectum intelligentis ad intellectum, nullo connotato termino notionali: Dicere verò cum respectu ad obiecta dicta connotat Verbum terminatum relatione producti, abstractendo, an illud si producetur à persona, quæ eo mediante intelligit, an ab aliqua alia.

45. *Quo* verò in sua explicita ratione importat respectum, tūm ad Verbum à loquente prolatum, tum ad personam, ad quam locutio ipsa dirigitur. Qui respectus, licet sit unus & idem, habet tamē duas rationes inadæquatas, alteram quā terminatur ad Verbum productum; alteram, quā terminatur ad personam, cui mediante Verbo manifestatur ipsa notitia Patris loquentis. Vnde sicut terminus ipse productus includit duas rationes inadæquatas, alteram Verbi manifestantis loquenter, alteram personæ percipientis manifestationem, tali Verbo factam: ita & respectus ipse. Vnde ratione neutrius respectus potest loqui competere, nisi soli Patri, respectu solius Filii: quia sicut solus Pater mediante Verbo à se producto communicat notitiam sui Filio: ita solus Pater soli Filio se ipsum manifestat; adeoque solus Pater ad solum Filium proprie loquitur.

46. Ex dictis deducitur primò, Verbum, *Dici*, ad Diuina translatum sumi posse duplèciter, uno modo propriè, quo pacto sumitur notionaliter, & est proprium Filii: solus quippe Filius dicitur; nam solus Filius productus actione expressiva Verbi, quæ est propriè dictio: sicut enim solus Pater dicit Verbum exprimendo; ita solus Filius dicitur ut Verbum expressum subfistens. Secundo modo mindùs propriè, quā ratione sumitur absolutè, & conuenit omnibus personis: quilibet enim persona dicitur, imò & creatura omnes dicuntur. Etenim *Dici* essentialiter sumptum idem est, ac Verbo representati: atqui omnes personæ & creatura Verbo representantur: igitur omnes personæ, & creature dicuntur. Quo fit, ut secunda persona duplèciter dicatur, uno modo notionaliter, ut Verbum locutione prolatum; alio modo ut obiectum cognitione expressum.

47. Deducitur secundò: Filius non solum esse Verbum Patris, ut *Dicentis*, sed etiā ut *Dicit*: quia non solum dicitur à Patre, tanquam à principio realiter proferente; sed etiā dicit ipsum: Patrem, tanquam obiectum expressum, & se ipso manifestatum.

48. Controuertitur autem inter Scholasticos, an sicut dicitur Verbum Patris: dici etiā possit Verbum creaturarum. Negant Alensis 1. p. q. 62. memb. 1. art. 4. in fine, Bonauentura in 1. dist. 27. p. 2. art. 1. q. 2. ad penult. Rich. art. 2. qu. 3. ad 3. Ruiz disp. 62. sect. 3. in fine. Quorum fundamentum est, tum authoritas Anselmi in monolog. c. 32. vbi: *Verbum*, inquit, *quo creaturam dicit, nequam similiter est*

Alensis.
Bonauent.
Richar.
Ruiz.
Anselmus.

Verbum creatura, quia non est eius similitudo, sed principialis essentia. Tum ratio, nam sicut Spiritus Sanctus, inquit Bonauentura, non dicitur donum creaturæ; ita nec Filius dicitur Verbum creaturæ; cum non minus in processione Spiritus Sancti includatur respectus ad creaturas, quam in processione Verbi. Affirmant vero S. Thomas 1.p.q.34.a.3.ad vlt. & quæst. 4. de verit. art. 5. ad 2. & 4. contra gentes cap. 13. Ferrariensis ibidem §. *Nec obstat*. Aureol. in 1. distin. 27. part. 2. art. 3. circa finē. Mayronus quæst. 4. vbi concedit, *Filium dici posse Verbum creaturarum terminatiuē, non autem principiatuē*; Torres 1. part. quæst. 27. art. 1. disp. 6. quæst. 3. propos. 5. Vasquez di p. 143. cap. 3. num. 12. Suarez lib. 9. de Trin. ca. 9. in fine, qui predictam locutionem admittit cum limitatione declarante, *vtly creaturarum iter terminatiuē, non principiatuē*: & capite 6. eandem locutionem absolutè admittit, absque illa limitatione. Quorum sententia mihi probabilior est.

50. Mouetor primò ad hanc sententiam asserendam, quia Verbum duplèciter importat respectum, & realem ad dicentem, & rationis ad dicta: ergo licet Verbum creaturarum dici non possit secundum priorem respectum, ut notauit Mayronus, dici saltem potest, secundum posteriorem. Secundò, quia hec propositio: *Deus est Verbum creaturarum*, non plus importat, quam hæc: *Deus est Scientia creaturarum*. Etenim non alio modo Deus est Verbum creaturarum, quam exprimendo & representando creaturas: atqui hæc est propria propositio; ergo & illa. Confirmatur, nam hæc est propria locutio, & à Patribus usurpata, *Filius est Verbum expressum, & operarium creaturarum, ratio & ars omnium creatibilium*: ergo & hæc, *Filius est Verbum creaturarum*. Consequentia constat, nam quod illa dicit explicitè; hæc dicit implicitè. Eadem ratione, ut notat ibidem Ferrariensis, Spiritus Sanctus non solum dicitur amor Patris & Filii, essentia, & totius Trinitatis, sed etiā creaturarum: cum non minus Spiritus Sanctus sit amor creaturarum, quam Filius verbum earundem.

51. Ad Anselmum respondet S. Thomas quæst. cit. de verit. quod ille tantum noluerit, *Filius dici posse Verbum creaturarum* eo modo, quo dicitur Verbum Patris, cuius non solum est Verbum expressuē, sed etiam originatiuē.

52. Ad rationem dico, magnum esse discrimen inter Spiritum Sanctum, ut donum creaturarum, & Filium, ut Verbum earundem. Nam Spiritus Sanctus non est donum creaturarum per actualem, sed per aptitudinem duntaxat communicationem sui ad creaturas: est autem Filius Verbum creaturarum per actualem representationem earum. Quia vero in his propositionibus importatur actualis communicatio, & actualisque expressio creaturarum, id est imprædicta dicitur: *Spiritus Sanctus est donum creaturarum: propriè vero dicitur, Filius est Verbum creaturarum: quia*

S.Thomas.

Ferrari.

Aureolus.

Mayrenus.

Torres.

Vasquez.

Suarez.

Ferrav.

Anselmus.
explicatur
à S.Thomas

quia actualis communicatio Spiritus Sancti ad creaturas, quam hæc propositio importat, non includitur in ipsa persona Spiritus Sancti, quatenus donum est: sicut includitur in persona Filii, quatenus Verbum est actualis expressio creaturarum: sola autem aptitudinalis communicatio ad creaturas includitur in persona Spiritus Sancti, quæ donum est. Vnde retorquo potius argumentum: Nam sicut propria est hæc locutio, *Spiritus Sanctus est donabilis creaturis: ita & hæc, Filius est Verbum creaturarum: nam ita se habet donabilitas in Spiritu Sancto; sicut expressio creaturarum in Verbo.*

53. Deducitur tertio, quo pacto de solo Filio dicitur Ioan. 1. Per ipsum facta sunt omnia, quia cum solus Filius sit Verbum Patris, & in agente intellectuali Verbum sit principium operis, quia Verbum in mente artificis est exemplar, quo artifex determinatur ad opus producendum, recte per Verbum dicitur Deus omnia fecisse. Quod eleganter expressit Augustinuslib. 15. de Trinit. cap. 11. Animaduertenda, inquit, est in hoc anigate etiam ista Verbi Dei similitudo, quod sicut de illo Verbo dictum est; Omnia per ipsum facta sunt, ubi Deus per unigenitum Verbum suum predicitur uniuersa fecisse: ita hominis opera nulla sunt, quæ non prius dicuntur in corde. Unde scriptum est Ecclesiastici 37. Initium omnis operis Verbum. Et paulo post: Et est hoc in ipsa similitudine Verbi nostri similitudo Verbi Dei, qui potest esse verbum nostrum, quod non sequatur opus; opus autem esse non potest, nisi procedat Verbum: sic & Verbum Dei potuit esse nulla existente creature; creature autem nulla esse potest, nisi per ipsum, per quod facta sunt omnia. Ceterum notandum, Verbum Diuinum esse tantum expressuum Patris, & totius Trinitatis; creaturatum autem non modo esse expressuum, verum etiam & operatum, quia non solum representat illas, sed etiam est principium exemplandi & operandi illas.

54. Deducitur quartò, Deum loqui etiam ad extra creaturis intellectibus, si ipsum illis per communicationem suæ notitiae manifestando: Et primò quidem beatis per claram visionem sue notitiae: Secundò, Prophetis per evidenter communicationem suæ locutionis, quæ evidenter in attestante à Theologis dici solet: Tertiò, reliquis viatoribus per obscuram revelationem suæ cognitionis. In quibus omnibus proportionaliter distinguenda sunt, & locutio in Deo loquente, & auditio in creatura auscultante. Esta autem locutio Dei, actus ipse Diuini intellectus, quatenus per externum signum ordinatur ad manifestandum se ipsum creaturæ. Est vero auditio, actus ipse intellectus cretati, quo formaliter percipit locutionem Dei per externum signum sibi manifestatam. Dicitur etiam Deus loqui ad creaturas rationis expertes, sed impripiæ, cum illæ non sint propriæ auditionis capaces.

Solutio argumentorum.

55. Ad argumenta prima sententię. Respondere, utrumque fundamentum Durandi falsum esse, vt constat tum ex disputatione de processionibus sectione 4. tum ex disputatis hic. Nec est eadem ratio de amore, quoniam hic ex vi nominis non importat, nisi actum voluntatem informantem, responderque intellectioni, quæ pariter informationem importat actus cum potentia.

*Ad fundamen-
tum Durandi.*

56. Ad primam probationem ex Anselmo respondet S. Thom. i. p. q. 34. art. 1. ad 3. Anselmum impropiè eo loco accepisse Dicere pro intelligere. Ceterum Anselmus eodem libro c. 37. expressè docet, Verbum relatiuè dici ad eum, cuius est Verbum: Verbum, inquit, hoc ipsum, quod Verbum est, aut imago ad alterū est, quia non nisi alius Verbum est, aut imago.

*Explicatur
Anselmus à
S. Thoma.*

57. Ad secundam dico, de ratione verbi esse, vt sit manifestatum & expressum per modum mentalis locutionis, quæ in Deo esse nequit, nisi per communicationem actualis notitiae vnius personæ ad alterā: cum nequeat eadem persona in Diuinis sibi ipsa loqui, quia non potest persona Diuina ex scientia habituali transire in actualem, ac proinde per eam sibi obiecta manifestare, ac proinde sibi ipsa loqui.

58. Ad tertiam nego, in Deo fore propriū Dicere, præcisa omni productione ad intra: quia Dicere, præter respectum ad obiecta dicta, importat respectum ad terminum productum, mediante quo obiecta dicuntur & repræsentantur, quare præcisa productione in Deo solum remanceret intelligere, quo se & reliqua à se cognosceret, non autem Dicere, quo Verbum producendo se ipsum, & reliqua in Verbo repræsentata cognosceret.

59. Ad quartam nego antecedens. Ad cuius probationem cocedo, actum personale, vt sic, non cadere supra creaturas, nec reflecti posse supra principium, à quo est; cadere tamen posse supra creaturas, & reflecti supra principium, à quo est, ratione actus essentialis, quem essentialiter includit. Quia igitur Dicere, præter respectum realem producentis ad productum, importat respectum rationis ad res dictas, & representatas medio Verbo producendo, potest ratione huius cadere supra creaturas, & reflecti supra principium, cum non minus principium, quam creaturæ, & reliqua omnia in Verbo dicuntur, & exprimantur, vt ex dictis constat.

60. Ad quintam, distinguendum est Ly Dicere: nam propriæ sumptum non nisi persona Verbum producenti competit: vnde soli Patri propriæ conuenit, qui medio Verbo à se producendo dicit se, & omnia à se: sumptum vero absolutè pro ipso intelligere competit omnibus personis. In quo sensu negandum est, neminem Dicere posse Verbo ab alio produ-

&c.

Augustin.

Ecclesiastici 37.

466
Acto: nam licet hoc verum sit de verbo creato, falsum est de Verbo increato. Cuius discriminis ratio est, quia Verbum increatum ratione notitiae absolute, quam includit, identificatur cum omnibus personis, atque adeò aliqua persona potest intelligere Verbo ab alio producendo: Verbum autem creatum non potest vniiri, nisi cum eo, à quo producitur; & quia ad intelligendum requiritur, ut intelligens informetur actu ipso intelligendi, nequit unus intelligere Verbo ab alio producendo.

61. Ad sextam, distingo maiorem: Verbum est actus vitalis immanens, terminatus relatione producti ad dicentem, concedo: est actus vitalis immanens, nulla relatione producti ad dicente terminatus, nego. Vnde ad Minorem concedo, personas Diuinias esse vitaliter immanenter intelligentes, non per Verbum essentiale, quod nullum est, sed per actum ipsum intelligendi essentiale, communem omnibus personis.

62. Ad septimam, concedo Maiorem, quando Verbum non supponitur adaequatè productum. Quia igitur in Diuinis Verbum supponitur adaequatè productum à Patre, reliquæ personæ intelligentes, Verbum non producunt, sed intelligunt tantum verbo à Patre producendo. Ad probationem Maioris concedo, Verbum in nobis ponи propter necessitatem intelligendi, nego autem ob eandem necessitatem ponи in Deo, sed tum propter necessitatem loquendi, tum propter fecunditatem naturæ. Nam sine Verbo, nec esset propria locutio intra Deum, quia haec in Deo saluari nequit, absque reali distinctione personarum loquentis & audiens; nec secunditas naturæ, quæ essentialiter postulat adaequatam communicationem sui, non solum per actum volendi, sed etiam per actum intelligendi.

63. Ad octavam, neganda est sequela. Etenim in eo casu Deus non intelligeret Verbo à se producendo, sed actu ipso absoluto intelligendi: quia, ut diximus, Verbum in Deo non est necessarium ad intelligendum, sed tantum ad loquendum, & ad naturæ fecunditatem. Vnde solum sequeretur, in eo casu Deus non foreloquentem, nec secundum intra se.

64. Ad nonam, nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia distinctio, qua inter Verbum prolatum & proferentem intercedere debet, in verbo creato saluat in sola qualitate absoluta cum relatione transcendentali ad proferentem, quia per solam qualitatem absolutam cum relatione transcendentali ad proferentem verbum creatum sufficenter distinguitur ab ipso proferente. At in Verbo increato talis distinctio saluari nequit in aliqua perfectione absoluta, quia omnis perfectione absoluta in Diuinis communis est omnibus personis: igitur saluari debet in aliqua perfectione respectiva, quæ est ipsa formalis relatio producti ad producens. Ad probationem vero consequentię Respondeo, nos ex Verbo creato deuenire in cognitionem Ver-

bi increati, præcisissimis imperfectionibus, quæ cum ipso Verbo creato sunt annexæ, inter quas una est, ut distinguatur à proferente secundum perfectionem absolutam. Ad Confirmationem concedo, Verbum increatum non esse expressiuum, & manifestatuum objecti formaliter per relationem producti, quam supra notitiam essentiale superaddit, sed per ipsam notitiam absolutam, quam essentialiter includit.

SECTIO II.

An Verbum Diuinum importet respectum ad creaturas ratione proprietatis personalis, an ratione notitiae absolute, quam essentialiter includit?

65. Omnes conueniunt, Verbum Diuinum, præter respectum ad Patrem dicentem, importare etiam respectum ad res, se ipso dictas & manifestatas. Fundamentum est, quia Verbum non solum est terminus à Patre productus, sed etiam actualis manifestatio, & declaratio omnium objectorum, quæ sunt in mente Patris: ergo non solum ut terminus productus dicit respectum ad Patrem dicentem, sed etiam ut actualis declaratio objectorum, ad objecta declarata, & se ipso manifestata.

66. Consentient etiam omnes, priorem respectum ad Patrem dicentem esse realem; posteriorem vero rationis, eò quod ille constitutus Verbum in esse personali, fundetur quæ in ipsa passiuā origine producti; hic tantum consequitur ad primum, & fundatur in sola representatione, & manifestatione objectorum, quæ in Deo realis non est: tametsi aliqui contendant, hunc respectum Verbi ad res dictas esse transcendentalem. Vocant autem respectum transcendentalem, omnem respectum, sine quo unum sine alio intelligi non potest, qui interdum est tantum secundum dici & solus respectus rationis, licet supponat fundamentum reale; ut in praesente materia intentionalis expressio & declaratio objectorum, in qua proxime fundatur iste respectus rationis, est realis perfectio in Verbo: consistit enim in reali representatione & comprehensione omnium objectorum, quæ à quoque loquente dici, & representari possunt. Hoc autem maximam dicit perfectionem in Deo; dicit enim infinitam cognitionem declaratiuum & comprehensiuum rerum. Ultimò conueniunt, Verbum Diuinum principalem respectum manifestantis dicere ad objectum primarium, minùs vero principalem ad objectum secundarium. Etenim principalius Verbum manifestat essentiam Diuinam, & totam Trinitatem, quæ est objectum primarium, quam creaturas, quæ sunt objectum secundarium. Vterque tamen respectus tam ad objectum

prima-

primarium, quād ad secundarium est rationis; atque adeò ad utrumque se extendit præsens controuersia, licet de solo obiecto secundario explicitè proponatur.

67. PRIMA sententia affirmat, hunc respectum conuenire Verbo, ratione solius notitiae absolute, in ipso essentialiter inclusa. Est S. Thomæ 1.p. quæst. 34. artic. 3. ad 1. & quæst. 4. de verit. artic. 5. ad 4. & 4. cont. gent. ca. 13. Sciri quolib. 8. artic. 3. & in 2. distinçt. 1. quæst. 1. Richardi in 1. distinçt. 27. articul. 2. quæst. 3. ad 1. Mayroni quæst. 4. Lycheti ibid. quæst. vñica, Capreoli quæst. 2. artic. 1. conclus. 5. & ar. 3. Ad argumenta cōtra 5. conclusionem, Caiet. & Ferrariensis locis p̄c̄it. Molinæ 1. p. quæst. 27. artic. 1. disput. 7. Suarez lib. 9. de Trinit. cap. 6. in fine, Zamel 1. p. loco cit. quæst. 2. Fundamentum est, quia Verbum non habet respectum manifestantis, nisi in quantum exprimit obiectum manifestandum: exprimit autem illud ratione cognitionis essentialis, non autem ratione proprietatis personalis: quia cūm hæc sit pura relatio producti ad producens, non habet vim exprimendi obiecta.

68. SECUNDA sententia docet, hunc respectum conuenire Verbo ratione solius proprietatis personalis. Est Henrici in summa p. 2. artic. 59. quæst. 5. Aureoli in 1. dist. 27. p. 2. artic. 3. circa finem. Probatur hæc sententia, nam si iste respectus conueniret Verbo ratione essentiæ, eque importaretur per Filium ac per Verbum: atqui per filium talis respectus non importatur: igitur non conuenit Verbo, ratione essentiæ, sed proprietatis personalis, quâ Verbum est formaliter Verbum. Maior patet, quoniam essentia eque importatur per Filium ac per Verbum: igitur si talis respectus conueniret Verbo ratione essentiæ, eque importaretur per Filium, atque importatur per Verbum. Minor constat authoritate Augustini libro 83. quætionum, quæst. 63. vbi exponens illud, In principio erat verbum, docet, melius hic interpretari Verbum, vt significetur, inquit, non solum ad Patrem respectus, sed ad illa, que per Verbum facta sunt, operativa potentia. Confirmatur, nam quod secundum propriam rationem nequit sine alio intelligi, connotat illud. Sed Verbum, quâ Verbum est, nequit sine eo, cuius est Verbum, intelligi: igitur connotat illud. Maior clara est. Minor probatur, tum ex Augustino 7. de Trinitate cap.

3. Si enim hoc verbum, inquit, quod nos proferrimus, tempore & transitorium, & se ipsum ostendit, & illud, de quo loquimur: quanto magis verbum Dei, per quod facta sunt omnia ostendit Patrem sicuti est: eadem ratione dicere possumus, quod ostendat omnia per ipsum dicta & manifestata. Tum ratione, nam Verbum, aliquius est Verbum: implicat igitur, cognoscere Verbum absque eo, cuius est Verbum: Ergo de ratione Verbi est, connotare omnia per ipsum dicta & manifestata.

69. TERTIA sententia docet, huiusmodi

respectum ad creaturas conuenire Verbo, ratione utriusque & proprietatis personalis, & notitiae essentialis. Ita Vásquez 1. p. disput. 144. cap. 2. Ruiz disp. 62. sect. 2. & 3. Zuniga disp. 9. dubio vlt. Quæ sententia probabilior est, pro cuius explicatione,

Vásquez.
Ruiz.
Zuniga.

79. Dico primò. Verbum Diuinum non dicit respectum ad creaturas se ipso dictas & manifestatas, ratione solius notitiae essentialis. Fundamentum, quia quod conuenit Verbo ratione solius notitiae essentialis, conuenit omnibus personis: atqui dicere respectum ad creaturas quatenus dictas & manifestatas, non conuenit omnibus personis: igitur non conuenit Verbo ratione solius notitiae essentialis. Maior cum consequentia patet. Minorem probo, nam si dicere respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas, conueniret omnibus personis, æquè benè creature dicerentur Patre & Spiritu Sancto, ac dicuntur Verbo: at falsum est, creaturas dici Patre & Spiritu Sancto, sicut dicuntur Verbo. Igitur dicere respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas, non conuenit omnibus personis, sed soli Verbo.

71. Dico secundò. Verbum Diuinum non dicit respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas ratione solius proprietatis personalis. Fundamentum, quia dicere respectum ad creaturas, vt dictas & manifestatas, essentialiter includit respectum ad creaturas, vt representatas. Nequit autem Verbum Diuinum dicere respectum ad creaturas, vt representatas ratione solius proprietatis personalis. Minor patet, quoniam proprietas personalis Verbi est sola relatio producti ad producentem. Nulla autem relatio Diuina, vt sic est representativa & expressiva alicuius obiecti: alioqui aliquid obiectum cognosceret una persona, quod non cognoscerent reliquæ. Maior probatur, nam dicere respectum ad creaturas, vt dictas & manifestatas, est connotare illas, vt ab aliquo alicui locutione manifestandas: hoc autem essentialiter inuoluit notitiam essentiali expressiua & declaratiua obiecti manifestandi, non enim loquens manifestas alteri obiectum, nisi media notitia expressiua & declaratiua ipsius obiecti manifestandi, vt patet cūm volumus aliquam rem alteri locutione manifestare, manifestamus illam medio Verbo vocali significatiuo mentalis, quo mediante exprimus rem ipsam, quam alteri intendimus manifestare.

72. Dico tertio. Verbum Diuinum respicit creaturas, vt dictas & manifestatas ratione utriusque perfectionis tam essentialis notitiae, quam quidditatue includit; quam personalis proprietatis, qua constitutur in ratione verbi vt sic. Fundamentum est, quia respicere creaturas, formaliter vt dictas & manifestatas, sive potius vt dicendas & manifestandas, non dicit purum respectum representantis ad representatum, sive cognoscens ad cognitum, alioqui competeteret omnibus Personis, cūm omnes personæ ratione

S. Thomas.

Scotus.
Richardus.
Mayronus.
Lychetus.
Capreolus.
Caietan.
Ferrarien.
Molina.
Zamel.

Henricus.
Aureolus.

August.

Augustin.

tione notitiae essentialis cognoscant & representent sibi creaturas & reliqua obiecta: sed dicit peculiarem respectum ad res locutione dicendas & significandas, qui præter notitiam essentialem expressuam rerum dicendarum, superaddit peculiarem respectum locutionis seu dictio[n]is, quâ res per Verbum locutione seu dictio[n]e prolatum, sunt ab aliquo alicui dicenda ac manifestanda. Qui respectus, ut patet, non conuenit Verbo Diuino, nisi ratione proprietatis personalis, quâ ut terminus locutionis dictio[n]is que paternæ peculiari ratione connotat res, se ipso à Patre sibi ipsi dicendas ac manifestandas.

73. Confirmatur primò. Quia si Pater non produceret Verbum, sed solum intelligeret, res ab ipso intellectæ non dicerentur dictæ & manifestatae, sed tantum intellectæ & repræsentatae. Igitur ratio dicti & manifestati superaddit aliquem respectum supra rationem intellecti & repræsentati: atqui hic alius esse non potest, quâ respectus proueniens ex personali proprietate Verbi producti: nam eo tantum sublato tollitur iste respectus, & eo tantum posito ponitur.

74. Confirmatur secundò. Nam hæc omnia in Diuinis sibi correspondent, locutio actua dicentis, locutio passiu[m] Verbi, & res Verbo dicta ac manifestata. Atqui locutio actua, præter notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem personæ proferentis: locutio passiu[m], præter eandem notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem Verbi prolati: ergo & res ipsæ Verbo dictæ, præter respectum, quem dicunt ut cognitæ & repræsentatae, prouenientem ab essentiali notitia cognoscente & repræsentante, superaddunt peculiarem rationem dicti & manifestati, prouenientem remotè quidem à dictione & manifestatione actua loquentis, proximè verò à dictione & manifestatione passiu[m] Verbi producti.

75. Dices hinc tantum sequi, hunc respectum conuenire Verbo ex peculiari modo, quo illi ex vi propriæ originis debetur notitia communis manifestativa rerum, non autem ex vi propriæ personalitatis. Respondeo negando sequelam, nam ideo vi propriæ originis debetur Verbo notitia communis manifestativa rerum, quia vi suæ personalitatis exigit illam, ut complementum dictio[n]is passiu[m], qua constituitur personalitas Verbi, mediante qua, Verbum ipsum peculiarem respectum dicit ad res, se ipso dicendas & manifestandas.

76. Atque hæc tercia sententia conciliat inter se duas præcedentes. Nam prima intelligitur de respectu expressionis & representationis rerum, qui essentialiter includitur in ipso respectu dictio[n]is & manifestationis eundem. Talem enim respectum representationis & expressionis habet Verbum formaliter ratione notitiae communis, cuius tatum est res exprimere & repræsentare. Secunda verò intelligitur de peculiari respectu dicentis &

manifestantis, quem Verbum addit supra communem rationem expressionis & representationis.

77. Ad fundamentum verò secundæ sententie, neganda est sequela maioris. Nam aliquid vi nominis explicitè importat Verbum tam ratione nature communis, quâm proprietatis personalis, quod formaliter non importat Filius, nam Verbum importat naturam sub explicita formalitate sapientia: Filius verò eandem importat sub explicita formalitate essentia. Item Verbum importat personalitatem sub explicita ratione dictio[n]is seu locutionis passiu[m]: Filius verò eandem proprietatem personalem importat, sub explicita ratione generationis passiu[m]: & quia respectus ad creaturas, ut Verbo dictas & manifestatas, immediatè fundatur in Sapientia essentiali. & dictio[n]e seu locutione personali, idèo potior est ratio, cur Verbum, quâm Filius talem respectum dicat. Reliqua verò argumenta confirmant potius nostram sententiam.

78. Ultimò obiter hæc adnotabo, non cohærenter philosophari eos, qui docent Verbum vi suæ processionis formalis non procedere ex cognitione creaturarum possibilium, & tamen docent vi suæ proprietatis personalis dicere respectum ad creaturas possibles. Etenim si Verbum vi suæ processionis formalis non procedit ex cognitione creaturarum possibilium, non potest vi suæ proprietatis personalis habere proximum fundamentum talis respectus ad creaturas. Sequela probatur, quia respectus ad creaturas supponit in Verbo aliquod fundamentum, à quo proximè oriatur: hoc autem aliud esse non potest, quâm ipsa proprietas personalis vi suæ originis per se ex cognitione creaturarum producta: alioqui non esset maior ratio, cur Verbum potius, quâm Spiritus Sanctus vi suæ proprietatis personalis talem respectum importaret. Nam licet talis respectus formaliter sumptus sit tantum rationis, fundamentum tamen, à quo proximè oritur, est reale, & intrinseca perfectio Verbi. Si autem ponatur, Verbum nullo modo per se procedere ex cognitione creaturarum, nulla peculiaris perfectio assignari poterit in Verbo, in qua talis respectus ad creaturas proximè fundetur.

79. Confirmatur, nam eiusdem perfectio personalis esset Verbum, si per impossibile nulla cognitio creaturarum præcederet eius productionem, ac est nunc, cuius productionem de facto præcedit cognitio creaturarum possibilium. Atqui si nulla præcederet cognitio creaturarum, nullum dicere possit respectum ad creaturas: ergo nec de facto talem respectum dicit nunc. Minor patet, quia si nulla præcederet notitia creaturarum, nullum esset in Verbo fundamentum ad talem respectum fundandum. Maior probatur, nam perinde se habet nunc ista cognitio creaturarum respectu productionis Verbi, ac si re ipsa non esset, cum nihil per se influat.

Vasquez.

influat in productionem Verbi. Ea namque solum variant productionem alicuius termini, quae per se ad talem productionem concurrunt: quae verò tantum per accidens & concomitanter tantum concurrunt, nullo pacto variare possunt productionem termini; nam eodem modo se habent ad illam, ac si re ipsa non essent. Vnde implicant in adiecto dicere, aliquid per accidens & concomitanter se habere ad productionem alicuius termini, & tamen substantialiter variari talem productionem, variato eo, quod tantum per accidens, & concomitanter se habet. Hinc constat, non bene philosophari Vasquez, qui dum negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilium, tamen affirmit, Verbum per se importare respectum ad creaturas possibiles, non solum ratione notitiae communis, sed etiam proprietatis personalis.

SECTIO III.

An Verbum procedat ex notitia omnium, qua formaliter sunt in Deo?

80. **C**VM Verbum diuinum vi sua origi-
nis procedat, vt notitia genita à Pa-
tre generante, non solum respectum dicit
ad generantem, sed etiam ad obiectum intel-
ligibile, ad quod exprimentum procedit.
Hinc grauis insurgit controuersia, ex qui-
bus obiectis illud per se procedit. Dixi per
se, nam concomitanter sicut omnia quae sunt
in scientia Patris, communicantur Filio; ita
concomitanter procedit ex notitia omnium,
quae sunt in intellectu Patris, sive necessaria,
sive libera illa sint. Est autem per se procedere,
ita procedere, vt si cognitionis talis obiecti
non esset, nec productio Verbi esset, aut cer-
te non cum ea perfectione, cum qua de facto
est, posita tali obiecti cognitione. **C**oncomi-
tanter autem ex cognitione talis obiecti pro-
cedere, est ita procedere, vt si cognitionis talis
obiecti non esset, adhuc productio Verbi
esset cum eadem omnino perfectione, cum
qua de facto est. Porro quatuor sunt, quae
per modum obiecti terminant scientiam Pa-
tris, ex cuius notitia gignitur Verbum; essen-
tia Diuina eiusque attributa, personalita-
tes, creaturae possibiles, futura conting-
entia sive absoluta, sive conditionata. In
haec sectione disputabimus, an Verbum pro-
cedat ex cognitione omnium, quae formaliter
sunt in Deo. (Sunt autem haec essentia
Diuina, attributa, & personalitates) in se-
quenti verò, an etiam ex cognitione eorum,
quae eminenter in Deo continentur: sunt
autem haec creaturae tum possibiles, tum fu-
ture.

81. PRIMA sententia negat, Verbum per
Tert. I. De Deo.

fe procedere ex notitia omnium, quae for-
maliter sunt in Deo, sed tantum ex notitia
essentiæ & attributorum. Est Scoti in 1. dist. scotus.
10. in fine, & dist. 32. & in 2. dist. 1. q. 1. &
quodlibeto 14. Fundamentum est, quoniam
ex illa notitia, per se procedit Verbum, cuius
obiectum per se est principium productionis
Verbi, quia omne obiectum est comprinci-
pium intellectus ad Verbi producitio-
nem: hoc autem non potest esse, nisi essentia in
sola paternitate existens; quia Filius & Spir-
itus sanctus, cùm sint origine posteriores, ne-
queunt esse principium productionis Verbi:
cùm nullum posterius possit esse principium
sui prioris. Igitur Verbum per se tantum pro-
cedit ex notitia essentiæ, non autem persona-
rum. Reliqua argumenta pro hac sententia af-
ferentur infra.

82. SECUNDA sententia affirmit, Verbum
per se procedere ex cognitione essentiæ, at-
tributorum, & personarum tum Patris, tum
sui ipsius. Non autem ex cognitione Spiritus
sancti, tanquam obiecti per se mouentis, &
determinantis intellectum Patris ad produ-
ctionem Verbi, sed solum concomitanter;
necessariò tamen, eadem necessitate, qua co-
gnitio Patris simul est cognitio essentiæ, &
omnium personarum in eadem essentia subsi-
stentium; non autem ea necessitate, qua prin-
cipium requiritur ad productionem termini.
Est Vasquez 1. p. disput. 142. cap. 4. qui
putat, quod per se requiritur, vt obiectum
ad productionem Verbi, per se etiam requiri,
vt principium motuum secundum esse in-
telligibile ad productionem Verbi. Quia igitur
Spiritus sanctus non est principium moti-
um secundum esse intelligibile ad produ-
ctionem Verbi, per consequens nec erit per
se obiectum Verbi. Probat autem hanc sen-
tentiam dupli ratione.

83. PRIMA ratio est. Illud dicitur prin-
cipium se alicuius operationis, quo posito po-
nitur, & quo sublatu tollitur operatio, saltem
secundum nostram considerationem. Atqui
sublatu Spiritu sancto, eiusque processione,
hoc est à nobis non considerata, adhuc in-
telligimus integrè productum Verbum à Pa-
tre, cum ijs omnibus perfectionibus, quae il-
lum constituant perfectum Deum. Igitur
Spiritus sanctus eiusque processio, vt cognita
non est per se requisita ad Verbi produc-
tionem. Minorem probat, nam tria tantum sunt
principia per se requisita, & sufficiëntia ad pro-
ductionem Verbi, essentia eiusque attributa,
tanquam terminus formalis per genera-
tionem Verbo communicanda: Paternitas, tan-
quam relatio principij proprij & per se genera-
tionis; & filiatio, quae tanquam correlatio
simil intelligitur & generatur intellectio-
ne notionali Patris. Cetera veò concomi-
tanter tantum se habent ad rationem prin-
cipij, per se requisiti ad productionem Ver-
bi.

84. SECUNDA ratio est. Si Verbum proce-
deret ab Spiritu sancto, tanquam ab obiecto
per se requisito, esset imago ipsius: conse-
quens

R r

quens est falsum, ut ex dicendis constabit: ergo. Sequela probatur. Nam ad perfectam rationem imaginis duo tantum requiruntur, perfecta similitudo, & origo. Sed Verbum est perfecta similitudo Spiritus sancti, cum sit ipsius personalitatis perfectè expressuum; ergo si insuper ab ipso procederet, tanquam ab obiecto per se cognito, haberet etiam ab ipso originem: igitur haberet omnia ad perfectam imaginem requisita. Posterior consequentia patet. Prior vero probatur, nam ad hoc ut imago originari dicatur ab aliquo, sufficit, ut ab illo procedat modo intelligibili: procedit autem modo intelligibili, si ab eo procedat, tanquam ab obiecto per se cognito. Ut constat de imaginibus ante dictis, quae sunt veræ rerum, quas repræsentant, imagines, esto ab illis non procedant, nisi modo intelligibili.

85. TERTIA sententia affirmat, Verbum procedere ex cognitione sui, & Spiritus sancti, non quidem intuitiva & visionis, sed abstractiva & simplicis intelligentiae. Hanc Zumel 1. part. quæst. 34. artic. 3. quæst. 1. post 4. Conclusionem tribuit quibusdam Thomistis; eaque colligi videtur ex Caetano 1. part. quæst. 34. artic. 3. §. Circa prædicta versus finem. Fundamentum est, quia cognitio intuitiva est rei existentis ut existentis. Sed cognitio, qua procedit Verbum, non est ipsius Verbi & Spiritus sancti ut existentium: igitur cognitio, qua procedit Verbum non est intuitiva, sed tantum abstractiva Verbi & Spiritus sancti. Minor probatur, quia cognitio, qua procedit Verbum est origine prior Verbo, quia per ipsum tanquam per originem producitur Verbum: origo autem per se est prior originato. Eadem ratio à fortiori probat de Spiritu sancto, qui est origine posterior Verbo: ac proinde nequit Verbum ex intuitiva notitia ipsius ut existentis procedere, cum nondum supponatur producitus Spiritus sanctus in signo, quo producitur Verbum.

86. QVARTA sententia docet, Verbum procedere ex intuitiva notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, tam essentiæ & attributorum, quam personarum & relatiuum. Hęc sententia sub his terminis expressè affluit à Molina 1. part. quæst. 34. in fine, Zumel loco suprà citat. Suarez lib. 9. de Trinitate cap. 4. & 5. Ruiz disput. 61. Granado 1. part. tractat. 9. disput. 5. Zuniga disput. 9. dubio 4. & 5. Sub alijs vero terminis, nempe sub notitia perfectissima & comprehensiva omnium, quæ sunt in Deo docetur à Barthol. Torres 1. p. q. 27. art. 5. disput. vnica. 3. p. disput. à Dom. Bannez 1. part. qu. 34. artic. 3. à Valentia ibidem punto 2. & colligitur ex S. Thoma 1. p. qu. 34. artic. 1. ad 3. Bonaventura in 1. distinct. 27. part. 2. art. 2. qu. 2. Richardo ar. 2. q. 3. Gabriele q. 3. artic. 3. pro cuius explanatione,

87. Dico primò. Verbum per se procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Hanc assertionem expressè docuit Au-

gustinus 15. de Trinitate cap. 14. Pater, inquit, genuit Verbum sibi æquale per omnia. Non enim seipsum integrè perficieque dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in ipso. Et ideo Verbum hoc verè veritas est, quoniam quidquid est in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est. Quod autem in ea non est, nec in ipso est. Et paulò pòst: Nouit itaque omnia Deus Pater in seipso, nouit in Filio; sed in seipso tanquam seipsum, in Filio, tanquam Verbum suum; quod est de his omnibus, quæ sunt in seipso. Fundamentum est, quia Verbum Diuinum per se procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis: ergo per se procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Antecedens patet, alioqui Verbum non procederet ex cognitione perfectissima, qualis est sola cognitione comprehensiva Deitatis. Consequentia vero probatur, quia cognitione comprehensiva Deitatis se extendit ad omnia ea, quæ vel essentialiter, vel saltem identicè integrant ipsam Deitatem. Atqui non solum essentia, & attributa, sed personalitates, & relativa omnia identicè saltem integrant Deitatem: igitur si Verbum procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis, procedit ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo.

88. Confirmatur 1. Quia Verbum per se procedit ex notitia comprehensiva Patris: Ergo per se procedit ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo. Antecedens constat, alioqui ex vi suæ originis Verbum non procederet per omnia simile & adæquatum Patri contra Aug. suprà citatum. Consequentia vero probatur, quia nequit comprehendendi Pater, quin cum ipso comprehendatur secunditas ipsius: nequit autem comprehendendi eius secunditas, quin cum ipsa & in ipsa comprehendantur reliquæ personæ, tanquam germina in radice, & fructus in arbore contenti. Implicat namque, comprehendendi vim generatiuam & spiratiuam Patris, quin cum ipsa & in ipsa comprehendantur Verbum & Spiritus sanctus, tanquam termini in sua propria virtute contenti.

89. Confirmatur 2. quia ut infra ex communis sententia Patrum & Scholasticorum demonstrabimus, Verbum diuinum per se procedit, ut perfectissima & adæquata imago sui parentis: repugnat autem, procedere ut perfectissimam & adæquatam imaginem sui Parentis, quin procedat ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo. Minor probatur, quia perfectissima & adæquata imago debet per omnia adæquare suo prototypo: ergo procedere debet ut expressiva omnium, quæ sunt in suo prototypo. Cum igitur in intellectu Patris per modum obiecti intelligibilis contineantur omnia, quæ formaliter sunt in Deo, debet ipsius Verbum procedere ut expressum omnium, quæ in intellectu Patris, per modum obiecti intelligibilis continentur; alioqui non procederet ut adæquata imago ipsius.

90. Obiectio 1. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum à quo specificatur Pa-

Zumel.

Caetano.

Molina.
Zumel.
Suarez.
Ruiz.
Granadus.
Zuniga.

Torres.
Bannez.
Valencia.
S. Thomas.
Bonavent.
Richardus.
Gabriel.

Augst.

tris cognitionis. Atqui à solo obiecto primario specificatur Patris cognitionis; hoc autem est sola essentia, eiusque attributa: igitur ex solius essentiæ & attributorum notitia per se procedit Verbum. Resp. quidquid sit de primo syllogismo, de quo infra: neganda est minor subsumpta, nempe solam essentiam, exclusis personalitatibus, esse propriarium obiectum paternæ cognitionis: sed totam Deitatem, ut complectitur omnes personalitates, esse adæquatum obiectum priuarium illius: atque adeo ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, procedit per se Verbum.

91. Obiectus 2. Ex cognitione illius obiecti procedit per se Verbum, ex cuius obiecti notitia beatur Patris intellectus: atqui ex solius essentiæ attributorumque notitia beatur Patris intellectus: igitur ex solius essentiæ attributorumque notitia procedit per se Verbum. Minor probatur, alioqui Pater in sua beatifica cognitione penderet à Filio & Spiritu sancto, tanquam ab obiecto per se; ergo aliquid acciperet ab illis, quod non haberet ex se. Respondeo. Quidquid sit de maiore, de qua infra: neganda est minor. Etenim ad obiectum beatificum non solum spectat essentia, sed etiam personæ, nam etiam personæ constituant Deitatem, quæ est adæquatum obiectum beatitudinis Diuinæ. Ad probationem verò minoris, nego antecedens. Nam dependere ab alio, tanquam ab obiecto beatificæ cognitionis, non est solum terminari ad illud, tanquam ad purum obiectum, sed est insuper accipere ab illo vim & rationem ipsam cognoscendi. Pater autem, etsi in sua cognitione beata terminetur ad Filium & Spiritum sanctum tanquam ad obiectum beatitudinis per se, nihilominus non dicitur ab illis in sua beatitudine pendere, quia non accipit ab illis vim & rationem ipsam beatæ cognitionis, quam ex se ipso habet virtute sua propria essentiæ, quæ sicut est intelligibilis species omnium, ita est actua lis notitia omnium.

92. Obiectus 3. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum, ex cuius obiecti cognitione procedit vt Patris imago: Atqui ex solius essentiæ cognitione Verbum procedit vt Patris imago: Ergo ex solius essentiæ cognitione procedit per se Verbum. Maior constat, nam Verbum vi sue originis non solum procedit vt Verbum Patris, sed etiam vt imago eiusdem; procedit enim vt intellectuale Verbum ad suum prototypum, à quo producitur, manifestandum. Minor probatur, nam authore S. Tho. I. p. q. 35. art. 2. ratio imaginis in diuinis non attenditur penes notionalia, sed penes essentialia. Igitur Verbum non procedit per se ex notitia personarum, sed solius essentiæ. Respondeo negando minorem. Ad cuius probationem nego consequentiam. Etenim intelligibiliter exprimere notionalia non est perfectio notionalis, sed essentialis, quam habent omnes personæ ratione notitia essentialis, cuius tantum est exprimere tam notionalia, quam essentialia. Aliud namque est Verbum assimilari Patri in notionalibus con-

stitutiue, aliud expressiuè. Verbum igitur vi suæ originis assimilatur quidem Patri, ceterisque personis, immo & sibi ipsi expressiuè, quoniam vi suæ originis procedit vt Verbum expressiuè & declaratiuum omnium diuinarum personarum, non tamen constitutiue, quia constitutiue non accipit nisi solam personalitatem Verbi, per quam formaliter non exprimit obiectum, sed tantum refertur ad principium producens.

93. Obiectus 4. Si per impossibile Spiritus sanctus non produceretur, adhuc Verbum procederet à Patre: ergo Verbum non procedit per se ex cognitione Spiritus sancti. Consequentia patet, nam quod per se requiritur ad productionem termini, eo deficiente, deficit terminus. Antecedens probatur, quia Spiritus sanctus producitur origine posterior Verbo: ergo eius improductio non impediret Verbi productionem, quia nullum posterius impedire potest prius. Confirmatur, quia Spiritus sanctus de facto reperit Verbum iam productum in priori signo originis; igitur eius improductio non obstat productioni Verbi. Respondeo. Nego Verbum cum ea perfectione processurum à Patre, cum qua de facto procedit, si Spiritus sanctus non produceretur: quia tunc non procederet vt expressiuè & manifestatiuum virtutis spiratiuæ, & termini spirabilis, quæ sicut nunc est maxima perfectio in diuinis, quæ tamen ex data hypothesi non esset: maxima perfectio est in Verbo, hanc eandem perfectionem exprimere ac manifestare. Vnde tantum demitur de perfectione Verbi, quantum tollitur de expressione obiecti ab eodem Verbo; cum expressio obiecti sit primaria perfectio Verbi, quia Verbum est formaliter.

94. Dices. Idem Verbum fuisset, & cum eadem omnino perfectione, cum qua nunc est, etiam si in Deo nulla fuisset cognitione creaturarum existentium, vti potuit non esse, si Deus illas liberè non condere decreuisset: at qui non minus Verbum diuinum est expressiuum creaturarum existentium, quam Spiritus sancti: ergo si non obstante, quod nulla fuisset cognitione creaturarum existentium, nulla caruisset Verbum intrinseca perfectione: igitur pari ratione non obstante, quod nulla fuisset Spiritus sancti cognitione, nihilominus Verbum nulla caruisset intrinseca perfectione.

95. Respondeo negando Minorem. Ratio discriminis est, quia quidquid est reale obiectiuè expressibile in creaturis existentibus, exprimitur à Verbo diuino per ipsam expressionem & representationem creaturarum possibilium. Nihil enim manet obiectiuè expressibile in creaturis existentibus, quod non sit obiectiuè expressum per cognitionem creaturarum possibilium, nisi extrinseca tantum connotatio, qua connotantur creaturæ ipsæ realiter existere in sciplis. Quæ connotatio nullam addit nouam perfectionem in Verbo exprimente, sed tantum mutationem in rebus ipsiis in propria natura existentibus, vt constat ex ijs, quæ supra disputata sunt de scientia Dei.

At vero si Spiritus sanctus non existeret, nullo modo exprimeretur à Verbo: et quod si ille non existeret, nullo pacto supponeretur possibilis: implicat namque aliquid in diuinis esse possibile, & actu non existere. Nam quidquid in Deo existit, summa necessitate existit, ac proinde si actu non existit, neque etiam possibile esse potest; atque adeo nec exprimi ut possibile à Verbo diuino, vt exprimuntur creature, etiamsi actu non existant. Quo fit, ut aliquid intrinseca perfectione careret Verbum, si Spiritus sanctus non existeret, qua tamen perfectione non careret idem Veibum, esto nulla creatura existeret, et quod omnes creaturæ à Verbo exprimuntur secundum esse possibile; neque illa perfectio realis expressibilis est in creatura existente, quæ non sit adæquate expressa in eadem ut possibili.

96. Ad probationem verò antecedentis negatur consequentia: nam esto productio Spiritus sancti sit origine posterior productione Verbi, eius tamen cognitione est prior & ipsius, & Verbi productione, & ut sic complet principium productuum Verbi. Ad Confirmationem concedo, productionem Spiritus sancti supponere productionem Verbi origine priorem; dependenter tamen, ut more nostro loquar, ex ipsius cognitione, quæ in Patre præcedit productionem vtriusque.

97. Dico secundò. Verbum non procedit ex notitia abstractiuæ, sed intuitiuæ personarum. Fundamentum est, quia notitia abstractiuæ, vel est cognitione obiecti per alienam speciem, ut ego puto, vel obiecti absentis ut absentis formaliter: neutro autem modo Verbum Diuinum procedit ex cognitione personarum: igitur non procedit ex cognitione abstractiuæ, sed intuitiuæ earum. Maior constat ex adæquata partitione cognitionis abstractiuæ. Minor probatur quoad priorem partem: quia notitia ex qua procedit Verbum, vel determinatur modo nostro intelligendi à diuina essentia, tanquam à specie intelligibili sui & personarum; sibi quidem formaliter, personarum verò eminenter; vel ab ipsius personis diuinis immediate determinantibus intellectum Patris ad claram notitiam ipsarum. Ut rous modo procedat, semper procedit per notitiam determinatam à propria specie personarum. Et quidem si procedit secundo modo res est clara. Si primo, etiam patet. Nam diuina essentia ex eo, quod est species eminentiæ personarum, non tollitur, quin sit propria & perfectissima species singularum. Sicut ex eo quod est species eminentiæ creaturarum, non tollitur, quin sit propria & perfectissima species earum. Quod expressè docuit Scotus supra citatus, qui quanuis neget, Verbum gigni ex scientia personarum in seipsis cognitarum, concedit tamen illud gigni ex scientia personarum eminenter in essentia diuina cognitarum, quam cognitionem ipse appellat intuitiuam. Ratio verò est, quia causa eminentiæ perfectissimo modo continet effectum. Vnde quando talis effectus non involuit imperfectionem, potest formaliter à

causa eminentiæ suppleri. Sed species propria diuinorum personarum nullam involuit imperfectionem; ergo potest formaliter à diuina essentia suppleri: atque adeo poterit intellectus Patris determinari ad propriam & intuitiuam notitiam diuinorum personarum ab ipsa increata essentia, tanquam ab eminentiæ specie ipsarum.

98. Probatur eadem Minor quoad secundam partem, nam cognitione, ex qua gignitur Verbum, non est cognitione personarum absentium, ut absentium formaliter. Nam cognitione obiecti absentis, ut absentis formaliter, est cognitione obiecti, non præsentis & existentis in eadem duratione, in qua existit ipsa cognitione. At cognitione, ex qua procedit Verbum, non est cognitione personarum non præsentium, sed existentium in eadem duratione, in qua existit ipsa cognitione. Minor patet, quia nullum assignabile est instans aut signum reale durationis in ipsa æternitate, in qua diuinæ personæ non semper simul coextiterint cum ipsa cognitione Dei. Maior probatur, nam cognitione obiecti absentis formaliter excludit obiectum ab eodem signo, in quo ipsa existit; non potest autem ab alio signo illud excludere, quād à signo durationis; patet, nam ab eo signo abstractiuæ cognitione excludit obiectum, in quo illud includit cognitione intuitiuæ; cū opposita debeat circa idem versari. Atqui intuitiuæ cognitione includit obiectum præsens & existens in eadem durationis signo: ergo ab eodem signo durationis quoad existentiæ illud excludit abstractiuæ cognitione.

99. Confirmatur, nam tria signa possumus in diuinis distinguere, durationis, originis, & præcisionis vnius ab alio cum fundamento in re. Priora duo sunt realia. Tertium est tantum rationis, & in ordine ad intellectum imperfecte & inadæquate concipientem diuina per analogiam ad creata. Porro cognitioni intuitiuæ non obstat posterioritas originis obiecti cognoscibilis, si aliunde illi præsens sit in eadem duratione: quia non obstante huiusmodi posterioritate, potest cognitione ferri ad illud existens in eadem duratione, atque adeo intueri illud in eadem duratione præsens. Nec obstat posterioritas præcisionis, ratione tantum separantis & præscindentis cognitionem ab obiecto. Nā sicut hæc præcisio, cū sit mentalis & in nostro duntaxat intellectu, non tollit, quin cognitione ipsa diuina actu, intueatur obiectum sibi in eadem æternitate præsens sit nec tollit, quin re ipsa talis cognitione sit intuitiuæ: atque adeo terminus, qui ex illa procedit, re ipsa procedat ex cognitione intuitiuæ, & non abstractiuæ. Nam ut cognitione sit intuitiuæ, vel abstractiuæ, non pendet à consideratione nostri intellectus, sed ex natura ipsa cognitionis repræsentantis, aut non repræsentantis obiectum in eadem duratione quoad actualem existentiam sibi præsens. Solā igitur posterioritas durationis obiecti cognoscibilis tollit rationem intuitiuæ in cognitione; quæ obiecti posterioritas cum recipiente diuinorum personarum in cognitione

diuina

diuina esse non possit, consequenter nec illa abstracta cognitio respectu diuinorum personarum esse poterit.

100. Dico tertio. Verbum non procedit a seipso, & Spiritu sancto cognitis ut existentibus in seipsis per se originatiuè, sed per se tantum terminatiuè. Assertio hæc ponitur ad explicandum modum, quo cognitio hæc intuitiuia personarum cognitarum, ut existentibus in seipsis prærequisitum ad Verbi processionem. Prima igitur assertionis pars probatur, nam ex ijs tantum procedit originatiuè Verbum, ex quibus tanquam a principio originante producitur: atqui Verbum non producitur a seipso & Spiritu sancto cognitis, ut existentibus in seipsis: ergo. Major cum consequentia constat. Minor probatur, tum quia implicat, Verbum Diuinum vel a seipso, vel a Spiritu sancto; seipso origine posteriore, tanquam ab obiectis cognitis ut existentibus in seipsis produci. Tum quia & est ratio a priori. Obiectum solùm originatiuè concurrit ad actum representatiuum sui. Verbum autem diuinum non originatur, quatenus actus est representatiuus obiecti, sed quatenus hypostasis est & persona genita: igitur per se originatiuè non procedit a seipso, & Spiritu sancto cognitis ut existentibus in se ipsis. Consequentia patet, quia ut persona genita non postulat originari ab obiecto; sed a persona producente, licet ab eadem persona producente postulet communicationem totius obiecti intelligibilis. Minor etiam constat, nam Verbum, quatenus est actus expressius obiecti, est ipsum intelligere essentiale, quod in Deo non producitur, cum sit ipsum intelligere per essentiam. Major vero probatur, quoniam obiectum non potest actuè concurrere, nisi ad quod eius actua virtus per se ordinatur: atqui actua virtus obiecti per se tantum ordinatur ad mouendam potentiam cognoscitiam ad actum sui representatiuum: cum enim obiectum per se tantum sit ad representandum seipsum cognoscenti, non poterit actua virtus ipsius, nisi ad actum sui representatiuum per se extendere.

101. S E C V N D A assertionis pars constat, quia cum Verbum & Spiritus sanctus cogniti, ut existentes in seipsis per se requirantur ad productionem Verbi, tanquam obiecta per se terminantia intuitiuam notitiam Patris, ex qua per se procedit Verbum, & non requirantur originatiuè, necessariò requiri debent saltem per se terminatiuè, cum non sit aliud modus, quo illi possint per se requiri. Nec dici possunt requiri concomitanter, alioqui Verbum non procederet per se ex cognitione intuitiuia personarum ut existentium in seipsis.

102. Ex dictis soluitur palmarum Scotistarum argumentum, quo evidenter putant se omnino concludere; Verbum gigni non posse ex cognitione personarum ut existentium in seipsis. Sic enim argumentantur: Pater in eo priori, in quo Verbum gignit, nondum Verbum & Spiritus sanctus existunt. Atquinon

potest Pater cognoscere Verbum & Spiritum sanctum ut in seipsis existentes, nisi presupponantur in seipsis existere. Implicitur igitur, Verbum gigni ex cognitione personarum ut existentium in seipsis. Alioqui idem esset antequam produceretur, quia supponeretur in seipso existere, antequam ex notitia sui ut existentes procederet.

103. Respondeo igitur in forma ad hoc argumentum, distinguendo Maiores. In priori originis, quo Pater gignit Verbum, Verbum & Spiritus sanctus non existunt prioritate originis, concedo; siquidem non existunt a se, quod est existere prioritate originis, sed ab alio, quod est existere ut posteriores origine: non existunt simultate durationis, & in eodem signo in quo, nego: atque hanc simultatem durationis non tolli per prioritatem & posterioritatem originis, constat in rebus creatis, in quibus cum perfecta prioritate causa, & posterioritate effectus stat omnimoda simultas durationis eiusdem effectus cum causa. Cuius ratio est, quia sunt prioritates & posterioritates diversi ordinis: ac proinde sicut una non infertur ex alia; ita neque una tollit aliam. Atque hæc simultas durationis satis est, ut Pater prior origine possit Verbum & Spiritum sanctum posteriores origine, ut existentes in seipsis, in eodem signo æternitatis intueri. Ex quo non sequitur, quod illi existant antequam producantur, sed potius quod semper existant ut producti in eodem signo durationis cum Patre producente. Quoniam etsi sint origine posteriores Patre, sunt tamen semper simul duratione cum Patre, cum nullum sit instans, in quo non sint co-existentes Patri, licet semper ab ipso producti & origine posteriores. Tota igitur fallacia huius argumentationis est, quia ex posterioritate originis & a quo, infertur posterioritas durationis & in quo. Nam ex eo, quod Pater est prior origine Filio & Spiritu sancto, inferunt, illum ut origine priorem non posse intueri, ut in seipsis existentes Filium & Spiritum sanctum origine posteriores. Qui discursus aperte supponit in signo, in quo existit Pater, non existere Filium & Spiritum sanctum: & hoc ex eo, quia Pater est origine prior, Filius vero & Spiritus sanctus sunt origine posteriores. Ac si non possent, quæ sunt origine priora & posteriora, simul esse duratione, atque adeo seipso ut existentia in eadem duratione intueri.

104. Confirmatur, quoniam negare non possunt aduersarij, quod Pater saltem in aliquo signo cognoscatur Filium & Spiritum sanctum in seipsis actu existentes: igitur semper illos nouit in se ipsis actu existentes. Consequentiam probo, tum quia nunquam cognitio Patris mutata est ex uno signo in aliud, sed semper perseveravit eadem. Tum quia personæ ipsæ non magis extiterunt in uno signo, quam in alio: igitur si in aliquo signo eas Pater cognoscit, ut actu in seipsis existentes, semper eas nouit eodem modo in seipsis actu existentes. Consequentia patet, quia di-

uina cognitio nunquam in sciplina variatur, nisi ratione obiecti: ergo si obiectum in sciplo nunquam est variatum, nec cognitio ipsa variata est. Antecedens ostendo, nam semper illae eodem modo coexistunt Patri, sicut coexistunt nunc: ergo sicut nunc coexistunt Patri posteriores origine, simul tamen duratione cum illo: ita semper extiterunt posteriores origine, simul tamen duratione cum Patre producentur. Ergo sicut nunc, non obstante posterioritate originis, cognoscuntur ut actu existentes a Patre: ita, non obstante eadem posterioritate originis, semper sunt cognitae ut actu existentes a Patre; cum non minus nunc existant posteriores origine, simul tamen duratione cum Patre, quam in toto eternitate. Cuius ratio est, quia prioritas, vel posterioritas originis non facit, ut una persona magis vel prius prioritate durationis & in quo existat, quam aliae: sed tantum quod una existat a se, alię verò ab alio.

105. Est & aliud genus fallaciæ in huiusmodi argumentationibus: nam quod est proprium concipientis tribui solet rebus ipsis conceptis. Qui modus argumentandi, non minus quam præcedens deceptorius est. Ex eo enim, quod noster intellectus ex imperfetto suo modo concipiendi concipit Patrem, ut prius scipsum intelligentem, quam intelligat Filium & Spiritum sanctum, putant codem modo procedere eternum Patrem in sua eterna conceptione, ut prius cognoscat scipsum suamque essentiam, quam Filium & Spiritum sanctum. Sic enim arguunt, cognitio Patris prius fertur in id, quod est origine prius, quam quod est origine posteriorius: sed Pater est origine prior, Filius verò & Spiritus sanctus sunt origine posteriores: ergo prius Pater cognoscit scipsum, quam Filium & Spiritum sanctum. Falsum namque est, prius Patrem sua cognitione ferri ad scipsum, quam ad Filium & Spiritum sanctum prioritate aliqua reali, & in re ipsa existente, sed tantum virtuali, & per ordinem ad imperfectum nostrum concipiendi modum: quæ prioritas non sufficit, ut cognitio Patris dicatur abstractua, respectu Filii & Spiritus sancti: quia hæc, ut ab intuitu re ipsa distinguatur, debet obiectum, quod repræsentat, re ipsa excludere, & non tantum per signum nostræ rationis, ab aliquo signo reali eternitatis.

106. Ex dictis deducitur 1. Falsò docuisse Ferrariensem 4. contra gentes cap. 13. §. Ad primum videtur, notitiam Patris prius terminari ad Verbum, ut productionem ipsius, quam ut notitiam eiusdem & reliquorum obiectorum: ed quod Pater producit Verbum, ut in eo intelligat scipsum, & reliqua omnia: nam hic est intrinsecus finis Verbi; alioqui frustaneum esset in Deo Verbum. Etenim falsum est, Patrem producere Verbum, ut in eo scipsum & cætera intelligat; alioqui non produceret illud ex sola fecunditate naturæ, ut Patres, præsertim Augustinus saepè testantur, sed ex mera necessitate intelligendi. Vnde contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14.

Non omnia Pater in sciplo nosset, sed tantum in Verbo; quin insanum esse putat 7. de Trinit. cap. 1. dicere, Patrem non esse sapientem, nisi sapientia, quam ipse genuit. Et licet hæc propositio: *Pater est sapiens Sapientia genita*, fuerit aliquando ab Augustino admissa lib. 83. quæstionum, quæstione vigesima tertia, ea tamen postea fuit ab ipso retractata, lib. primo retractationum capit. vigesimo sexto.

107. Deducitur secundò. Id quod dictum est de productione Verbi, idem prorsus dicendum esse de processione Spiritus sancti. Quod sicut illud procedit, ex intuitu notitia sui, & Spiritus sancti; ita hic ex perfectissimo amore sui, & reliquarum Diuinarum personarum. Cum non minus Spiritus sanctus vi sua originis postulet procedere, ex perfectissimo amore omnium, quæ formaliter sunt in Deo, quam Verbum ex perfectissima notitia omnium, quæ formaliter sunt in ipso Deo.

108. Ad fundamentum primæ sententiaz. Respondeo negando maiorem. Non enim ex illa tantum notitia per se procedit Verbum, cuius obiectum per se est productuum Verbi; (siquidem nullum obiectum, ut probatum est, per se est productuum Verbi increati;) sed ex illa etiam notitia per se procedit Verbum, cuius obiectum per se requiritur ut terminus ad notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo. Cum igitur ad intuitu notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo, per se requirantur personæ diuinae, ut obiecta actualia, actu existentia, per se illam terminantia, rectè ex tali notitia personarum per se dicitur procedere Verbum. Ad probationem verò maioris distingueda est illa universalis propositio, *Omne obiectum est principium intellectus ad productionem Verbi*, ut sit tantum vera respectu intellectus, cuius esse non est suum intelligere, qualis est creatus; non autem respectu intellectus, cuius esse est suum intelligere, qualis est in creatus, qui non producit Verbum, ut eo intelligat, sed ut eo personaliter subsistat, & ad intra loquatur. Cæterum concedenda est minor cum sua probatione de per se requisito, ut principio productiuo; neganda verò de per se requisito, ut obiecto per se tantum terminante. Quare neganda est consequentia.

109. Ad primam rationem secundæ sententiaz, neganda est minor. Etenim inter perfectissimas perfectiones aeterni Verbi est, ut via sua originis procedat expressum Spiritus sancti, quam perfectionem non haberet, sublato Spiritu sancto eiusque processione. Ad probationem verò minoris, negandum est, solum illa tria esse per se tantum requisita ad perfectam & adæquatam productionem Verbi: quamvis illa tantum sint per se requisita per modum principij originantis.

110. Ad secundam rationem neganda est sequela. Etenim ad rationem imaginis requiritur, ut actuè procedat ab obiecto, cuius est imago, ut infra in peculiari sectione de ima-

Ferrariens.

August.

gine

gine ostendemus. Cum igitur Verbum non procedat auctiue ab Spiritu sancto, est illum exprimat & perfecte representet, non dicitur illius imago: sicut ob eandem rationem Verbum non dicitur imago creaturarum, quam tamen est perfecte expressuum & manifestuum. Exemplum vero de imaginibus arte depictis potius facit pro nobis. Nam illae etenim dicuntur imagines rerum, quas representant, quatenus ab illis producuntur medijs speciebus, quae fuerant actua principia idearum, a quibus externae imagines proxime exemplantur.

111. Ad fundamentum tertiarum sententiarum, neganda est Minor, quod constat ex dictis. Ad cuius probationem concedo, notitiam intuitiuiam Verbi sub ratione originis esse priorem Verbo; sub ratione vero obiecti actu terminantis illam, esse simul cum illo, aut etiam posteriorum illo, non posterioritate aliqua reali; cum cognitione Patris non pendeat originatiuè a Verbo & Spiritu sancto, ut ab obiectis, sed posterioritate rationis, & naturalis connexionis, quam cognitione notionalis Patris habet cum Verbo & Spiritu sancto, tanquam cum obiectis in seipso actu existentibus: talis enim cognitione, ut formaliter terminata ad Verbum & Spiritum sanctum actu existentes, naturaliter exigit a nobis concipi ut simul, vel etiam posteriori ipsi obiectis, ut actu specificatis illam; & simul etiam prior ut actus origo & communicatio totius esse intelligibilis. Non enim repugnat, ut ex disputatione 22. sect. 2. constat, que sunt sub uno genere & ratione priora, esse sub alio genere & ratione posteriora.

SECTIO IV.

An Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum possibilium?

112. H ACTENVS disputatum est, an Verbum per se procedat ex ijs, quae formaliter sunt in Deo: superest disputandum, an per se procedat ex ijs, quae tantum eminenter continentur in Deo, quae sunt obiecta ipsa creata, quatenus terminant cognitionem Patris. Haec autem vel sunt creaturae ipsi possibilium, vel futuræ & existentes in aliqua differentia temporis. In hac sectione disputabimus, an per se procedat ex notitia creaturarum possibilium, in sequenti verò, an procedat ex notitia futurarum.

113. PRIMA sententia negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilium. Est Scotti citatis sect. præced. Ochamini in 1. dist. 27. q. 3. in fine, Vasq. 1. p. disp. 143. à cap. 3. Probatur haec sententia 1. auctoritate Anselmi in monologio, c. 30. & 31. ubi docet, adhuc futurum esse Verbum in Deo, etiamsi nulla possibilis esset essentia creata. Igitur ex sententia Anselmi Verbum Divinum per se non procedit ex cognitione

creaturarum, quandoquidem, his non possibilibus, adhuc productum fuisset Verbum diuinum.

114. Secundò, ex ijs tantum per se procedit Verbum, ex quibus originatur Verbum; atqui ex creaturis possibilibus non originatur Verbum: ergo ex ijs non per se procedit Verbum.

115. Tertiò, nequit terminus habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat principium & origo, vnde ipse procedit: sed Verbum diuinum habet summam necessitatem essendi: creaturae possibilis non habent summam necessitatem essendi: ergo Verbum diuinum non potest procedere ex creaturis possibilibus, tanquam ex principio per se requisito ad ipsius productionem. Maior constat, quia totum esse termini pendet à principio, à quo producitur: igitur non potest habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat eius principium, alioqui excederet suum principium. Minor probatur, nam Verbum habet eam necessitatem essendi, quam habet Deus, hæc autem est, qua maior excogitari non potest. Creatura autem possibilis non habent eandem necessitatem essendi, quam habet Deus: quod inde constat, quoniam sublati per impossibile Deo, per locum intrinsecum tolluntur creature possibilis, at sublati creaturae possibilibus, non tollitur per locum intrinsecum Deus: ergo.

116. Quartò. Deus est in seipso absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas; ergo independenter à quacunque notitia creaturarum producit in se Verbum. Antecedens patet, quia nemo in Deo in ordine ad creaturas ponit respectum plus quam rationis, alioqui Deus dependeret à creaturis. Consequens probatur, nam aliqui Deus in perfectione sibi maximè intrinseca & propria, cuiusmodi est productio Verbi, dependeret à creaturis; atque adeo non esset in seipso omnino absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas.

117. Quintò. Si nullæ forent creature possibilis, adhuc produceretur Verbum eodem modo perfectum, sicuti nunc est: ergo productio Verbi non pendet ex notitia creaturarum. Consequens patet, quia quod per se requiritur ad productionem termini, eo sublati tollitur productio ipsius termini, saltem quoad eam perfectionem, quam acciperet ab illo, alioqui si nullam perfectionem acciperet ab illo, non esset per se requisitum ad ipsius productionem. Antecedens probatur, nam esto nullæ essent possibilis creature, adhuc non tolleretur à Verbo necessitas essendi, quam habet ut Deus. Confirmatur, quoniam absurdum est dicere, ex eo quod possibilis non esset forma, futurum non fuisse Verbum, aut certe non cum ea perfectionis plenitudine, cum qua defacto est.

118. Sexto. Cognitione Patris prius ratione terminatur ad suam essentiam, quam ad creaturas ut possibilis; ergo prius ratione terminatur ad productionem Verbi, quam co-

scitus,
Ocham.
Vasquez
Anselmus.

gnoscat creaturas ut possibles. Antecedēs patet, quoniam ad suam essentiam terminatur tanquam ad obiectum primarium, quod solum per se mouet intellectum Patris ad intuitiū notitiam sui; ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium, quod non per se mouet, nec per se primò terminat notitiam Patris, nisi in virtute obiecti primarij. Consequentia probatur, nam in id per se prius tendit cognitio notionalis Patris, quod est maior, & intimior perfectio Dei: atqui maior & intimior perfectio Dei est productio Verbi, quam representatio creaturarum possibilium: ergo.

119. Septimò. Cognitio creaturarum possibilium nullam addit intrinsecā perfectionē Deo: ergo ex earum notitia non procedit per se Verbum. Consequentia patet, quia Verbum per se tantum procedit ex notitia dicente intrinsecam perfectionem in Deo, quia procedit ex illa ut ex principio per se communiceante aliquod esse. Antecedens probatur, nam ita se habet notitia possibilium ad notitiam essentiae: sicut notitia futurorum ad notitiam possibilium: sed notitia futurorum non ad dit nouam perfectionem supra notitiam possibilium; ergo neque notitia possibilium supra notitiam essentiae. Minor constat. Maior probatur, quia vtraque notitia tam futurorum, quam possibilium est extrinseca Deo; & vtraque implicante, non minus perfectus esset Deus, quam nunc est.

120. Octauò. Si Verbum procederet ex creaturis possibilibus tanquam ex obiecto per se requisito, sequeretur, Verbum procedere vt imaginem creaturarum: cōsequens est contra Patres: ergo. Sequela probatur, quoniam ad rationem imaginis præter similitudinem cum imaginato, nil aliud requiritur, quam origo ab eodem, cuius similitudinem gerit; sed Verbum procedit simile creaturarum quoad esse intentionale & representativum; ergo si ab illis etiam tanquam ab obiecto per se requisito procedit, erit propria imago earum.

121. Nonò. Spiritus sanctus non procedit per se ex amore creaturarum; ergo nec Verbum ex notitia earundem. Antecedens constat, tū quia amor creaturarum est liber, processio verò Spiritus sancti est summè necessaria; tū quia alioqui Spiritus sanctus diceretur amor creaturarum. Consequentia verò probatur, nam ita se habet dilectio creaturarum ad processionem Spiritus sancti, sicut cognitio earundem ad productionem Verbi, vtraque enim est extrinseca Deo, & nullam addit nouam perfectionem Deo.

122. Decimò. Ex illo obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia beatus intellectus Patris: sed ex notitia creaturarum non beatus intellectus Patris: igitur ex earum notitia non procedit per se Verbum. Minor patet, alioqui Deus in sua beatitudine dependet à creaturis. Et confirmatur, quia nostra beatitudo non pendet à notitia creaturarum; ergo multò minus ab ea pendebit beatitudo Dei. Maior probatur, quia Verbum Di-

uinum procedit ut intellectualis imago, & ut intrinsecum complementum essentialis faciliteratis & beatitudinis æterni Patris.

123. Undecimò. Si Verbum procederet ex cognitione creaturarum sequeretur, Patrem prius cognoscere creaturas, quam eas cognoscerent Filius & Spiritus sanctus: consequens est falsum: nam omnes tres personæ ex æquo respiciunt creaturas. Nam sicut omnes tres personæ ex æquo eas producunt, & amant; ita ex æquo eas cognoscunt.

124. Duodecimò. In Deo priora sunt illa, quæ nullum dicunt respectum ad extra ijs, quæ aliquem respectum dicunt ad extra: productio Verbi nullum dicit respectum ad extra; cognitio verò creaturarum dicit respectum ad extra. Igitur prior est productio Verbi, quam cognitio creaturarum. Minor patet. Maior probatur, nam ea sunt priora in Deo, quæ sunt intimiora: intimiora autem sunt, quæ nullum dicunt respectum ad extra, nam hæc presupponuntur ad ea, quæ respectum dicunt. Confirmatur, quia non esset cognitio diuina ordinata, si prius cognosceret creaturas, quam productionem Verbi; nam prius cognosceret aliena & extrinseca, quam propria & intrinseca.

125. Decimo tertio. Prius ratione, quæ Deus cognoscat creaturas ut possibles, cognoscere debet seipsum ut completum principium earum: ergo prius ratione, quam cognoscat creaturas ut possibles, cognoscit seipsum subsistētem in tribus suppositis relativis: ergo prius ratione, quam cognoscat creaturas ut possibles, producit Verbum. Antecedens constat: etenim qui cognoscit effectus per causam, sicut cognoscit Deus creaturas possibilis per suam omnipotentiam, debet prius cognoscere causam in ratione principij productiū perfectè completam, quam cognoscat effectus ab ipsa producibiles; cùm prior sit causa in seipso perfectè completa in ratione principij, quam sint possibles effectus ab ipsa præmanabiles: nam hi necessariò supponunt illam. Prior consequentia patet, quia causa non est ultimò completa in ratione principij productiū, nisi per suppositū: sunt enim actiones suppositi, non naturæ, vt est commune Philosophorū ac Theologorum proloquium. Sed Deus non nisi in tribus suppositis relativis Patris & Filii & Spiritus S. complete subsistit. Ergo. Posterior verò consequentia probatur, quia cùm debeat Deus necessariò præcognoscere seipsum, vt in tribus suppositis subsistentem, & non possit seipsum in tribus suppositis subsistentem præcognoscere abstractiū, cùm hæc cognitio imperfectionem inuoluat in Deo; sed intuitiū, necessariò hæc cognitio supponit personas actu existentes, atque a deo productas. Ergo prius, quam cognoscat creaturas ut possibles, producit Verbum.

126. Secunda sententia affirmat, Verbum per se procedere ex notitia creaturarum possibilium. Hæc sententia communior est

inter

S. Thomas.
Alensis.
Bonavent.
Richardus.
Gabriel.
Palatius.
Caietanus.
Zumel.
Bannez.
Molina.
Valentia.
Torres.
Suarez.
Ruiz.
Granadus.
Zuniga.

August.

inter Scholasticos, eaque colligitur ex S. Thomas. p. q. 34. art. 1. ad 3. Alensi 1. p. q. 62. membr. 1. artic. 4. Bonaventura in 1. dist. 27. p. 2. artic. 1. qu. 2. Richardo art. 2. qu. 3. eamque expresse docent Gabriel in 1. dist. 27. qu. 3. artic. 3. Palatius disput. 2. circa finem, Caietanus 1. p. quæst. 34. artic. 3. Zumel, Bannez. Molina, Valentia ibidem, Torres qu. 27. ar. 5. 3. p. suæ disp. Suarez lib. 9. de Trinit. capit. 6. Ruiz disput. 6. sec. 1. Granadus disp. 6. Zuniga disput. 9. dubio 6. Pro cuius explicacione,

127. DICO 1. Verbum diuinum vi suæ origiois per se procedit ex notitia creaturarum possibilium. Probatur primo ex Augustino 15. de Trinitat. cap. 14. vbi docet, Verbum diuinum esse de his omnibus, quæ sunt in Scientia Patris. Particula autem, *De*, præfertim in doctrina Augustini proceſſione per se importat ab eo, de quo dicitur terminus procedere. Nam eodem modo in sententia ipsius Verbum dicitur procedere de his, quæ sunt in Scientia Patris, ac de substantia ipsa Patris. Sed respectu substantiæ Patris particula *De*, denotat perfeſtatem principij: ergo etiam respectu eorum, quæ sunt in Scientia Patris, denotabit perfeſtatem; faltem termini per se terminantis, vt inſra explicabo. Vnde hoc ipsum Augustinus magis declarans, addit: *Sciunt igitur insuicem Pater & Filius; sed ille gignendo, hic nascendo.* Atqui Verbum per se procedit ex ijs, quæ accipit vi suæ nativitatis: quia quæ accipit vi suæ nativitatis per se requiruntur ad eius productionem: est enim nativitas seu origo passiva Verbi, principium ipsum communicatum Verbi, vt modificatum relatione producti. Igitur si Verbum vi suæ nativitatis & originis accipit omnia, quæ sunt in Scientia Patris, ea omnia sunt per se requisita ad productionem ipsius. Non potest autem hæc authoritas Augustini intelligi etiam de creaturis vt futuris, quia licet cum notitia futurorum, non tamen de notitia futurorum procedit Verbum.

128. Probatur eadem sententia triplici ratione. Primaliter. De ratione Verbi vt sic, est procedere vt declaratiuum & manifestatiuum Dicentis: ergo de ratione Verbi increati est, procedere vt perfeſte declaratiuum & manifestatiuum æterni Patris Dicentis. Ergo de ratione Verbi increati est, procedere vt declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium. Igitur de ratione eiusdem erit, procedere ex cognitione carundem creaturarum possibilium. Antecedens constat ex ipsa quidditate Verbi, cuius potissimum munus est declarare ac manifestare dicentem, à quo procedit. Prima consequentia patet, nam de ratione Verbi increati est, procedere illimitatum & infinitum, in tota latitudine Verbi possibilis. Sicut de ratione Dicentis increati est dicere illimitatè & infinitè in tota latitudine dictionis possibilis. Et viuens alter de ratione cuiuscunque perfectionis increata est, esse illimitatam & infinitam in tota latitudine eius perfectionis, in qua suppo-

nitur. Cuius ratio à priori est, quoniam ratio increati est ipsa ratio illimitationis & infinitatis, cùm sit ratio entis à se à nullo dependens: ergo coniuncta cum qualibet perfectione reddit illam formaliter illimitatam & infinitam in ea ipsa ratione, in qua illam contrahit. Secunda vero consequentia probatur, nam esse declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium est aliqua perfectio intrinseca Verbo, nam per illam constituitur exemplar & practicum principium productiū creaturarum: vnde maxima perfectio deſſet Verbo, si hanc perfectionem non haberet. Igitur si vi suæ originis procedere debet perfeſte declaratiuum & manifestatiuum omnium declarabilium & manifestabilium, vi eiusdem originis procedere debet ut declaratiuum & expressiū creaturarum possibilium: siquidem hæ continentur inter obiecta declarabilia & manifestabilia, ad quæ Verbum increatum vi suæ infinitæ perfectionis se extendere debet. Ultima vero consequentia elucet, quia non potest Verbum vi suæ originis procedere, vt declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium, nisi vi suæ originis procedat ex notitia earum: cùm non alio modo Verbum manifestet obiecta, quām per eorum notitiam, quām vi suæ originis accipit à Dicente.

129. Confirmatur. Ea perfeſtate Verbum diuinum adæquatur notitia Patris, qua perfeſtate notitia Patris adæquatur propriæ essentiæ, vt est species intelligibilis omnium: sed notitia Patris per se adæquatur propriæ essentiæ, vt est species intelligibilis tam sui, quām creaturarum: ergo etiam Verbum per se adæquatur notitia Patris, vt est notitia tam essentiæ, quām creaturarum. Maior probatur, nam ea perfeſtate, Verbum procedit ex notitia dicentis, qua perfeſtate notitia ipsa dicentis procedit ex specie intelligibili obiecti dicibilis: ergo ea perfeſtate Verbum diuinum procedit ex notitia Patris dicentis, qua perfeſtate notitia ipsa Patris dicentis procedit, vt more nostro loquar, ex diuina essentia, tanquam specie intelligibili omnium dicibilium. Minorem ostendo, quia quidquid per se includit species obiecti, per se etiam includit notitiam actualis obiecti; cùm hæc sit propria proles & partus illius. At diuina essentia per se includit perfectionem speciei intelligibilis creaturarum possibilium; ergo & eius actualis notitia; nam hæc per se postulat adæquare & commensurari illi.

130. SECUND A ratio sit, Verbum diuinum per se, & vi proprie originis procedit cum omnis perfectione, quam per se dicit cognitio increata Patris. Sed cognitio increata Patris, per se dicit expressionem creaturarum possibilium: ergo hanc per se accipit Verbum vi suæ originis. Maior constat, nam eas perfections per se vi originis accipit Verbum, quæ per se includuntur in eius formalis origine: cùm igitur formalis origo Verbi sit ipsa increata notitia Patris, quidquid per se includitur in notitia ipsa increata Patris, per se etiam

etiam & vi originis accipit Verbum. Minorem probo, quia notitia increata est per se illimitata in tota latitudine notitiae possibilis: ergo per se dicit expressionem totius entis possibilis. Nec refert, quod talis notitia sit obiecti extrinseci: nam esto obiectum expressum sit extrinsecum, ipsa tamen exprimendi vis intrinseca est, & vitalis in Deo. Sicut esto effectus ad extra producibilis sit extrinsecus Deo, quia tamen ratio ipsa producendi est intrinseca Deo, potentia productiva ad extra est intrinseca perfectio Dei: nam sicut effectus ad extra producibilis supponit positivam perfectionem productivam ad intra: ita obiectum ad extra expressibile, supponit positivam perfectionem expressiua ad intra: quae non minus, quam virtus ipsa producendi, est perfectio intrinseca Deo.

131. Confirmatur. Ita se habet in Deo cognitione expressiua diuinæ essentiae respectu cognitionis expressiua creaturarum: sicut se habet potentia productiva diuinorum personarum respectu potentie productivæ creaturarum: nam sicut illa ad essentiam comparatur tanquam ad obiectum primarium, ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium: ita hæcad diuinæ personas comparatur tanquam ad terminum primarium, ad creaturas verò tanquam ad terminum secundarium. Sed potentia non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo, ut est productiva termini primarij, sed etiam ut est productiva termini secundarij. Ergo & cognitione non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo, ut est expressiua obiecti primarij, sed etiam ut est expressiua obiecti secundarij.

132. TERTIA ratio. Verbum per se procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis, ergo per se procedit ex cognitione possibilium. Consequitur constat, quoniam impossibile est, comprehendendi Deitatem, non comprehensa eius omnipotentia. At nequit comprehendere omnipotentia, non comprehendendo eius obiecto: obiectum autem omnipotentie est ens possibile: igitur nequit comprehendendi Deitas, non comprehensis creaturis possibilibus: atque adeo, si Verbum per se procedit ex comprehensione Deitatis, per se etiam procedit ex cognitione creaturarum possibilium. Antecedens verò probo, tum quia Verbum per se procedit ex cognitione perfectissima, hæc autem est cognitione comprehensiva Deitatis. Tum quia alioquin, contra Augustinum supra citatum, Verbum vi suæ originis non procederet per omnia simile & adæquatum Patri; siquidem non adæquaretur illi in notitia creaturarum possibilium, quam per se includit cognitione notionalis Patri, qua increata notitia est. Vnde vi suæ originis Verbum non acciperet omnem perfectionem per se spectantem ad notitiam Patri. Quare siue dicamus, Deum unico intuitu formaliter & virtualiter indiuisibili cognoscere suam omnipotentiam, & creaturas possibiles, cum ea essentialiter connexas, tanquam effectus cum causa, siue diuerso intuitu virtualiter distin-

cto; semper verum erit, cognitionem creaturarum possibilium per se pertinere ad comprehensionem omnipotentiae; atque adeo ad completam originem Verbi, quod per se postulat procedere ex notitia comprehensiva Deitatis.

133. DICO 2. Creaturæ possibiles ut cognitæ non concurrunt ad productionem Verbi per se originatiæ, sed per se tantum terminatiæ. Asertio constat ex sectione precedente: in qua similiter ostendimus, Verbum non procedere à seipso & Spiritu sancto cognitis ut actu existentibus, originatiæ, sed solum terminatiæ: quod à fortiori verum erit respectu creaturarum. Ratio verò est, quia tunc solum obiectum concurrebit originatiæ, quando concurrit ut species intelligibilis ad actum sui repræsentativum. Verbum autem incrementum non producitur, quatenus est effectus representativus obiecti, cum ille sit essentialiter improductus, & solum communicetur Verbo, sed quatenus est persona, ad quam per se non concurrit obiectum, sed suppositum ipsum Patris. Vnde ipsummet suppositum Patris considerari potest dupliciter, uno modo ut obiectum paternæ intellectio, & sic ad productionem Verbi non concurrit, nisi ut primarius terminus intellectio, quæ per se vi originis communicatur Verbo: eodem modo concurrunt reliquæ personæ, & creature possibiles, nisi quod creaturæ concurrant ut terminus secundarius, per se tamen requisitus ad completam originem Verbi. Alio modo considerari potest, ut naturale suppositum Patris; & sic ad productionem Verbi concurrit, ut principium originatum. Eodem modo considerari potest essentia diuina & quodlibet attributum ipsius, vel in ratione obiecti per se primarij terminantis intellectio Patri, vel in ratione principij communicatiu: primo modo terminatiæ tantum; secundo modo communicatiæ concurrit ad productionem Verbi.

134. Ex his colligitur, falsas esse has locutiones. Verbum est à seipso vel ex seipso, Spiritu sancto, vel creaturis; rectè tamen dici, esse à Patre, vel ex Patre. Ratio est, quia particulæ A, & Ex, denotant originem unius ab alio. Cum igitur Verbum non procedat à seipso, vel à Spiritu sancto, aut à creaturis originatiæ, sed solum à Patre, respectu solius Patris, erunt prædictæ locutiones verae. Præterea falsæ etiam sunt istæ. Verbum est de seipso; de Spiritu sancto; aut de creaturis: rectè tamen dicitur, esse de Patre, vel de substantia, aut de sapientia & virtute Patri. Ratio: quoniam particula, De, importat consubstantialitatem termini cum principio, connotata origine inter terminum & principium. Quia igitur hanc consubstantialitatem non habet Verbum cum creaturis, non dicitur esse, vel procedere de creaturis: & licet hanc consubstantialitatem habeat cum seipso, & cum Spiritu sancto, quia tamen non habet à seipso, vel à Spiritu sancto originem, quam connotat particula, De, dici non potest, esse de seipso, vel de substantia.

August.

tia Spiritus sancti. Vnde respectu creaturarum ex duplo defectu haec locutio est falsa, & defectu consubstantialitatis, & defectu originis; respectu verò sui, & Spiritus sancti solum defectu originis & actiuæ cōmunicationis. Hinc tamen non obstat, quin Verbum dici possit *sui ipsius Spiritus sancti*, & *creatrarum Verbum*; quia hoc importat respectum representantis ad representata, & manifestantis ad manifestata. Verbum autem perfectissime representat, & manifestat se ipsum, Spiritum sanctum, & creaturas.

Solutio argumentorum oppositorum sententia.

Ad auctori-
tatem An-
selmi.

135. Ad 1. dictum ab authoritate Anselmi Respondeo, Anselmum aperit loqui de creaturis, existentibus in aliqua differentia temporis. Nam ceterum de creaturis possibilibus c. 33. docet, eas eodem Verbo, eademque necessitate dici, qua Deus dicit seipsum: quoniam illæ semper manent in ipsa arte Dei inuariatae & immutabiles, siue in scilicet existant, siue factæ dissoluantur.

136. Ad 2. Neganda est simpliciter maior: quoniam ut probatum est, Verbum non solum per se procedit ex ijs, que ad eius productionem requiruntur originatiuè, sed etiam ex ijs, que requiruntur terminatiuè.

137. Ad 3. Neganda est minor quoad secundam partem. Etenim tam Verbum diuinum, quam creaturæ ipsæ possibles summam habent necessitatem essendi, licet Verbum illum habeat positiuè & à se; creaturæ verò negatiuè & ab alio. Dupliciter enim considerari possunt creaturæ possibles, uno modo per respectum ad omnipotentiam Dei, à qua denominantur possibles, quo pacto consequuntur ipsam omnipotentiam Dei, tanquam passio suum principium. Alio modo in ordine ad scilicet, per non repugnantiam, quam habent ad existendum; quo pacto præsupponuntur ad omnipotentiam Dei, tanquam obiectum ad suam potentiam. Vtique medo consideratæ creaturæ possibles summam habent necessitatem essendi. Nam consideratæ primo modo habent eandem necessitatem, quam habet omnipotencia ipsa Dei, que talem possibilitatem creaturarum ex se necessariò infert, ob summam plenitudinem suæ perfectionis. Licet talem necessitatem Deus habeat à se, creaturæ verò à Deo: sicut eandem necessitatem essendi habet passio & principium; licet illa dependenter, & ab alio; hoc independenter, & à se. Quæ diversitas non facit, vt vna necessitas sit maior alia in ipsa formalia ratione necessitatis, sed tantum vt vna sit perfectior alta. Nec minorem necessitatem habent consideratæ secundo modo per ordinem ad non repugnantiam, quam habent ad existendum. Nam cum hec non repugnantia sit pura negatio, vt ex Philosophia suppono, & pura negatio à nullo pendeat, neque ab ipso metat, quo non potest, nisi posituum expendere, habe-

bit necessitatem in suo genere summam. Nam summa necessitas est, que visit vel non sit, à nullo pendet; ideo quippe Deus in suo esse positivo est summè necessarius, quia in suo esse positivo à nullo pendet, ne à seipso quidem, nisi in genere cause formalis. Cum igitur creaturæ secundum hanc non repugnantiam à nullo pendeant, neque à Deo, cum secundum hanc non repugnantiam sint purum nihil, habebunt necessitatem in suo genere summam. Dixi in suo genere; nam haec summa necessitas fundatur in summa imperfectione & nihileitate totius entis: contrà verò necessitas, quam habet Deus, fundatur in summa perfectione & plenitudine totius entis possibilis.

138. Ad probationem verò secundæ partis minoris concedo, Verbum diuinum habere eandem necessitatem essendi, quam habet Deus ipse, nempe positivam & à se; eandem verò non habere creaturas; neque tamen eas nō habere aliam necessitatem in suo genere etiam summam, modo suprà declarato. Ad aliam verò probationem eiusdem minoris concedo, sublati creaturis possibilibus, non tolli Deum quoad eas perfectiones, quæ nullam connexionem habent cum creaturis; neque tamen non tolli quoad eas saltem perfectiones, quæ connexionem habent cum creaturis possibilibus. Quare sublati creaturis possibilibus tolleretur à Deo perfectio omnipotencie, artis, & exemplaris, non quidem propter dependentiam harum perfectionum à creaturis, sed propter perfectionem, quam creaturæ ipsæ possibles necessariò supponunt in Deo.

139. Ad 4. Aliqui negant antecedens, putat enim in Deo esse realem ordinem & respectum transcendentalis ad creaturas possibilis. Sed fallum est, cum omnis ordo & respectus realis aliquam importet dependentiam, praesertim quando talis ordo est ad terminum diuersæ naturæ. Quare distinguendum est antecedens. Est Deus absolutus ab omni ordine reali ad creaturas, concedo; ab omni connexione cum creaturis, neque: idque non ob imperfectionem, aut dependentiam ipsius à creaturis, sed ob summam plenitudinem essendi, & dependentiam creaturarum ab ipso. Vnde distinguendum est etiam consequens: producit Deus Pater Verbum independenter à notitia creaturarū originatiuè; concedo; terminatiuè, neque. Nam hoc non est aliud, quam non posse producere Verbum, nisi ex perfecta notitia Deitatis, que per se etiam afferit notitiā creaturarum, tanquam termini per se connexioni cum omnipotencia Dei. Eodem modo respōdetur ad probationem consequentie, Deum nō producere Verbum dependenter à creaturis originatiuè, sed solum terminatiuè; idque propter connexionem, quam creaturæ possibles habent cum omnipotencia Dei, ex cuius notitia per se procedit Verbum.

140. Ad 5. Nego antecedens. Etenim sublati creaturis possibilibus, Verbum non procederet, vt exemplars, & virtus productiva

creatu-

creaturarum; quæ perfectiones cùm sint intrinsecæ Verbo, non procederet Verbum cùm omnibus perfectionibus, cùm quibus de facto procedit, sublati creaturis possibilibus. Ad confirmationem respondeo, sublata quilibet creatura possibili, non processurum Verbum cùm tota ea plenitudine essendi, cùm qua de facto procedit, non propter sublationem creaturæ, sed propter sublationem illius perfectionis diuinæ, quam talis creatura possibilis per se supponit in Deo. Cùm enim creaturæ possibilis supponant intrinsecam perfectionem, à qua formaliter habent, vt sint possibilis, hoc ipso, quod tollitur aliqua creatura possibilis, tollitur aliqua perfectione in Deo, quam talis creatura possibilis supponebat in Deo, & à qua formaliter denominabatur possibilis. Sicut sublato aliquo effectu sublunari possibili, tollitur plenitudo virtutis solatis, quam talis effectus de facto supponit in virtute ipsa productua solis.

141. Cæterum, vt hæc, & similia argumenta liquid concludant, supponere debent possibilitatem creaturarum, cæque supposita concludere, cognitionem earum non esse per se requisitam ad productionem Verbi: Nam in hoc tantum consistit præsens controversia. Alioqui si supponatur impossibilitas creaturarum, tollitur ista necessitas, vt debeat Verbum procedere ex cognitione earum, sed potius tunc processurum Verbum ex cognitione impossibilium. Verū sicut tunc, propter necessariæ connexionem, quæ creaturæ possibilis de facto habent cùm omnipotentiæ & scientiæ Dei, sequeretur, aliam in Deo fore potentiam atque scientiam; non propter dependentiam Dei à creaturis, sed propter necessariam exigentiam & connexionem Deitatis cum creaturis: quæ exigentia & cōncio esse potest sine illa dependentia à creaturis: ita sequeretur tūc aliud fore Verbum ab isto, quod de facto in Deo est: ed quod illud non haberet eam perfectionem potentiarum & scientiarum, quam nunc habet, licet sub ea hypothesi talis perfectione non esset per modum priuationis, sed puræ negationis, quia non esset debita Verbo; cùm iam supponeretur impossibilis, & nulla perfectio impossibilis sit debita Deo.

142. Ad 6. Negatur consequentia, quia licet prius Pater cognoscat suam essentiam, quæ creaturas possibilis, non tamē prius producit Verbum, quām cognoscat creaturas: nā prius ratione, quām producat Verbum, cognoscere debet suam omnipotentiam, quæ ratione prædictit productionem ipsam Verbi; nequit autē cognoscere suam omnipotentiam, nisi cognitis creaturis possibilibus tanquam terminis per se cum illa connexis: atque adeo prius ratione, quām producat Verbum cognoscere debet creaturas possibilis, tanquam terminos cum omnipotentia necessariò connexos. Ad probationem verò consequentiae nego, cognitionem Patris prius ratione terminari tantum ad ea, quæ sunt perfectiora & intimiora, sed etiam ad ea, quæ cum prioribus essentialiæ connexionem habent: quia igitur creaturæ possibilis

essentialiæ connexionem habent cùm omnipotentiæ Dei, quæ prior est productione Verbi, etiam ipsæ creaturæ prius ratione cognoscuntur, quam producatur Verbum.

143. Ad 7. Nego antecedens. Ad cuius probationem neganda est maior, tum quia creaturæ vt futuræ nullam habent essentialiæ connexionem cum Deo, sicuti habet creaturæ vt possibilis. Tum quia cognitione futurorum nihil exprimit, quod nō exprimat cognitione ipsa possibilium: at non quidquid exprimit cognitione essentialiæ diuinæ, exprimit cognitione creaturæ possibilium. Si quidem cognitione essentialiæ diuinæ non exprimit creaturas secundum esse creatum & participatum vniuersu[m]que, quod exprimit cognitione ipsa creaturæ possibilium. Atque adeo cognitione creaturarum possibilium addit nouam aliquam expressionem supra expressionem essentialiæ: cognitione verò futurorum nullā addit nouam expressionem supra expressionem possibilium. Eò quod quidquid est futurum prius fuit possibile: ac proinde nihil noui exprimi potest cognitione futurorum, quod non fuerit expressum cognitione possibilium.

144. Ad 8. Nego sequelam. Etenim ad rationem propriæ imaginis non sat est, procedere ab aliquo tanquam ab obiecto per se terminante, nisi etiam procedat ab obiecto, vel principio per se originante. Cùm igitur verbum diuinum non procedat à creaturis possibilibus tanquam ab obiecto, vel principio per se originante, sed solum tanquam ab obiecto per se terminante, non procedit vt propria imago earum.

145. Ad 9. Aliqui negant consequentiam, cuius discriminis rationem reddunt, quoniā, vt in argomento dicitur, amor creaturarum possibilium est liber, cognitione verò earundem necessaria. Mihi verò iuxta iacta principia de voluntate Dei, negandum potius est antecedens. Etenim Deus, vt in præcita disputatione docui, non solum diligit necessariò seipsum, suamque essentiam, sed etiam omnes creaturas possibilis, vt terminos suæ omnipotentiarum. Vnde qua ratione Verbum procedit ex cognitione creaturarum possibilium, tanquam ex obiecto necessariò & per se cognito cùm ipsa omnipotentiæ Dei: eadem ratione procedit Spiritus S. ex amore earundem creaturarum possibilium tanquam ex obiecto necessariò & per se dilecto cum ipsa omnipotentiæ Dei. Ex his constat ad probationem antecedentis. Neque illum est absurdum, Spiritum S. dici amorem creaturarum, sicut Verbum dicitur verbum creaturarum.

146. Ad 10. Distinguo maiorem: ex illo tantum obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia intellectus Patris beatutis essentialiter, nego; ex cuius notitia beatutis saltem completive & connaturaliter, cōcedo: quod ex notitia creaturarum possibilium intellectus patris nō beatutis essentialiter, cùm essentialiter tantum beatut ex notitia essentialiæ & personarum, beatut tamen completive & connaturaliter: quia non censetur naturaliter completa beatitudo Patris, nisi se extendat ad terminos suæ omnipotentiarum.

nipotentia: nam ut sic creature possibles aliquo modo pertinent ad omnipotentiam Dei. Confirmatur, quia sine distincta notitia creaturarum non est cognitio ipsa Deitatis completa in ratione perfecta comprehensionis; ergo nec in ratione beatitudinis; cum beatitudo Dei consistat in perfectissima cognitione deitatis. Eodem modo responderur ad confirmationem, nempe beatitudinem nostram completi saltem connaturaliter à notitia creaturarum in Verbo.

147. Ad 11. Distinguo consequens: queretur Patrem prius Filio & Spiritu. cognoscere creature cognitione notionali, concedo; cognitione essentiali, nego. Neque hoc est absurdum, sed planè necessarium, ut Pater cognitione notionali prius cognoscat creature, quā eas cognoscant Filius & Spiritus Sanctus, licet cognitione essentiali non prius Pater, quā omnes personæ simul, eas cognoscant. Pari modo philosophandum est de amore creaturarum. Nam, quatenus eo Pater & Filius consti-tuantur ut proximum principiū spiratiuum Spiritus sancti, dicitur amor notionalis, eoque prius ratione Pater & Filius diligunt creature, quā eas diligit Spiritus sanctus. Quatenus verò est amor essentialis, non prius eo una persona, quā reliqua omnes simul creature diligunt. Neque ullum est absurdum, ut eadem notitia & dilectio secundum unam rationem sit prior & notionalis, vniusque tantum personæ propria, secundum alias verò essentialis & omnibus personis communis.

148. Ad 12. Primo nego minorem: constat enim ex communi sententia Scholasticorum, Verbum inuolucrum respectum ad creature, non realem, sed rationis. Nam hoc ipso quod procedit ex notitia creaturarum, procedit cum respectu rationis ad illas. Secundò. Nego maiorem: nam omnipotencia in omnium sententia est prior productione Verbi, cùm ex illius cognitione procedat Verbum, & ramen omnipotencia dicit respectum rationis ad creature, cùm nequeat concipi sine illis. Ad probationem autem maioris, primo; falsa est maior: etenim, cùm in Deo omnia sunt essentialia, non sunt alijs alia intima, sed omnia æquè intima & quidditativa. Secundò. Concedo maiorem; quando aliquid non obstat; obstat autem interdum prioritas alicuius perfectionis connectionem habentis cum extrinsecis obiectis, qualis est perfectio omnipotentia, ratione præcedentis productionem Verbi, & simul connexionem habentis cum creaturis possibilibus. Esto igitur productionem Verbi sit intimior omnipotencia, quia tamen Verbum procedere debet ex cognitione omnipotentia, & cum ipsa cognitione omnipotentia est per se necessaria conexa cognitione creaturarum possibilium, prius ratione cognoscuntur omnipotencia & creature possibilis, quā producatur Verbum. Tertiò. Non valet in diuinis ex una prior-

itate aliam inferre. In proposito autem ex prioritate cognoscendi Verbum infertur prioritas producendi Verbum: nam ex eo quād productio Verbi, ut intimior omnipotencia, quā tota est per respectum ad creature, cognosci debeat prius, quā omnipotencia, & consequenter quā creature, infertur, productionem ipsam Verbi debeat præcedere cognitionem omnipotentia & creaturarum: cùm tamen ex vi argumentantium sequatur, productionem Verbi debere prius ratione cognosci, quā cognoscatur omnipotencia & creature possibilis.

149. Ad confirmationem neganda est sequela: nam creature cognoscit ut necessariò connexas cum propria perfectione omnipotentia. Vnde non cognoscit illas, ut omnino alienas, sed ut terminos propriæ perfectionis. Ceterum ex eo quād debeat Verbum posterius produci, quā cognoscatur omnipotencia & creature possibilis, non necessariò sequitur, quād debeat etiam posterius cognosci, quā cognoscatur omnipotencia & creature ipsa possibilis: nam posset posterius produci, quā cognoscatur omnipotencia & creature possibilis, & simul prius ratione cognosci, quādem potentia & creature cognoscantur, ut mox constabit.

150. Ad 13. Nego ultimam consequentiam: siquidem non implicat, Deum, prius ratione, quā producat Verbum, cognoscere ipsum Verbum, & reliquias personas diuinias; atque adeo prius ratione, quā cognoscit suam omnipotentiam & creature possibilis, cognoscere se ipsum, ut completum principiū productionem creature, per triplicem substantiam relatiuam. Quod quā ratione fieri possit, sic explicabo. Etenim dupliciter potest Pater prius ratione, quā Filium & Spiritum sanctum producat, illos cognoscere: uno modo ex vi cognitionis comprehensionis propriæ essentialiæ; alio modo ex vi cognitionis comprehensionis virtutis generatiæ & spiratiæ. Primo modo cognoscit illos prius ratione, quā cognoscit suam omnipotentiam, & creature possibilis. Nam comprehendendo suam essentialiam, cognoscit illam ut essentialiter exigentem tres personalitates relatiuas; & quia hæc exigentia est prius cognoscibilis, quā omnipotencia, cùm sit in ordine ad perfectiones intrinsecas, omnipotencia verò per ordinem ad terminos extrinsecos, prius ratione Deus cognoscit tres personalitates, tanquam terminos intrinsecos quos exigit essentialia, quā omnipotentiam & creature possibilis. Cognoscit autem in hoc signo rationis Deus tres personalitates, vel ut eminenter contentas in essentialia, vel ut ego probabilius puto, etiam ut existentes in seipsis prius ratione, quā eas producat: cùm non repugnet, idem secundum diuersas rationes concipiendum esse prius & posterius ratione, ut suprà probatum est.

Nam hoc non est aliud, quām idem secundūm vnam formalitatem concipiendum esse cum connexione ad vnam perfectionem, secundūm aliam verò formalitatem concipiendum esse cum connexione ad aliam perfectionem. Secundo modo; non priùs Deus cognoscit suas personalitates, quām cognoscat omnipotentiam & creaturas possibiles. Ratio, quia hoc secundo modo cognoscit Deus suas personalitates ex cōprehensione virtutis generatiuae spiratiuae, quā in mea sententia consistunt in ipsis relationibus paternitatis & spirationis actiuae, quā sunt ratione posteriores omnipotentia; quia hæc immediatè sequitur ad Deitatem, illæ verò ad deitatem, ut determinatam per notionalia: ac proinde priùs ratione cognoscitur omnipotentia & creaturae possibiles, ut immediatus terminus ipsius, quām vis generatiua & spiratiua; & consequenter quām Filius & Spiritus sanctus ut immediati termini earum.

151. D I C E S. Intimorem connexionem haber omnipotentia Dei cum reliquis perfectionibus intrinsecis Dei, quām cum creaturis possibilibus: ergo priùs ratione cognoscitur cum connexione ad reliquias prefctiones intrinsecas, quām cum connexione ad creaturas extrinsecas: atque adeò priùs cognoscitur productio Verbi, & persona omnes, quām creaturae possibiles. Resp. Negando antecedens: nam licet creaturae sint extrinsecæ omnipotentia, quia tamē pertinent ad obiectum quasi specificatiuum illius, absque quo cognosci non potest, sunt magis in cognoscendo intrinsecæ, quām perfectiones intrinsecæ Deo. Repugnat enim cognosci specificatum absque suo specificatiuo, vel quasi specificatiuo. Reliquæ verò perfectiones diuinæ solam habent connexionem subiectuam cum omnipotentia Dei, quæ est longè minor connexioni, quām connexioni in ratione specificantis, vel quasi specificantis. Atque ex his abundè responsum est ad totum argumentum, etenim concedo, priùs ratione, quām Deus cognoscat suam omnipotentiam, & creaturas possibiles, cognoscere se ipsum, ut complectum principium productuum ad extra per triplicem hypostasim, ex vi cognitionis comprehensiue suæ essentiæ, ratione præcedentis cognitionem omnipotentiae & creaturarum possibilium. Nego tamē inde sequi, debere priùs ratione producere Verbum & Spiritum sanctum: nam sufficit, ut illos intuitiuè cognoscatur vel ut eminenter contentos in ipsa essentia, vel in se ipsis actu existentes, priùs ratione sub uno tantum genere, licet sub alio eos cognoscatur origines posteriores.

SECTIO V.

An Verbum per se procedat ex cognitione futurorum?

152. F U T U R A in duo dividuntur genera, in absoluta, & conditionata. Absoluta sunt, quæ vi alicuius decreti diuinæ in aliqua differentia temporis exitura sunt: Conditionata verò, quæ nunquam exitura sunt, exitura autem fuissent, si hæc aut illæ circumstantiæ appositorum fuissent, quæ quia appositorum non sunt, de facto nunquam futura sunt. Ea tamen certè cognoscit Deus per ordinem ad illud idem esse, quod sub conditione habent, quodque actu habitura essent, si hæc aut illæ circumstantiæ apponentur. De utrisque controversia est, an Verbum per se procedat ex cognitione eorum.

153. P R I M A sententia affirmat. Est Valentia. Zunigæ disp. 9. dubio 7. Ruiz disp. 63. sect. 4. qui nō absolute, sed ex suppositione, quod in aliqua differentia temporis producenda fuerant aliquæ creaturae, docet Verbum diuinum per se procedere ex cognitione earum ut existentium. Eodem modo prædicti authores philosophantur de productione Spiritus S. qui per se non solum postulat procedere ex amore necessario creaturarum possibilium, sed etiam ex libero amore carundem ut existentium.

154. Probatur hæc sententia 1. authorita Augustini 15. de Trin. c. 14. vbi docet, Verbum nasci de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris: atqui in scientia Patris non solum sunt creature possibiles, sed etiam existentes. Expressius in tractatu 21. in Ioannem super illa verba Ioan. 5. *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei, que ipse facit. Dicendo enim inquit, Filio quod facturus erat Pater per Filium, ipsum Filium genuit, per quem faceret omnia.* Idem docet Anselmus in monologio à cap. 28. ad 44. cui subscribit S. Th. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. *Pater, inquit, intelligendo se, & Filium, & Spiritum S. & omnia alia, que eius scientia continentur, concipit Verbum, ut scilicet Trinitas Verbo dicatur. Nec potest intelligi de creaturis tantum possibilibus, nam ex earum creaturarum notitia in sententia S. Th. procedit Verbum, ex quarum creaturarum amore procedit Spiritus S. atqui in eius sententia Spiritus S. non solum procedit ex amore necessario creaturarum possibili, sed etiam ex amore libero existenti. Minor constat ex q. 37. art. 2. ad 3. vbi Pater, inquit, non solum Filium, sed etiā se, & nos diligimus Spiritu S. quia diligere, prout notionaliter sumitur non solum importat productionem diuina personæ, sed etiam personam productam per modum amoris, qui habet habitudinem ad rem dilectam. Vnde sicut Pater dicit se, & omnem creaturam Verbo, quod genuit, in quantum*

Valentia.
Zunigæ.
Ruiz.

Augustini.

Ioan. 5.

Anselmus.

S. Thomas.

tum Verbum genitum sufficienter representat Patrem & omnem creaturam; ita diligit se & omnem creaturam. Spiritus sancto in quantum Spiritus sanctus procedit ut amor bonitatis prima, secundum quam Pater amat se & omnem creaturam.

Augustin. 155. Secundò probatur ratione. Primit: Verbum increatum per se postulat procedere, ut forma & exemplar omnium, quæ sunt in mente paterna, teste Aug. 6. de Trin. c. 10. Verbum, inquit, perfectum, cui non deficit aliquid, & ars quadam omnipotentis atque sapientis Dei plena omnium rationum viventium incommutabilium. Est autem exemplar & ars, etiam respectu creaturarum futurarum in aliqua differentia temporis.

156. SECUNDÀ: Verbum diuinum per se postulat procedere ex notitia perfectè comprehensiva Dei; at hæc non solum dicit comprehensionem Deitatis omnipotentiae, & creaturarū possibilium, sed etiam liberorū decretorum Dei, & creaturarum futurarum. Minor probatur, nam perfectissima comprehensione est cognitio omnium, quæ quounque modo spectant ad rem comprehendam: sed contingentia spectant ad Deum, ut effectus ipsius libera voluntatis: ergo. Confir. i. Decretum liberum, supposito quod est in Deo, est aliquid Dei; ergo spectat ad obiectum Diuinæ comprehensionis. Confirmatur 2. Diuina cognitione est summa, & adequata Diuinæ cognoscibilitati, & quā maior excogitari non potest: ergo non solum se extendit ad obiecta necessaria, sed etiam ad contingentia connexa cum libero decreto Dei; alioqui excogitari posset cognitione maior, quā quæ de facto in Deo esset.

157. TERTIA. Scientia visionis est perfectio in Deo, quamvis non distincta à scientia simplicis intelligentiæ: ergo Verbum per se postulat procedere cum tali perfectione. Cōsequētia patet, quia Verbum postulat procedere cum omni perfectione, quæ supponitur in scientia Patris: quippe quod procedit illi per omnia adæquatè simile. Antecedens probatur, quia Deus non respicit cōtingentia puro respectu rationis, aut sola connotatione extrinseca, sed intrinseca & vitali expressione eorum, licet non diuersa à simplici intelligentia. Confirm. nam hæc scientia est in Deo infinita, & origine precedens in Patre non tantù radicaliter, sed etiam formaliter; ergo non est minus fæcunda, quā simplex intelligentia. Antecedens probatur, quia hanc habet Pater à se, non communicatam ab alio.

158. QUARTA. Pater non solum loquitur Filio de rebus possibilibus, sed etiam de contingentibus: atque Pater non est sufficienter constitutus in actu primo ad loquendū cum Filio de rebus contingentibus per scientiam simplicis intelligentiæ, sed per scientiam visionis. Ergo principium producendi Verbum non est sola scientia simplicis intelligentiæ sed etiam visionis. Minor constat, quia per scientiam simplicis intelligentiæ, Pater non cognoscit contingentia, sed tantum necessaria.

ria. Nec potest loqui, nisi de ipsis, quæ nouit, cū nequeat Verbum esse de incognitis. Maior probatur, quia Pater omnia dicit Verbo suo. Confir. quia Verbum Diuinum est ipsum imperium Patris, quo creaturarum productionē imperauit: ergo Verbum diuinum per se terminatur ad creaturarum existentiam: ergo per se procedit ex earum notitia. Hæc vltima consequētia patet, quoniam imperium diuinum est practica cognitio eorum, quæ imperantur: at non est practica cognitio rerum possibilium, quia illæ non imperantur, ut fiant; ergo existentium: igitur ex earum notitia procedit per se Verbum.

159. QUINTA. De ratione Verbi est procedere ex scientia omnium, quorum est expressuum & declaratum: at qui Verbum diuinum non solum est expressum & declaratum veritatum necessariarum, sed etiam contingentium: quia Pater non solum manifestat Filio veritates necessarias, sed etiam contingentes. Confir. Quidquid habent personæ productæ, habent à producente: sed Filius habet scientiam, & Spiritus S. amore contingentium: igitur non à se, sed à producente.

160. SEXTA. Et si Verbum diuinum simpliciter & absolute, nulla facta suppositione per se non postuleret procedere ex cognitione futrorū, quia hæc porucrū simpliciter non esse, cū tamē Verbum non potuerit non esse; ex suppositione tamen, quod in aliqua differentia temporis futuræ erant aliquæ creaturæ. Verbum diuinum per se postulat procedere ex cognitione earum. Sicut licet Scientia diuina per se non postuleret exprimere creaturas cōtingenter futuras, ex suppositione tamen, quod illæ sunt contingenter futuræ, per se scientia diuina postulat illas exprimere; & imperfectio esset, eas non exprimere. Et à fortiori, sicut ex suppositione, quod aliquæ creaturæ, quæ de facto sunt possibles, possibiles nō essent, Scientia diuina nō postularet illas exprimere: ex suppositione tamē quod de facto illæ possibles sunt, per se postulat illas exprimere. Quemadmodū est contrario, si aliqua quæ possibilia non sunt, defacto possibilia essent, per se scientia diuina postularet illa in se exprimere. Ergo & Verbum Diuinum, quod per omnia debet diuinæ scientiæ adæquati, qualibet suppositione facta, debet hæc omnia exprimere; idque per se, & vi sue perfectionis, quā debet scientiæ diuinæ per omnia adæquari.

161. SECUNDÀ A sententia negatæ est eomunior inter Theologos, quam expressè docent Caietanus 1. p. q. 34. art. 3. Palatius in 1. dist. 27. in fine, Molina, Bannez ibidem ad 3. Zumel q. sua 1. Concl. 5. Vasquez disputat. 163. cap. 3. Suarez. libr. 9. de Trinit. cap. 7. Granadus disp. 7. & à forriori sequitur ex sententia Scotorum, qui non solum negat, Verbum procedere ex cognitione possibilium, sed etiam personarum. Pro huius sententiæ declaratione,

162. DICO. I. Verbum diuinum non pro-

Caietanus.
Palatius.
Molina.
Bannez.
Zumel.
Vasquez.
Suarez.
Granadus.
Scotus.

cedit per se ex cognitione creaturarum existentium. Fundamentū triplex est: primum, quia omnia libera in Deo sunt posteriora necessarijs, omni posterioritatis genere: atque scientia visionis creaturarum existentium est libera; produc̄tio verò Verbi necessaria: ergo non potest Verbum per se procedere ex scientia visionis creaturarum existentium. Consequens constat, quia nequit Verbum procedere ex scientia visionis, nisi scientia ipsa visionis sit prior Verbo, et usque productione; cùm omne principium sit prius eo, cuius est principiū. Minor clara est, nā scientia visionis pender à rebus futuris; res autem futuræ à libero decreto Dei, quod potuit esse & non esse pro libertate Dei. Maiorem autem sic probo, omnis prioritas, & posterioritas in Deo, aut est actu, aut virtute: actu est sola prioritas & posterioritas originis: virtute sunt reliquæ prioritates & posterioritates, fundatae in essentiali connexione & exigentia, quam ipsæ diuinæ perfectiones munro inter se habent. Sed quæ sunt libera in Deo neutram habent prioritatem respectu necessariorum: igitur quæ sunt libera in Deo nequeunt esse priora necessarijs. Minorem ostendo primò, quod non possint habere prioritatē virtualem: Nam hęc fundatur in essentiali connexione & exigentia, quam una perfectio diuina haberet cum aliis, sine qua una nequit esse, aut concipi sine alia. Ideo enim intellectio est prior volitione, quia volitio habet necessariam connexionem cum intellectione, tanquam cum perfectione ad volitionem essentialiter praesupposita. Rursus ideo volitio in ratione obiecti est prior intellectio ut comprehensiua, quia hęc in ratione intellectonis comprehensiua habet necessariam connexionē cum volitione in ratione obiecti naturaliter præsuppositi. Atqui necessaria nullam habent connexionē cum liberis in diuinis; alioquin non essent libera. Nam libera sunt, quæ possunt esse, & non esse: quæ autem necessariam connexionem habent cum perfectionibus necessarijs, non possunt esse, & non esse, sed necessarij sunt.

163. Secundò quod neque habere possint prioritatem originis, sic probo. Omnis prioritas originis in Deo, supponit aliquā prioritatem virtuale respectu eius, cuius est origine prius. Atque perfectio libera nullam supponit habere prioritatem virtualem respectu eius, cuius est origine prior. Minor constat ex dictis. Maior probatur. Nam ideo Pater est prior origine Filio, & Spirator Spiritu sancto, quia tam Pater respectu Filii, quam Spirator respectu Spiritus sancti habet virtualem prioritatem, ratione cuius nequit Filius sine Patre, aut Spiritus sanctus sine Spiratore intelligi. Cuius ratio à priori est, quia quod est prius origine alio, est illi communicatum alicuius perfectionis: sed hoc ipso, quod est illi communicatum alicuius perfectionis, connexionem habet cum eo; atque adeo præter prioritatem originis, habet etiam prioritatem

virtualem, quę in huiusmodi connexione fundatur.

164. Confirmatur 1. Quia quæ sūt libera, pendent à Communi contentu, & deliberatione omnium personarum: igitur nequeunt origine præcedere personas. Antecedens non potest negari: quia quæ sunt libera non sunt magis vnius, quam alterius personæ, sed omnium communia, non enim procedunt ex aliquo principio notionali alicuius personæ proprio, sed ex essentiali communi omnium, nempe ex intellectu & voluntate omnium personarum communium. Consequens verò probo. Nam quæ origine præcedunt, supponuntur habere esse independens ab ijs, quibus sunt origine priora, saltem quoad illud esse, quo sunt origine priora. Sed implicat, ut liberū decretum Dei quoad esse liberum, secundū quod præsupponit origine prius respectu Filii & Spiritus sancti, sit independens à Filio & Spiritu sancto. Minor probatur, quia secundū esse liberum pender ab omnibus personis simul, quia secundū hoc esse pender à voluntate communi omnium personarum. Ergo implicat, ut liberum decretum Dei quoad esse liberū origine præcedat Filium, & Spiritum sanctum. Ex quo colligitur, in Deo necessaria præcedere libera prioritate subsistendi consequentia reali, in quā re ipsa prius est separabile à posteriori. Quam prioritatem nonnulli vocant prioritatem in quo, quia videlicet unum esse potest sine altero.

165. Confirmatur 2. Nequit terminus habere maiorem necessitatem effendi, quam habeat eius principium & origo: sed scientia visionis, & amor creaturarum existentium habent esse contingens; Verbum autem & Spiritus sanctus habent esse necessarium: ergo nequeunt per se procedere ex scientia visionis, & amore creaturarum existentium. Respondet Zuniga 1. Negādo priorem partem minoris: quia licet Deus carere potuerit determinata scientia visionis mundi futuri, non tamen carere potuit alterutra scientia, aut libera voluntate mundi futuri, vel negationis eiusdem mundi futuri. Secundò concedendo Verbum & Spiritum sanctum esse liberos secundū quid, nempe quoad respectum illum, quem dicunt ad creaturas existentes. Sed contra utramque respondum, quia cùm processiones Verbi & Spiritus sancti sint maximè naturales, & ab intrinseco determinatae ad certum modum, debent habere semper unum eundemque modum procedendi invariabilem: non haberent autem talē modum procedendi invariabilem, si modò procederent ex scientia visionis, & amore libero mundi futuri, modò ex scientia visionis negationis mundi futuri.

Zunig.

167. Secundum fundamentum est. Nequit Verbum diuinum ex ea scientia per se procedere, ex cuius communicatione non accipit aliquam intrinsecam perfectionem: sed ex scientia visionis Verbum diuinū non accipit

accipit aliquam intrinsecam perfectionem, quam non acceperit ex scientia simplicis intelligentiae. Igitur ex scientia visionis creaturarum existentium non procedit per se Verbum. Maior admittitur ab omnibus, & patet ex terminis: nam per se procedere ex aliquo, est aliquam perfectionem ex illo accipere. Minor vero probatur, nam quidquid intrinsecum potest Verbum diuinum accipere ex scientia visionis, accipit ex scientia ipsa simplicis intelligentiae. Nam quidquid est per se expressibile, representabile, aut cognoscibile per scientiam visionis, id totum exprimitur, representatur, & cognoscitur per scientiam ipsam simplicis intelligentiae. Ergo nihil remanet intrinsecum exprimendum, representandum, aut cognoscendum per scientiam visionis. Antecedens probo, nam scientia simplicis intelligentiae exprimit res secundum omnes rationes intrinsecas, & extrinsecas, & secundum omnes circumstantias, & variabilitates, quas sub omni dispositione & hypothesi possibili subire possunt: igitur nulla ratio intrinseca, aut circumstancia extrinseca exprimi potest per scientiam visionis, qua non exprimatur per scientiam simplicis intelligentiae.

168. Confirmatur, nam si quid addit scientia visionis supra scientiam simplicis intelligentiae, est sola extrinseca connotatio obiecti existentis in se ipso: sed haec non potest esse fundamentum, vi cuius per se procedat Verbum ex scientia visionis. Minor probatur, quia nequit extrinseca connotatio esse ratio per se requisita ad processionem Verbi diuini. Nam talis connotatio nullam intrinsecam perfectionem comunicat Verbo. Maior probatur, quia cum scientia visionis sit libera, & poterit in Deo non esse, non potest supra scientiam simplicis intelligentiae addere aliquid intrinsecum, sed solam connotationem obiecti intrinseci. Quod explico hoc exemplo. Nam si quis per visionem corpoream haberet obiectum visibile, ita perfecte expressum quoad omnia, antequam illud actu existeret, ut sub nulla noua circumstantia posset ultraeius exprimi, nullo modo mutaret intrinsecam visionem intuētis, quando illud postea actu existeret; eo quod nihil noui in eo existente videret, quod non vidisset per eius vitalem expressionem. Vnde solū adderetur extrinseca connotatio obiecti, actu in se ipso existentiis.

169. Tertium fundamentum est. Nequit terminus per se procedere ex eo, quod accidit illi, & sine quo & quæ perfecte processisset. Atqui accidit Verbo diuino, quod de facto connotet creaturas existentes, sine quibus & quæ perfecte processisset quoad omnes suas intrinsecas perfectiones: igitur nequit ex earum notitia per se procedere. Minor patet, nam accidens est, sine quo salutatur tota essentia rei: atqui sine connotatione creaturarum existentium salutatur integra essentia Verbi diuini quoad omnes suas intrinsecas perfectiones. Nec talis creaturarum connō-

tatio aliquam addit perfectionem Verbo, alioqui aut Verbum carere potuisse aliquam perfectionem, quam de facto habet, aut habere aliam, quam de facto non habet. Quod clarius elucet in processione Spiritus S. qui carere potuit libero amore creaturarum existentium, vel habere alium aliatum creaturarum existentium. Maior vero probatur, quia non potest aliquid maiore perfecte requiri ad productionem rei, quam requiratur ad constitutionem eiusdem. Igitur si ad constitutionem Verbi Diuini connotatio creaturarum existentium non requiritur per se, sed tantum concomitans, nec illa per se requiretur ad productionem eiusdem. Antecedens probatur, quia productio ordinatur ad ipsius rei constitutionem: ergo non potest aliquid magis per se requiri ad productionem, quam ad constitutionem rei. Confirmatur, nam hoc est confundere terminos ipsos; *Per se*, & *Concomitant*. Nam *Per se*, requireti dicitur, quo deficiente deficit terminus, aut perfectio aliqua per se termino debita: *concomitant* vero requireti dicitur, quo deficiente adhuc non deficeret terminus, nec perfectio illa per se debita termino. Atqui deficiente connotatione creaturarum existentium, non deficeret Verbum, nec perfectio illa per se debita Verbo. Igitur ex tali notitia non potest, sed concomitantes tantum procedit Verbum.

170. Dico 2. Verbum diuinum non procedit per se ex scientia conditionalium. Est contra Molinam supra citatum, docentem Verbum per se procedere ex notitia comprehensiva Deitatis: ad notitiam autem comprehensivam Deitatis putat per se pertinere cognitionem omnium rerum sub qualibet hypothesi futuratum. Fundamentum nostrae assertionis est idem, quod præcedens. Nam etiam haec scientia est libera obiectiva: nam quod per hanc scientiam Deus potius nouerit paenitentiam, quam impenitentiam Tyriorum, fuit omnino contingens, pendens à libera voluntate Tyriorum, qui vti de facto cum tali auxilio sub conditione illis oblato liberè se determinarunt ad paenitentiam; ita poterant cum eodem auxilio liberè se determinare ad impenitentiam. Igitur non potest haec scientia esse principium, à quo per se procedat Verbum; tum quia Verbum unicum duntaxat habet modum procedendi: tum quia licet haec scientia nullum supponat liberum decreterum actu existens in Deo, supponit tamen liberum decreterum sub conditione obiectivæ præsumum, argue ad eum supponit illud sub conditione pendens ex libero consensu omnium diuinorum personarum.

171. Ultimò queri potest, an Verbum diuinum per se procedat ex cognitione non entium. Ad quod respondere distinguendo duplex genus non entium, alterum essentialium, alterum accidentalium. Essentialia non entia sunt, quæ per nullam potentiam existere

possunt, ut Chimæra & reliqua entia prohibita. Accidentalia verò sunt, quæ existere quidem possunt, ex libero tamen decreto Dei non existunt. Ex notitia non entium prioris generis per se procedit Verbum, non autem exnotitia non entium posterioris generis. Ratio discriminis est, quia priora non pendent à libera voluntate Dei, ut sint non entia; & actu non existant, sed ex intrinseca essentia ipsorum. Posteriora verò, ne actu existant pendent à libera voluntate Dei, vi cuius poterant existere, atque adeò non potest Verbum per se ex cognitione horum procedere, quia ex nullius obiecti contingentis notitia potest per se procedere. Dices. Quo ergo modo supra diximus, Verbum ex se procedere ex notitia creaturarum possibilium? Respondeo, non quoad negationem esse, in quâ negatione quasi liberè à Deo conservantur, sed quoad positivas essentias, quas à Deo particeps possunt: secundum quas non pendent à voluntate, sed ab ipsa essentia Dei, ut est primum exemplar omnium exemplabilium.

Responsio ad argumenta opposita & sententiae.

Augustin,
Anselmus
S. Thomas
Explican-
tur.

Anselm.

172. **A**d authoritatem Augustini, Anselmi, & S. Thome Respondeo primò: Augustinum intelligendum esse proportionaliter, ut nimirum Verbum procedat de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris aut formaliter aut radicaliter. Quia igitur in scientia Patris sola creatura possibiles ut cognitæ formaliter, existentes verò, solum ut cognitæ radicaliter origine præcedunt Verbi productionem, ideo de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris, Verbum procedit proportionaliter.

173. Secundò Anselmus potius est pro nobis. Nam dum capite 30. loquitur de creaturis existētibus, ita in fine capitūs concludit: siue igitur ille cogitetur nulla alia existēt esse essentia, siue alijs existētibus, necesse est, Verbum illius coaternum illi esse cum ipso. Dum verò idem Doctor capite 33. de creaturis possibilibus loquitur, ita ratiocinatur: Sed quomodo tam differentes res, scilicet creans, & creatæ essentia dici possunt uno Verbo, præsumtum cùm Verbum ipsum sit dicenti coaternum, creatura autem non sit illi coaterna? Forstāt quia ipsa est summa Sapientia & summa ratio, in qua sunt omnia, que facta sunt: quemadmodum opus, quod sit secundum aliquam artem non solum quādofit, verum & antequam fiat, & postquam dissoluitur, semper est in ipsa arte non aliud, quām quod est ars ipsa. Idcirco cùm ipse summus Spiritus dicit se ipsum, dicit omnia, que facta sunt. Nam & antequam fierent, & cùm iam facta sunt, & cùm corrumpuntur, seu aliquo modo variantur, semper in ipso sunt, non quod sunt in se ipsis, sed quod est idem ipse. Quibus aperte docet, alio modo ad Verbi pro-

ductionem concurrere scientiam possibilium, atque scientiam futurorum: ac proinde non eodem modo Verbum procedere ex scientia futurorum; atque ex scientia possibilium.

174. Tertiò S. Thomas explicandus est de cognitione possibilium, ut plerique Thomistæ explicant, & se ipsum aperte explicauit q. 4. de veritate a. 5. in fine corporis, vbi docet accidentiarum esse Verbo, procedere ex cognitione creaturarum: *Quia*, inquit, *Pater principaliter dicit se generando Verbum suum, & ex consequenti dicit creaturem, ideo principaliter, & quasi per se Verbum refertur ad Patrem, sed ex consequenti & quasi per accidens refertur ad creaturam. Accidit enim Verbo, ut per ipsum creatura dicatur. Qui ne sibi in summa contradicere videatur, intelligendus est, de creatura existente, non autem de possibili. Eodem modo intelligendus est de amore creaturarum respectu Spiritus S., ut non per se & antecedenter, sed concomitante Pater diligt nos Spiritu S.*

175. Ad rationes ad primam Respondeo, distinguendo minorem: est Verbum ars & exemplar futurorum ratione scientiæ visionis, nego. Quia cùm hæc consequatur res futuras, tanquam pura intuitio earum, nequit habere rationem artis & exemplaris, quæ ut causa præcedere debet res futuras, proponendo voluntati modum, quo sint res fabricandas: est ars & exemplar futurorum ratione scientiæ simplicis intelligentiæ, concedo.

176. Ad secundam neganda est minor. Ad cuius probationē distinguenda est maior: perfecta comprehensio est cognitio omnium, quæ spectant ad rem comprehensam naturaliter & necessariò, concedo; quæ spectant ad rem comprehensam liberè & contingenter, nego. Alioqui nulla daretur creatura comprehensio, quoniam nulla creatura cognoscit libera decreta alterius, imo nec omnia decreta propria, quæ ipsa factura est. Ad perfectam igitur rei comprehensōnem sat est, nosse omnia, quæ rem naturaliter constituunt, & cum ipsa necessariam habent connexionem. Ad primam confirmationem concedo, liberum decretum Dei esse aliquid Dei, sed aliquid liberum, atque adeò ad comprehensionem minimè necessarium. Ad secundam cōcedo, cognitionem Dei esse summam & adæquatam toti cognoscibilitati diuinæ, tam quoad necessaria, quam quoad contingētia, sed non in ratione comprehensionis formaliter, ad quam sat est ut sit summa & adæquata quoad necessaria tantum.

177. Ad tertiam nego, scientiam visionis creaturarum, secundum id, quod formaliter addit supra scientiam simplicis intelligentiæ, esse perfectionem intrinsecam Dei, sed sola connotatione obiecti extrinseci in se ipso existentis. Alioqui aliqua intrinseca perfectione carere posset Deus, quam de facto habet, vel nouam acquirere quam de facto non habet. Ad probationem antece-

dentis

dentis concedo, Deum non respicere contingentia solo respectu rationis, sed intrinseca & vitali expressione eorum, sed eadem omnino, quā respicit necessaria; atque adeo nullam nouam perfectionem addit supra scientiam simplicis intelligentiæ. Ad Confirmationem concedo, scientiam visionis esse infinitam, tum ratione obiecti primarij, quod est ipse Deus, qui se ipsum cognoscit scientia visionis; tum fundamentaliter ratione simplicis intelligentiæ; nego tamen sumptuam formaliter, & respectu obiecti secundarij esse infinitam, nisi extrinsecè & connotatiuē. Nego etiam illam origine præcedere in Patre formaliter, sed tantum radiciliter. Ad probationē verò antecedentis, concedo, hanc habere Patrem à se; nego tamen illam habere priorē origine, quam Verbum producat. Nam etiam productionem mundi Pater habet à se, non tamen priorem origine, quam Filium producat. Sunt enim hæc diuersa, habere aliquid à se & habere illud prius origine. Nam habere à se, est non habere illud ab alio communicatum: habere verò prius origine, est habere illud per modum principij alterius personæ productiū: potest autem Pater habere aliquid à se, & nō habere illud per modum principij alterius personæ productiū: liberum enim decretum creaturarum, inī & ipsam productionem creature habet Pater à se, & non per modum principij alterius personæ productiū.

178. Ad quartam concedo, æternum Patrem loqui æterno Filio non solum de rebus necessarijs, sed etiam de contingentibus, diverso tamē modo; nam de necessarijs loquitur formaliter, de contingentibus verò fundamentaliter. Loquitur autem de necessarijs formaliter, cōmunicando Filio formaliter notitiam necessarij; de contingentibus verò fundamentaliter, cōmunicando illi proximum fundamētum veritatū contingentiu, quæ est ipsa scientia simplicis intelligentiæ, nondum actu connotat contingentia, apta tamē connotare statim ac positum fuerit liberū decretu, & res ipsa aliquando futuræ. Ut si quis vno verbo non solum mihi comunicaret notitiam actualē vnius obiecti, sed etiam virtualem reliquorum, quam in mente habet, non solū diceretur loqui mecum formaliter ratione actualis notitiae, sed etiam virtualiter ratione virtualis notitiae mihi cōmunicatæ. Nec est necesse, ut eodem modo Pater loquatur Filio de necessarijs, ac de contingentibus. Cū enim hæc locutio sit necessaria, & necessaria in Deo præcedat libera omni prioritatis genere, non potest in eodem signo rationis, & independentiæ formaliter loqui de necessarijs & contingentibus simul, sed de necessarijs formaliter, de contingentibus tantum fundamentaliter. Ad confirmationem concedo, Verbum Diuinū esse ipsum Patris imperium, quo creaturarum executionē imperat, sed appropriatum, non proprium: quo pacto propria Patris dicitur ipsa externa operatio. Ratio, quia cū imperium sit prox-

mum principium directiū operationis ad extra, & omnis operatio ad extra sit indiuisa, & communis toti Trinitati, non potest imperium, quo Deus res ad extra imperat, esse solius Patris.

179. Ad quintā distinguenda est maior: de ratione Verbi est, procedere ex scientia siue formalis, siue radicali omnium, quorum est expressiū & declaratiū, concedo: de ratione Verbi est, procedere ex scientia formalis omnium, quorū est expressiū & declaratiū, nego. Ad confirmationē distinguenda est pariter major: quidquid habent personæ productæ, habent à prædidente siue formaliter, siue radicaliter, cōcedo: quidquid habent personæ productæ, habent à prædidente formaliter, nego. Clarum exemplum est de origine actiū Spiritus S. quā habet Filius à Patre non formaliter; alioqui non posset ipse aeternū concurrere ad productionem Spiritus S., quia tunc ipse non se habet ut principium eliciens, sed tantum ut recipiens actiū originem Spiritus sancti, vnde tantum denominatiū diceretur Spiritum sanctum producere; sed radicaliter, quia accipiendo virtutem spiratiū, cum ipsa simul radicaliter accipit actiū originem Spiritus S. quā vñā cum Patre simul eliciunt simultate originis in ordine ad Spiritum sanctum. Quemadmodum igitur se habet virtus spiratiua ad originem ipsam spirandi, ita scientia simplicis intelligentiæ ad scientiam visionis. Atqui originem spirandi non cōmunicat Pater Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa virtute spiratiua, quam solum cōmunicat formaliter; ergo nec scientiā visionis cōmunicat Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa scientia simplicis intelligentiæ, quam cōmunicat formaliter.

180. Ad sextam. Neganda est minor. Etenim cū ea suppositio libera sit, mutare non potest intrinsecum modum procedendi Verbi. Vnde si nulla facta suppositione, Verbu postulabat procedere ex sola notitia possibilium, ex eadem tantum procedere postulabit, facta quacunque libera suppositione. Præterea ea suppositione facta, nō potest libera notitia creaturarum origine præcedere necessariam productionem Verbi, ob præsignatam rationem. Ergo ea suppositione facta, non potest Verbum per se procedere ex notitia futurorum. Nec est par ratio de ipsa scientia, quæ facta suppositione futurorum, necessariò connotat futura, quia in huiusmodi connotatione nulla involuitur repugnancia. Nec est eadem ratio de suppositione impossibili. Etenim concedo, ex suppositione quod aliqua, quæ de facto sunt impossibilia, forent possibilia, Verbum per se ex notitia illorum fore processurum: nego tamen ex suppositione, quod aliqua, quæ de facto non sunt futura, essent futura, Verbum per se ex illorum notitia processurum. Ratio discriminis est, quia prius suppositio mutaret

mutaret intrinsecam perfectionem Dei, quā non mutaret posterior : & hoc ideo, quia posterior est circa obiectum liberum, prior verò circa necessarium : Deus autem necessariam connexionem habet cum obiecto necessario, non autem cum libero. Cūm igitur Verbum Diuinum per se postuleret procedere ex quacunque perfectione intrinseca Dei, facta tali suppositione circa obiectum necessarium, per se postularet procedere ex scientia talis obiecti.

SECTIO VI.

*An in Deo sit vera & propria Imago,
eaque solius Filij propria?*

Durandus.

181. PRIMA sententia Durandi in 1. dist.
28. q. 3. negantis in Diuinis esse propriā & veram rationem imaginis, sed impro priam & analogam ; eamq; conuenire tā Filio, quām Spiritu S. quia uterque procedit in similitudine & aequalitate producentis, licet ex vi nominis magis approprietur Filio, quā Spiritui Sancto : quoniam Filius vi nominis importat similitudinem Patris, à quo procedit per modum naturæ : Spiritus sanctus autem procedit per modum voluntatis, cuius est producere, non qualis est ipsa producens, sed quale vult ipsa producere.

Augustin.

182. Quod in Deo non sit propria ratio imaginis, sic probat Durandus. De ratione propriæ imaginis est, vt sit aliquid productū ad alterius imitationem. Nulla persona Diuina est ad alterius imitationem producta. Igitur nulla persona Diuina est propriæ imago. Maior constat ex definitione imaginis ab Augustino assignata lib. 83. quæstionum, q. 74. Minorem probat, quia ubi est summa identitas, nulla esse potest propria imitatio, nam propria imitatio postulat distinctionem in ea ipsa re, in qua est imitatio. Cūm igitur una persona Diuina nequeat imitari, & esse similis alteri in personalitate, cui potius est dissimilis & opposita, sed in natura ; & in natura omnes personæ sint idem ; non poterit una persona esse vera & propria imago alterius.

183. Secundò. De ratione propriæ imaginis est, vt procedat ab exemplari præcognito : nulla persona Diuina procedit ab exemplari præcognito, igitur nulla persona Diuina est propria imago. Maior constat, quoniam imago est, ad suum exemplar representandum expressa : igitur procedere debet ab suo exemplari præcognito. Minor probatur, quia quod procedit ab exemplari præcognito importat dependentiam exemplari ab exemplari : tum quia exemplar importat superioritatem, & perfectio nis excessum supra exemplatum. Tum quia personæ diuinæ non habent ideam in mente Diuina, ad instar cuius producantur : nam hæc requirit distinctionem ab ideato non

tantum in persona, sed etiam in natura.

184. Terriò. Si Deo conueniret propria imago, conueniret illi ratione intellectio nis: nequit autē Deo ratione intellectio nis propria imago conuenire : ergo. Maior constat, quia de ratione propriæ imaginis est, manifestare imaginatum, illum representando & exprimendo : sola autem intellectio imaginatum manifestat representando & exprimendo : igitur ratione solius intellectio nis conueniret Deo propria ratio imaginis. Minor verò primi syllogismi probatur, quia de ratione propriæ imaginis est, vt originem habeat ab eo, cuius est imago : intellectio autem diuina à nullo originatur, cūm sit essentialiter improducta.

185. Quartò. Potissimum fundamen tum, cur in Deo sit propria ratio imaginis est, quia scriptura Deo tribuit rationem imaginis : at etiam rationem imaginis Scriptura tribuit homini respectu Dei. Genef. 1. Eccles. 17.1. Corinthiorum 11. & tamen nemo concedit, hominem esse propriam imaginem Dei : ergo etiamsi scriptura tribuat rationem imaginis Deo, non statim inde sequitur, in Deo esse propriam rationem imaginis.

186. Secunda sententia affirmat, in Deo esse veram & propriam rationem imaginis, eiique conuenire tantum personaliter, non tamen esse solius Filij propriam, sed etiā Spiritus S. Hanc docuerūt nonnulli Patres Gre ci, Thaumaturgus in regula Fidei: Spiritus S. inquit, *imago Filij perfecta* : Basilius l. 5. contra Eunomium c. 6. *Imago quidem Dei Christi est: imago vero Filij Spiritus.* Idem repetit c. 12. Cyrillus l. 13. thesauri c. 1. Quomodo igitur *Spiritus sanctus*, cūm sit incommutabilis *imago Filij Dei*, inter creaturas commutabili tur? & paulò pōst: *Deus igitur verus Spiritus Sanctus est, quoniam Filij Dei imago perfectissima est.* Damascen. l. 1. Fidei c. 18. *Imago, inquit, Patris est Filius, & Filii Spiritus Sanctus.* Fundamentum est, quia non minus Spiritus sanctus, quām Filius habet omnia requiata ad rationem perfectæ imaginis ; procedit enim à Patre & Filio in unitatem eiusdem numero naturæ; idq; vi proprietatis originis, non minus quām Filius ipse procedit à Patre : igitur est perfecta imago sui principij, non minus quām Filius Patris.

187. Confirmatur. Ideo in humanis Filiis est perfecta imago sui parentis, quia viae originis procedit similis in eadem natura specifica cum illo : sed Spiritus S. vi viae originis procedit similis in eadem natura numerica cum spiratore. Ergo potiore iure Spiritus sanctus, quām Filius in humanis, est perfecta imago sui principij. Nec refert, quod Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio simul : tum quia non est contra rationē perfectæ imaginis, procedere simile duorum; Filius enim creatus non solum est imago Patris, sed etiam Matris. Tum quia non procedit ab illis, vt à duabus distinctis, sed vt ab uno eodemque principio spirandi.

Genef. 1.
Eccles. 17.
1. Cor. 11.

Thauma
turgus.
Basilius.

Cyrillus.

Damascen.

Omnis
Theologi.
Magister.
S. Thomas.
Zamel.
Durand.
Molina.

Augustinus.

188. TERTIA sententia docet, Deo conuenire perfectissimam rationem imaginis, idque personaliter tantum, & ratione filius Filij. Est omnium Theologorum cum Magistro in i. dist. 27. & 28. & cum S. Th. i. p. q. 35. art. 1. & 2. Vnde meritò Zumel Durandi opinionem appellat falsam, & in fide nimis periculosam; Molina verò singularem, & scripturis sacris parum consonam. Ego verò à temeritatis nota non excuso. In cuius sententiae explicationem,

189. Præmittenda est perfecta imaginis definitio, quam Theologi communiter tradunt, eamque colligunt ex Augustino lib. 83. quæstionū q. 7-4. *Imago est perfecta similitudo ad suum prototypum representandum expressa.* Duo igitur ad perfecta imaginem requiruntur, perfecta similitudo cum suo prototypo, & realis origo ab eodem. Defectu primi vermis productus ab homine non est imago hominis producentis, quia non est illi perfectè similis in eadem natura specifica; sed tantum in gradu generico animalitatis. Defectu secundi, vnum ouum, ut docet Augustinus, non est imago alterius ovi, quia vnum non est expressum de altero, licet sit simile alteri. Ratio autem, cur hæc duo ad naturam perfectæ imaginis requirantur, hæc est: quoniam finis perfectæ imaginis est, perfectæ suum prototypum imitando exprimere; nequit autem suum prototypum perfecte imitando exprimere, nisi sit illi perfectè similis, & ab eo originem ducat. Etenim vbi perfecta similitudo deest, perfecta etiam representatione debet, oportet: quantum enim de perfecta similitudine deest, tantundem de perfecta representatione deesse necesse est. Vbi verò origo non est, imitatio esse non potest, quæ ad rationem imaginis necessaria est. Est enim imitatio, productio vnius ad expressionem alterius. Vnde non dicitur alterum imitari, quod ab illo originem non habet.

190. Dicēs. Statua Cæsaris dicitur vera imago Cæsaris, esto ab illo producta non sit: & notitia, quam habet angelus de lapi- de, est vera imago lapidis, esto à lapide ori- ginata non sit, sed à specie immediatè à Deo infusa. Igitur ad perfectam naturam imaginis non est necessaria origo. Respondeo, statuam Cæsaris originari à Cæsare, media specie & idea, quam statuarius intra se de Cæsare concipit: similiter notitiam lapidis originari à lapide, media specie lapidis, quam Deus suppleret in intellectu angeli: sicur dice- retur Petrus producere Paulum, etiam si solus Deus immediatè suppleret semen Petri in productione Pauli. His adnotatis,

191. Dico i. Ratio imaginis nequit Deo conuenire essentialiter, sed tantum personaliter. In hac assertione omnes con- ueniunt. Ratio fundamentalis desumitur ex prædeclarata definitione imaginis, cuius es- sentialis originem postulat ab eo, quem repræ- sentat. Arqui nulla perfectio absoluta in diuinis originem habet ab aliquo, cuius

imago esse possit; cùm nulla perfectio abso- luta in Diuinis sit producibilis. Vnde si quā- do Scriptura & Patres rationem imaginis tribuunt essentia Diuinæ, sumunt imaginem pro exemplari; inter quod & imaginem hoc interest, quod exemplar est quidem simile suo exemplato, ab eo tamen originem non habet, sed potius est illius originatum: imago verò & similis est, & originem habet à suo exemplati.

192. Dico 2. In Diuinis solus Filius est propria imago. Alsertio constat primò ex Scriptura sacra, quæ solum Filium appellant imaginem, aut nominibus æquivalentibus imagini. Ad Rom 8. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui.* Secundò ad Corinth. 4. *Qui, nempe Christus, est imago Dei.* Ad Coloss. 1. *Qui est imago Dei inuisibilis.* Sapien. 7. *imago bonitatis Dei.* Idem Hebreor. 1. appellatur figura substantia Dei, sive character: quæ nomina apud Patres idem sonant, quod imago. Nam sicut char- acter est proprium signum, in quo author cha- racteris; ita imago est signum, in quo imagi- natum cernitur. Dicitur etiam *Sigillum Ioan- nis 6.* *Hunc Pater signavit Deus, loquens de se ipso Christus.* Nam quemadmodum in sigillo imprimi solet figura obsignantis: ita in Filio imprimitur imago Patris, se ipsum in Filio obsignans. Et quemadmodum sigillo reconducunt secreta obsignantis: ita Verbo Diuinio reconducunt secreta Patris. Appella- tur etiam *Facies.* Psalm. 79. *Ostende faciem Psalm. 79.* tuam & salvi erimus. Nam quemadmodum ex facie cognoscitur homo; ita, inquit Nyssenus lib. de differentia essentiæ & hyposta- teos, *Filiij hypostasis quasi facies est, qua Pater cognoscitur.* Dicitur etiā *Speculum Sapient. 7.* *Sapient. 7.* quia sicut in speculo apparent effigies rerum; ita in Filio effigies Patris. Tandem dicitur *candor lucis aeterna ibidem, & splendor gloriae.* Hebr. 1. quia sicut proprium *lucis & splen- doris* est, esse manifestatiuum rerum: ita Verbi increati proprium est, esse manifestatiuum Patris, & eorum omnium, quæ sunt in Patre.

193. Secundò constat auctoritate Pa- trum, Clementis Romani epist. 1. ad Iaco- bum Fratrem Domini, Cyrilli lib. 3 in loan- nem cap. 29. Anselmi in monologio cap. 32. & 37. August. 5. de Trinit. cap. 13. & alibi, & reliquorum ferè Latinorum Patrum, ut testatur S. Thom. 1. p. quæst. 35. art. 2. Va- ria autem assignantur à Doctoribus ratio- nes, cur solus Filius in Diuinis, & non Spir-itus sanctus, sit propria imago, cùm etiam Spiritus sanctus procedat similis principio spiranti, ab eoque originem ducat. Sed reli- quis aliorum rationibus, quas insufficientes puto, hanc ego vnicam, ex meis principijs erutam ad præsentem veritatem confirman- dam, adduco.

194. Solus Filius in Diuinis habet omnia requisita ad perfectam rationem imaginis: igitur solus Filius in Diuinis est propriæ ima- go. Antecedens probo, nam, ut prænota- uimus,

Roman. 8.

2. Corinth.

Ad Coloff. 1.

Sapien. 7.

Hebreor. 1.

Ioan. 5.

Clemens.

Cyrillus.

Anselm.

Augustin.

S. Thomas.

uimus, duo requirit perfecta imago, adæquatam similitudinem cum suo prototypo, & realem originem. Atqui solus filius vi suæ processionis cum reali origine accipit adæquatam similitudinem sui prototypi: igitur solus Filius est proptè imago. Minor probatur, nam prototypus Filij est Pater, ad operandum constitutus per naturam & obiectum intelligibile; cuius adæquatam similitudinem tam naturæ, quam obiecti intelligibilis accipit Filius vi suæ processionis formalis, quia vi suæ processionis formalis non solum procedit ut consubstantialis Patri, sed etiam ut species expressa omnisi intelligibili, quæ sunt in mente Patris. Patet autem, cùm à nullo originetur, non potest habere rationem imaginis, sed exemplaris. Spiritus verò sanctus, et si vi suæ processionis procedat similis in natura cum suo principio producente, quia tamen non procedit similis obiecto volibili, quod est ultimum constitutuum principi spiratiui, non procedit adæquatè similis suo principio producenti, atque adeo ut perfecta imago sui prototypi. Confirmatur, nam ideo vermis procedens ab homine non est imago hominis producentis, quia non procedit illi adæquatè similis. Ergo nec Spiritus sanctus erit imago Patris & Filii, quia non procedit illis adæquatè similis.

Basilius.
Nyssenus.

195. Hanc nostram rationem aperte expressit Basilius epist. 37. ad Gregorium Nyssenum in fine: Perinde, inquit, atque in speculo quodam puro, qui impressam illi formam considerat, eudentem habet imaginati vultus cognitionem: ita & qui Filium cognoverit, paterna simul hypostaseos characterem per Filij cognitionem in corde suo iam suscepit, ita ut hypostasis Filij, instar forma ac faciei sit paternæ cognitionis: & contrà, Patris hypostasis in forma Filij cognoscatur; Eadem docuit Ambrosius lib. de mysterio Dominice Incarnationis capite ultimo: Cur solus, inquit, Filius imago inseparabilis Dei dicitur, & character substantia eius, nisi quia in eo naturæ eiusdem unitas, & maiestatis expressio est?

Ambrosius.

196. Dices. Tam Verbum creatum est perfecta imago sui obiecti, quam figura artificialis sui exemplaris: & tamen neutra est adæquata similitudo sui prototypi: cùm neutra sit eiusdem naturæ & essentiae cum illo: cùm nec Verbum substantia sit substantia; nec figura Cæsaris sit ipsa natura Cæsaris. Ergo ad rationem perfectæ imaginis non requiritur adæquata similitudo, cum suo prototypo. Resp. i. Negando maiorē: nam quantum aliquid recedit à perfecta similitudine sui prototypi, tanto recedit à perfecta ratione imaginis, & ratio à priori est, quia tota quiditas imaginis est ad representandum suum prototypū: ergo quod erit illi similior, èd perfectiore rationem imaginis participabit: & è contra quod erit illi dissimilior, èd imperficiorem rationem imaginis continebit. Quam imaginis naturam optimè expressit Basilius prædicta epistola ad Gregorium Nyssenum propè finem, his verbis: Non enim constere

Basilius.

poterit imaginis ratio, nisi per omnia ad archetypum expressa suis omnibus numeris sit, nihilq; variet. Cùm igitur nec Verbum creatum participet totam similitudinem obiecti, cùm non participet illius similitudinem naturalem, sed tantum intentionalem; nec imago artificialis participet naturam, sed externam duntaxat figuram sui exemplaris, neutra erit perfecta imago sui prototypi.

197. Respondeo 2. Distinguendo duplum similitudinē, vnam genericam & communem, alteram specificam & propriam. Similitudo, quæ constituit propriam rationem imaginis non est genericā & communis, sed specifica & propria. Cùm igitur Verbum creatum habeat similitudinem non genericam naturæ intelligentis, sed specificam obiecti intelligibilis; similiter statua Cæsaris, non habeat similitudinem genericam & communem, sed specificam & propriam figuræ Cæsaris, tam Verbum respectu obiecti, quam statua respectu prototypi erit propria imago. Cur autem similitudo specifica, non autem genericā constituit propriam rationem imaginis, ea est: quoniam finis imaginis est repræsentare imaginatum: arqui per rationem communem & genericam non repræsentatur imaginatum, quia cùm talis ratio sit communis cum alijs, non potius per illam imago repræsentabit vnum, atque aliud, quæ in ea ratione communī conuenient. Repræsentatur autem per rationem propriam & specificam, quia ratio specifica dicit ad propriam cognitionem differentiat imaginati, per quam differt ab omni alio.

198. Hinc deducitur solida ac fundamentalis ratio, cur Spiritus sanctus non sit imago Spiratoris, etiam si habeat vi originis eandem numero naturam cum illo: quia nimis hæc similitudo respectu Spiratoris non est propria & quasi specifica, nam propria & specifica similitudo in ijs, quæ procedunt ex principio intellectivo & volitivo, desumitur ex obiecto; nam hoc est proprium & ultimum specificatiuum horum principiorum, ut constat ex suprà disputatis de generatione Verbi disp. 18. sec. 7. sed communem & quasi genericam. Vnde non potest per hanc similitudinem Spiritus sanctus constitui propria imago sui Spiratoris, sicut Filius sui genitoris. Quia Filius præter communem & quasi genericam similitudinem naturæ, accipit etiam propriam & quasi specificam obiecti intelligibilis.

Solutio Argumentorum.

199. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum nego minorem. Ad cuius probacionē distinguendū est antecedens: vbi est summa identitas, & nulla realis distinctio, nulla esse potest imitatio, concedo: vbi est summa identitas cum reali distinctione, nulla esse potest imitatio, nego. Etenim, posita reali distinctione

distinctione

distinctione inter exemplar & exemplabile, identitas naturae confert potius, quam tollat similitudinem ad perfectam rationem imaginis requisitam. Neque est necesse, ut intercedat realis distinctione in ipsa ratione, in qua est imitatio, sed lat est, si distinctione intercedat inter terminum ipsum imitatum & principium imitabile.

200. Ad secundum respondeo 1. Maior est esse tantum veram de imagine intellectuali, & artificiali, non autem de naturali, sicut est Filius creatus respectu sui parentis, qui est vera imago Patris, cum tamen non procedat ab exemplari praecognito. Quidquid nonnulli sentiant opinantes, etiam filium creatum procedere ab exemplari praecognito, saltem ab auctore naturae mouente ex præcognitione operis. Respondeo 2. Negando minorem, nam Filius increatus procedat ab exemplari praecognito; siquidem eadem notio, qua productur Verbum, simul etiam cognoscitur. Ad priorem verò probationem nego, nos hic sumere exemplar, prout dicit perfectionis excessum, quamvis hoc importat nomen exemplaris, sed prout dicit solùm principium per cognitionem imitabile & expressibile, absque villa dependentia termini experimentis & imitantis. Ad posteriorem concedo, diuinis personas non habere propriè ideam sui, prout idea importat essentialē distinctionem inter ideam & ideatum; sed solùm prout idea dicit principium per cognitionem imitabile.

201. Ad tertium distinguo consequens maioris: si conueniret Deo ratio imaginis, conueniret illi ratione intellectuonis essentialis, nego: conueniret illi ratione intellectuonis notionalis, concedo. Circa quod argumentum infra iterum redibit sermo.

202. Ad quartum concedo, potissimum fundamentum afferendi in Deo veram rationem imaginis esse sacram Scripturam, auctoritate authoritatem Patrum vnamini consensu illam interpretantiū de imagine propria. Secus verò illam explicant de homine, dum a sacra Scriptura appellatur imago Dei: nam ex peculiarimodo, quo illi rationem imaginis scriptura tribuit, aperte colligunt, hominem non esse perfectam, sed imperfectam imaginem Dei. Ad quam imperfectionem denotandam, vt rechè S. Thomas 1. p. q. 35. art. 2. ad. 3. notauit, non solùm dicitur homo in Scriptura imago Dei, sed ad imaginem Dei: ad significandam imperfectionem motus tendentis, & nunquam attingentis ad perfectam rationem originis.

203. Ad argumenta secunda sententiae. Ad authoritatem Patrum respondeo, eos tantum contra Arianos ostendere voluisse, Spiritum sanctū esse verum Deum, eiusdem naturae cum Patre & Filio: ad hoc autem ostendendum vrebantur hoc argumento: *Filius est imago Patris*, vt Scriptura testatur; *Spiritus S. est imago Filii*: igitur *Spiritus S. est eiusdem naturae cum Filio*, & consequenter cum Patre; in qua argumentatione præcipuus Pa-

trum scopus erat, contra Arianos probare Spiritum sanctum esse eiusdem naturae & substantiaz cum Filio & Patre. Ariani.

204. Ad fundamentum verò negandum est antecedens. Ad cuius probationē dicendum, esto Spiritus sanctus vi suę originis procedat à Patre & Filio in unitatem eiusdem numero naturae, quia tamen non procedit in similitudinem propriam & quasi specificam principij volitiui, cùm non procedat similis illi in obiecto volibili, quod est procedere similem illi in ratione propria & specifica, non dicitur procedere vi propria imago sui principij: sicut Filius, qui vi suę originis non solùm procedit similis principio intelligenti in ratione quasi generica naturae, sed etiam in specifica ratione obiecti intelligibilis; cùm non solùm procedat ut consubstantialis & eiusdem naturae cum Patre, sed etiam, ut adæquata species expressa totius obiecti intelligibilis Paterni.

205. Ad confirmationem respondeo, nō ideo præcisè Filiū in humanis esse perfectam imaginem sui parentis, quia vi suę originis accipit eandem naturam specificam cum illo, sed quia cù natura ipsa specifica accipit adæquatam similitudinem principij generantis: cùm præter similitudinem eiusdem naturae specificæ, nulla supersit similitudo principij communicanda termino. At Spiritus sanctus accipiendo eandem numero naturam cum principio spirante, non accepit adæquatam similitudinem totius principij productentis, quia non accipit similitudinem intentionalem obiecti volibilis, quæ est propria & specifica similitudo principij volitiui, à quo Spiritus sanctus procedit. Et quia de ratione proprietatis imaginis est, procedere adæquatè simile suo exemplari, aut saltem procedere illi simile in ultima & propria ratione specifica, vt procedunt Verbum creatum respectu obiecti intelligibilis, & figura artificialis respectu sui exemplaris, ideo Spiritus sanctus non est propria imago Spiratoris.

S E C T I O VII.

An Imago conueniat Filio ratione proprietatis personalis, an ratione essentiae communi sit?

206. PRIMA sententia docet, conuenire ratione solius proprietatis personalis. Est Bonaventura in 1. dist. 31. p. 2. a. 1. q. 1. & 2. præsertim ad ultimum, Autolli dist. 27. p. 2. art. 3. Fundamentum Aureoli est, quoniam imago est obiectua apparentia rei, ad id vi suę originis ordinata. Atqui Verbum Diuinum ratione solius proprietatis personalis est obiectua apparentia æterni Patris. ad id vi suę originis producta. Ergo Verbum ratione solius proprietatis personalis

Bonavent. Aureolus.

est

Authoritas
Patrum.

S. Thomas.

Ad Autho-
ritatem Pa-
trum.

est imago. Maior probatur, quia quidquid facit aliud apparere vi suæ originis, dicitur imago illius, quod vi suæ originis facit apparere. Minor probatur, nam Verbum ratione illius perfectionis est obiectua apparentia Patris, ratione cuius distinguitur à spirito sancto: qui non distinguitur à spirito sancto ratione essentiæ communis, sed ratione proprietatis personalis: ergo.

207. Confirmatur 1. Nam res posita in esse obiectuo apparenti non est imago rei existentis in se ipso, ratione alicuius absoluti, quia in hoc non est aliud à re in se ipso existente; rosa enim, quæ lucet in mente, non est alia à rosa in se ipso existente; sed ratione obiectiuæ apparentiæ. Ergo Verbum non est imago Patris ratione essentiæ absolutæ, quia in hoc non est aliud à Patre; sed ratione solius obiectiuæ apparentiæ, quæ est proprietatis personalis, quam habet Verbum vi suæ originis & peculiaris modi emanandi.

208. Confirmatur secundò ex Aug. s. de Trin. c. 13. vbi docet, eodem modo relatiū dici imaginem, sicut & Filium: sed Filius relatiū dicitur ratione solius proprietatis personalis: ergo & imago.

209. SECUND A sententia affirmat, rationem imaginis conuenire Filio vi solius essentiæ, connotata tantum proprietate personali. Est Alensis i. p. 61. memb. 2. art. 1. & 2. S. Thomæ in i. dist. 28. q. 2. art. 2. Zumel i. p. q. 35. licet inclinet in tertiam sententiam citandam. Videtur etiam Granadi l. p. tract. 9. disp. 11. sect. 3. Fundamentum est, quia imago importat similitudinem ad suum prototypum. Hanc autem similitudinem importat Verbum ad suum prototypum Patrem, ratione essentiæ, non autem proprietatis personalis. Est igitur Verbum imago Patris, ratione essentiæ, non autem ratione proprietatis personalis. Maior constat ex definitione imaginis ab Augustino tradita: Est enim similitudo ad representandum expressa. Minor probatur, quia in personalitate Filius potius opponitur & dissimilatur Patri, quam assimiletur. Confirmatur, nam ratione illius Verbum est imago Patris, ratione cuius est expressuum & representativum Patris: est autem expressuum & representativum Patris, ratione solius essentiæ communis, non autem ratione proprietatis personalis: nam ratione solius essentiæ est expressa species ac naturalis, intentionalisque imago illius: cum personalitas nec sit expressiva Patris, nec naturalis, intentionalisque imago illius.

210. TERTIA sententia docet, Verbum esse imaginem ratione utriusque tam essentiæ communis, quam proprietatis personalis. Est aliquorum apud Alensem loco præcitat. art. 2. Vazquez i. p. disp. 145. c. vlt. Suarez l. 9. de Trinit. c. 9. in quam inclinat Zumel supra citatus. Quæ sententia probabilior est & sequenda. Cuius fundamentum est, quoniam imago duo essentialiter importat, similitudinem, & originem; utramque in recto,

licet principalis similitudinem, quam originem, ut de Verbo supra docuimus. Ergo ratione utriusque imago conuenit Filio Dei. Consequentia patet, quia nec similitudinem dicere potest ratione solius proprietatis personalis, nec originem ratione solius essentiæ communis; cum nec proprietas personalis sit ratio fundandi similitudinem ad suum prototypum; nec essentia communis ratio fundandi originem ad suum principium producens. Antecedens quoad primam partem constat ex definitione imaginis, quæ est similitudo ad representandum expressa. Quoad secundam probatur, nam utraque relatio integrat rationem imaginis; alterutra enim sublata, tollitur quidditas imaginis. Ergo utraque importatur in recto: nam quando duo concurrunt ad unam rationem integrandam, utrumque importatur in recto. Tertia pars antecedentis constat, nam imago principalius importat id, in quo cum imaginato conuenit: conuenit autem cum imaginato in unitate & conuenientia naturæ, aut externæ speciei. Dicitur enim imago ab imitatione: imitatur autem imago suū prototypū in natura, aut externa figura, ut illud quoad fieri potest, in se ipsa referat & exprimat.

211. Ad primum primæ sententiae Respondeo 1. allatam descriptionem imaginis competere tantum imaginari artificiali, & intentionalis, non autem naturali, quæ consistit in conuenientia eiusdem naturæ cum imaginato, cuiusmodi est in humanis genitus respectu sui genitoris, quæ in se ipso per naturæ specificæ unitatem refert ac representat. Respondeo secundò, falsum esse Verbum Diuinum esse obiectuam apparentiam eterni Patris, ratione solius proprietatis personalis, sed etiam ratione essentiæ communis. Est enim Verbum Diuinum obiectua apparentia Patris, tum ratione eiusdem numero naturæ cum Patre, tum ratione intentionalis similitudinis, ratione cuius aeternum Parentem in se ipso intelligibiliter exprimit: exprimit autem Verbum in se ipso intelligibiliter aeternum parentem, ratione notitiæ communis. Unde ad probationem minoris concedo, Verbum per aliquam perfectionem à spirito sancto distinctam esse obiectuam apparentiam Patris: siquidem est obiectua apparentia Patris completere non solum per notitiam communem, sed etiam per proprietatem personalem, per quam distinguitur à spirito sancto.

212. Ad primam confirmationem neganda est maior, eiusque probatio, est enim Verbum creatum representativum rei ad extra formaliter per aliquid absolutum, nempe per ipsam qualitatem absolutam, a potentia & obiecto simul productam. Falsum item est, rem, quæ lucet in mente, esse candē cum re in se ipsa existente, sed distinguitur in nobis realiter, tanquam Verbum mentis, in quo relucet res ad extra in suo esse intentionalis, à re ipsa in propria natura existente. Licet in Deo cognitio representans,

Augustin.

Alensis.
S.Thomas.
Zumel.
Granadus.

Augustin.

Alensis.
Vazquez.
Suarez.
Zumel.

&

& obiectum repräsentatum sit idem, quia in Deo ratio cognoscendi, & cognitionis sunt idem.

Augustin. 214. Ad secundam confirmationem. Respondeo, ex allata auctoritate Augusti, tātū sequi, imaginem includere relationem producti ad producens, eamque ipsa esse eandem cum relatione Filii ad Patrem, quod vlt̄rē concedimus: non autem, quod eodem modo importetur ab una, atque ab alio. Nam à Filio relatio geniti ad genitorem importatur principalius, minus vero principaliter importatur essentia. Contrā vero ab imagine principalius importatur essentia, ratione cuius est expressiva & imitativa sui prototypi; minus vero principaliter relatio ipsa producti ad producens. Ceterū aduertendum est apud Augustinum non esse illam comparationem, *Sicut Filius, ita & imago relativa dicitur, sed simpliciter, Relatine dicitur Filius, relativa dicitur & imago.* Vnde in forma ad argumentum: distinguo maiorem; eadem relatione refertur Filius ad Patrem, & imago ad prototypum concedo: eodem modo; nego.

215. Argumenta vero secundæ sententiae, quatenus probant, conuenire Verbo, perfectionem imaginis, ratione essentiæ communis, concedenda sunt: quatenus vero negant, eandem perfectionem illi etiam conuenire ratione proprietatis personalis, neganda. Nec refert, quod personalitas non sit formalis ratio assimilandi, sed potius dissimilandi personam productam producenti, quia personalitas non importatur ab imagine, ut ratio formaliter assimilativa prototypi, sed potius ut ratio originata à prototypo, que essentialiter includitur in ipsa quidditate imaginis, cuius est esse imitricem sui prototypi: in qua ratione intrinsecè inuoluitur passiva origo imitabilitatis sui prototypi.

SECTIO VIII.

An Verbum sit imago solius Patris?

216. Ratio dubitandi est duplex. Prima, quoniam eorum omnium videtur Verbum esse imago, ex quorum notitia per se procedit: procedit autem per se non modò ex notitia Patris, sed sui ipsius, Spiritus sancti, essentiæ Diuinæ, & creaturarum possibilium: ergo non solùm est imago Patris, sed etiam sui ipsius, Spiritus sancti, essentiæ Diuinæ, & creaturarum possibilium. Secunda, respectu illius Verbum est formaliter imago, quod respicit ut formaliter simile; atqui solam essentiam respicit ut formaliter similem: igitur solius essentiæ est formaliter imago. Minor constat, quia Verbum id tantum respicit ut formaliter simile, cum quo formaliter habet conuenientiam & unitatem; cum sola autem essentia habet formalem conuenientiam & unitatem, cō quod cum persona-

litate Patris potius habeat disconuenientiam & oppositionem. Maior probatur, quoniam imago essentialiter est similitudo ad suum exemplar representandum expressa.

217. DICO 1. Verbum Diuinum solius Patris est imago. Fundamentum, quia respectu solius Patris est originata similitudo ad illum representandum expressa. Igitur solius Patris est imago. Consequentia patet, quoniam illius tantum est imago, respectu cuius habet essentialia imaginis. Essentialia autem imaginis sunt similitudo, & origo ad representandum accepta. Antecedens probo, nam Verbum à solo Patre producitur, & vi eiusdem productionis communicatur illi adæquata similitudo tam naturæ, quam obiecti intelligibilis ad illum perfectè representandum. Maior probatur, nam etsi Verbum, ut ab obiecto per se cognito procedat non solum à Patre, sed etiam à seipso, à Spiritu sancto, & à creaturis possibilibus, ut à principio tamen originante non nisi à solo Patre procedit; atque adeo non nisi respectu solius Patris habet essentialia imaginis.

218. DICO 2. Verbum est imago Patris, non solum ut habentis essentiam, ut naturam, & paternitatem, ut hypostasim productum; sed etiam ut habentis naturam, Paternitatem, & reliqua omnia, ut obiectum intelligibile. Fundamentum, quia Verbum non solum repräsentat Patrem naturaliter per eandem numero naturam, quam vi originis accipit, sed etiam intelligibiliter per intellectuē, quam etiam vi originis accipit ab illo; ergo non solum est imago illius, ut habentis essentiam, ut naturam, & paternitatem, ut hypostasim productuam; sed etiam ut habentis hæc ipsa, & reliqua omnia, ut obiectum intelligibile.

219. DICES. Id tantum formaliter respicit imago, à quo formaliter producitur. Sed per nos Verbum Diuinum formaliter tantum producitur à paternitate, tanquam à ratione formalis proximè productuā: ergo illam tantum formaliter respicit. Maior probatur, quoniam id tantum formaliter respicit imago, à quo tanquam ab exemplari respicit esse; ergo id tantum formaliter respicit, à quo tanquam ab exemplari producitur. Respondeo negando maiorem. Ad cuius probationem distinguo antecedens: à quo recipit esse tantum productuē, nego; à quo recipit esse saltem communicatiuē, concedo. Verbum autem etsi productuē tantum recipiat esse à paternitate, tanquam à ratione formalis proximè productuā, communicatiuē tamen accipit esse etiam à natura, & à tota persona Patris.

220. DICO 3. Verbum non est imago Patris, neque per solam naturam formaliter, neque per solam intellectuē formaliter, sed per virumque simul: per naturam tanquam per rationem quasi genericam, per intellectuē tanquam per rationem quasi specificam. Fundamentum, quia Verbum est perfectissima imago: perfectissima autem

imago postulat, ut perfectissime representet suum exemplar. Atqui Pater non solum est representabilis secundum esse naturae, sed etiam secundum esse intelligibile: ergo Verbum non solum representat illum per esse naturae, quod vi productionis accipit, sed etiam per esse intellectuum, quod vi eiusdem productionis sibi communicatur.

221. Confirmatur 1. Quia verbum non solum est imago Patris naturalis, sed etiam intentionalis: ergo debet per utramquerationem simul illum representare. Confirmatur 2. nam sola similitudo in natura in diuinis non sufficit ad rationem propriam imaginis, ut ex dictis constat: sola autem similitudo intentionalis est imperfecta, cum non adaequat perfectionem sui exemplaris: igitur ad perfectissimam rationem imaginis, qualis est Verbum diuinum, utraque similitudo & naturalis, & intentionalis necessaria est.

222. DICES. Imago intentionalis est similitudo producta ab exemplari praecognito: Verbum diuinum non est similitudo producta ab exemplari praecognito: ergo non est imago intentionalis. Minor patet, quia Verbum diuinum non producitur a Patre, ut ab obiecto intentionaliter mouente, sed ut a supposito naturaliter operante. Maior probatur, quia imago intentionalis respicit exemplar, ut principium intentionaliter mouens media cognitione; alioqui imago intentionalis non distinguetur a naturali, quae est similitudo a principio naturaliter operante. Respondeo, imaginem intentionalē esse quidem similitudinem procedentem ab exemplari praecognito, ad ipsum representandum expressam, non tamen debere necessariō produci ab ipso exemplari intentionaliter mouente, sed sicut esse, si ab ipso exemplari praecognito habeat communicatam similitudinem ad ipsum intentionaliter representandum, & simul passiuam originem, quoniam docunque illam habeat, sive ut ab obiecto intentionaliter mouente, sive ut a supposito naturaliter operante. Cuius ratio est, quoniam intentionalis imago quidditatū tantum dicit intentionalem similitudinem, ab exemplari praecognito procedentem ad ipsum representandum expressam: sive autem hanc similitudinem accipiat imago ab exemplari via communicationis, sive via productionis, modo ab ipso exemplari cum communicatione intentionalis similitudinis realē ducat originem, ex quacunque ratione formalē talem originem ducat, saluatur ipsius quidditas, quae principaliter consistit in ipsa intentionalī expressione obiecti: origo autem solum requiritur, ut distinguat imaginem ab imaginato, ut inter ea fundari possit realis ordo experimentis & expressi.

223. Ad primam rationem dubitandi nemo maiorem: cum enim ad rationem imaginis per se requiratur origo, & non a quoconque procedit Verbum, ut ab obiecto per se cognito, simul originem ducat, sed a solo Patre, non quorumcunque, ex quorum notitia per se procedit, sed solius Patris, erit imago. Ad secundam Respondeo, quod quemadmodum in imagine aliud est, in quo relatio imaginis fundatur, aliud imago ipsa: ita in termino aliud est, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, aliud terminus ipse, terminans ut *Quod*. Etenim ratio, in qua imaginis relatio in Verbo diuino fundatur, est unitas tum naturae, tum intellectus; imago vero est ipsa persona Verbi, ut realiter a Patre originata. Eodem modo in Patre id, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, est unitas eiusdem naturae & intellectus; terminans ut *Quod* hunc respectum ad se, est ipsa persona Patris, ut realiter originans Filium. In forma igitur ad argumentum, distinguo maiorem: eius tantum Verbum est imago, ut rationis terminandi *Qua* quod respicit ut simile formaliter, concedo: eius tantum est imago, ut rationis terminandi *Qua*, quod respicit ut simile formaliter & reduplicatiū, nego: nam haec est tota persona Patris, quae non secundum totum esse & reduplicatiū respicitur, ut similis formaliter, sed tantum specificatiū, & secundum esse absolutum.

224. Ex omnibus dictis de persona Filij constat, eam adaequatè constitui per omnes hos tres respectus, Filiationis, Verbi, & Imaginis; omnesque per se requiri ad rationem Filij & geniti increati. Quia cum Filius incrementatus sit Filius intellectualis; nequit autem esse Filius intellectualis, nisi vi processionis procedat adaequatè similis principio intelligenti, ut intelligenti formaliter; principium autem intelligens, ut intelligens formaliter constitutatur ex natura, & obiecto intelligibili; ut Filius procedat adaequatè similis principio intelligenti, ut intelligenti formaliter, debet procedere similis illi, & quoad naturam, & quoad obiectum intelligibile; ac proinde relatio Filij increati, quidditatū involuit relationem Verbi intelligibiliter manifestantis obiectum, ex cuius cognitione per se procedit; & relationem imaginis adaequatè experimentis suum prototypum. Omnes tamen isti respectus sunt viuis & idem, sola connotatione diuersi; nam relatio Filij magis exprimit unitatem naturae cum ipso principio producente: relatio Verbi magis exprimit similitudinem intentionalem cum obiecto intelligibili; relatio vero imaginis magis exprimit representationem sui exemplaris.

